

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Kateřina Dufková

Jan Šembera z Boskovic, velmož moravské renesance

Jan Šembera Černohorský of Boskovice, Gentleman of the Moravian Renaissance

Praha 2010

Vedoucí práce: doc. Mgr. Marie Koldinská, Ph.D.

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí své bakalářské práce doc. Mgr. Marii Koldinské, Ph.D. za odborné vedení i neskonalou trpělivost, dále Mgr. Karlovi Mlatečkovi, Ph.D, který se ujal role konzultanta, za jeho cenné rady a připomínky, kastelánce státního zámku Bučovice Janě Buriánkové za vlídné přijetí a poskytnutí užitečných materiálů. V neposlední řadě pak kolegovi Ondřeji Podavkovi za velikou pomoc s překlady latinských textů a Lence Procházkové a Michale Daněčkové za jazykové a stylistické korektury.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 28. 7. 2010

podpis

Anotace

Práce je koncipována jako krátká biografie Jana Šembery Černohorského z Boskovic, posledního mužského potomka starého panského rodu pánů z Boskovic. Tento moravský aristokrat, který žil ve druhé polovině 16. století, vynikal nevšedním bohatstvím, ale hlavně svým životním stylem renesančního bonvivána. Práce zachycuje jeho osudy od dětství až do smrti, které zařazuje do kontextu doby a stavovské společnosti a končí převzetím boskovického odkazu Lichtenštejnů. Na základě pramenů a literatury se věnuje i vlastní šlechticově osobnosti a vyrovnává se s dědictvím legend a příběhů vzniklých o Janu Šemberovi, ale i rané historiografie.

Klíčová slova: Jan Šembera Černohorský z Boskovic, páni z Boskovic, Černohorští z Boskovic, šlechta raného novověku, Morava v 16. století, zámek Bučovice,

Abstract: The bachelor thesis is conceived as a short biography of Jan Šembera Černohorský of Boskovice, the last male descendant of the old aristocratic family of Boskovice. The Moravian aristocrat, who lived in the second half of the 16th century, excelled extraordinary wealth, but especially his renaissance bon vivant lifestyle. The work reflects his life from childhood until death, which added to the context of the time and the early modern aristocratic society and ends with a takeover of the Boskovice's legacy by the house of Liechtenstein. Based on the primary and secondary sources it deals also with the nobleman's own personality and eventually faces out to the heritage of legends and stories as well as early historiography.

Key words: Jan Šembera Černohorský of Boskovice, lords of Boskovice, early modern aristocracy, Moravia in 16th century, Bučovice chateau

.

Obsah

1. Úvod	7
1.2 Páni z Boskovic v literatuře a pramenech.....	7
2. Morava za života Jana Šembery.....	12
3. Rodové a rodinné zázemí Jana Šembery	17
3.1 Páni z Boskovic	17
3.2 Rodina versus rod	21
3.3 Dětství a mládí Jana Šembery.....	23
3.4 Vojenská služba	27
3.5 Sňatek a manželství	28
4. Majetek a hospodářství Jana Šembery	31
4.1 Renesanční zámek v Bučovicích	34
4.2 Další Šemberova sídla	38
5. Osobnost Jana Šembery	41
5.1 Jan Šembera poddaný	41
5.2 Jan Šembera aristokrat.....	42
5.3 Jan Šembera výtržník.....	44
5.4 Jan Šembera vrah	46
5.5 Jan Šembera křesťan	48
5.6 Jan Šembera mecenáš	50
5.7 Jan Šembera nemocný	52
6. Smrt a odkaz Jana Šembery	55
7. Poslední z rodu a nástupnictví Lichtenštejnů	59
8. Historický obraz osobnosti v pohádkách a pověstech	64
9. Závěr	69
Seznam pramenů.....	72
Seznam literatury	74
Seznam příloh	79

Seznam zkratek

ČČH – Český časopis historický

ČČM – Časopis českého museum

ČMKČ – Časopis Musea království českého

ČMM – Časopis Matice Moravské

ČMMZ – Časopis Moravského Musea Zemského/ Časopis Moravského Muzea

FHB – Folia Historica Bohemica

MZA – Moravský zemský archiv v Brně

NA – Národní archiv v Praze

SAP – Sborník archivních prací

VVM – Vlastivědný věstník moravský

ZDB II – T. KALINA (ed.), *Moravské zemské desky II, kraj brněnský 1480–1566*

ZDB III – M. ROHLÍK (ed.), *Moravské zemské desky III, kraj brněnský 1567–1641*

ZDO II – F. MATĚJEK (ed.), *Moravské zemské desky II, kraj olomoucký, 1480–1566*

ZDO III – F. MATĚJEK (ed.), *Moravské zemské desky III, kraj olomoucký 1567–1642*

ZPP – Zprávy památkové péče

1. Úvod

Jedno z přídatných jmen, které se neodmyslitelně pojí se jménem Jana Šembery Černohorského z Boskovic, je poslední. Poslední mužský potomek kdysi tak slavného a významného šlechtického rodu pánů z Boskovic. Bylo by ovšem velikou chybou, kdybychom tuto zajímavou a jedinečnou osobnost podobným způsobem zjednodušili. Jan Šembera byl jistě mnohem víc než jen ten, komu připadla smutná úloha umírat s vědomím, že rod s tak bohatou historií zaniká spolu s ním. Ve své práci bych se chtěla pokusit na základě dostupné literatury i zachovaných pramenů vylíčit životní cestu šlechtice, jehož pozdější životopisci kvůli jeho osudu, ale i charakterovým vlastnostem přirovnávali k osobě Petra Voka z Rožmberka¹ a kterého si „lidové podání tak pestře vykrášlilo,“² že se stal postavou z báji a pověstí.

1.2 Páni z Boskovic v literatuře a pramenech

Přestože se s jednotlivými zástupci rodu z Boskovic setkáváme snad ve všech pracích popisujících starší moravské i české dějiny,³ literatury, která se věnuje rodu samotnému nebo jednotlivým pánům z Boskovic, není mnoho. První souhrnné informace o rodových dějinách pochází od polského genealoga druhé poloviny 16. století Bartoloměje Paprockého z Hlohol a Paprocké vůle.⁴ Roku 1593 vyšlo tiskem v českém překladu jeho dílo o moravské šlechtě *Zrcadlo slavného Markrabství Moravského* doplněno o rytiny mladého slezského umělce Jana Willenberga.⁵ K seznamu panstva zasedajícího na Moravských zemských soudech za Rudolfa II., je připojena také historie jejich rodů. Paprocký tu tak poprvé zaznamenává pověst o prapředku pánů z Boskovic ptáčníku Velenovi, po níž následuje výčet členů rodu a stejně tak jejich významných počínů.⁶

---

¹ Alois Vojtěch ŠEMBERA, *Páni z Boskovic a potomní držitelé hradu boskovického na Moravě: Přidáno popsání hradu, města a okresu boskovického*, Vídeň 1870, s. 117.

² Václav Jan POKORNÝ, *Pan Jan Šembera z Boskovic na Bučovicích a pověsti o něm*, Brno 1919, s. 3.

³ Například Jaroslav MEZNÍK, *Lucemburská Morava 1310–1423*, Praha 1999; Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích (1471–1526). 2 šlechta*, Praha 1994; Josef VÁLKA, *Dějiny Moravy I. Středověká Morava*, Brno 1991; TÝŽ, *Dějiny Moravy II, Morava reformace, renesance a baroka*, Brno 1996 a další.

⁴ Pavel R. POKORNÝ – Pavel PALÁT, *Bartoloměj Paprocký a jeho význam v české heraldice*, in: Heraldická ročenka, řada II., sv. 1. Praha 1979.

⁵ Bartoloměj PAPROCKÝ z Hlohol a Paprocké vůle, *Zrcadlo slavného Markrabství Moravského v kterémž jeden každý stav, dávnost, vzácnost i povinnost svau uhléda, krátce sebrané a vydané roku 1593 skrze Bartoloměje Paprockého z Hlohol a Paprocké vůle*, (reed. 1. vydání 1593), Ostrava 1993.

⁶ Pokus o kritickou analýzu Paprockého práce ve vztahu k pánům z Boskovic viz Jan SKUTIL, *Bartoloměj Paprocký z Hlohol o pánech z Boskovic*, in: Ladislav Hosák – Eduard Petrů – Jan Skutil (edd.), *Boskovice v dějinách. Sborník příspěvků k historii města a okolí*, Boskovice 1969, s. 22 - 40.

Z pozdějšího období, přesněji ze třicátých let 18. století pochází analý minoritského kláštera v Brně, jehož hlavními patrony byli Boskovicové už od počátku 14. století.⁷ Kromě stručných dějin Moravy a kláštera obsahují také historii rodu a oznámení o úmrtí jeho členů. V době sepsání analý přebírali úlohu pánů z Boskovic Lichtenštejnové, kteří se tak stali nejen dědici boskovického majetku, ale i nositeli jejich odkazu.

Nejstarší (a dosud jediná ucelená) monografie mapující celou historii rodu vyšla z pera vídeňského právníka a velkého vlastence Aloise Vojtěcha Šembery.⁸ Ten se do sepisování dějin Boskoviců pustil z romantického popudu, totiž kvůli shodě svého příjmení právě se jménem Jana Šembery.⁹ Poprvé jeho kniha vyšla pod názvem *Historie Pánů z Bozkowic a hradu Bozkowa w Morawě*¹⁰ roku 1836 a pro značný zájem i na naléhání Šemberových přátel spatřilo roku 1870 světlo světa druhé vydání rozšířené o nástupce pánů z Boskovic na boskovickém panství¹¹ a popis tehdejšího Boskovického okresu.¹² Alois Šembera je také autorem drobné studie o Janu Šemberovi z Boskovic, která vyšla v roce 1835 v Časopise českého musea.¹³ V současné době pracuje na historii rodu Karel Mlateček, ředitel Státního okresního archivu Vyškov se sídlem ve Slavkově u Brna.¹⁴

Velké množství cenných informací o rodu z Boskovic přinesli autoři publikací o dějinách panství, které dříve příslušníkům tohoto rodu patřila. Asi nejobsáhlejší jsou v tomto směru knihy historika a genealoga Josefa Pilnáčka: *Paměti městyse Černé hory*¹⁵ a *Paměti*

⁷ Chronologia venerabilis conventus Brunensis ad S. Joannes, 1733. MZA Brno, fond E49, karton 15, kniha 32.

⁸ Stručný životopis je k nalezení v Zdeněk FIŠER, *Milovník národa, který vzbudil nevděk Alois Vojtěch Šembera*, in: Libor Jan – Zdeněk Drahoš (edd.), *Osobnosti moravských dějin*, Brno 2006, s. 293–308. Korespondenci Aloise Šembery částečně zpřístupnila edice Zdeňka Fišera: Zdeněk FIŠER (ed.), *Korespondence Aloise Vojtěcha Šembery*, svazek 1–5, Vysoké Mýto 2002–2005.

⁹ „Když jsem na podzim 1830 po skončených v Praze studiích práv vešel v praxi soudní v magistrát Brněnský, nazývali mě někteří druhové moji, majíce v paměti jmenovce mého, posledního pána z Boskovic, kratochvilně jinak nežli „pán z Boskovic“. Chtěje se poučiti, kdo tento můj pověstný jmenovec byl, čítal jsem pilně, čeho jsem se o něm dočísti mohl a nasbírav sobě při tomto bádání některých zpráv o veškerém slavném rodě Boskovickém, vydal jsem je pod jménem „Historie pánů z Boskovic“ roku 1836 tiskem.“ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 5.

¹⁰ A. V. ŠEMBERA, *Historie Pánů z Bozkowic a hradu Bozkowa w Morawě: s popsánjm panstw a města*, Brno, 1936.

¹¹ Roku 1547 prodal Kryštof z Boskovic hrad Šimonu Ederovi ze Štiavnice, od něj pak koupil roku 1567 boskovické panství vladyka Jaroš ze Zástřizl. Ti ho drželi až do roku 1690, kdy se Zuzana Prakšická ze Zástřizl, vdova po Janu Bohušovi ze Zástřizl, provdala za Valtra Xavera z Ditrichštejna. V rukou Ditrichštejnů zůstal přes 150 let. V roce 1843 se dědička boskovického panství Terezie z Ditrichštejna provdala za hraběte Alfonse Mensdorff-Pouilly a po její smrti roku 1856 se Boskovické panství stává majetkem rodiny Mensdorff-Pouilly, kteří ho s přestávkou mezi lety 1952–1992 drží doposud. A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, Jan KNIES, *Vlastivěda moravská, Boskovský okres*, Brno 1904, s. 40–45.

¹² A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*.

¹³ TÝŽ, *Jan Šembera z Boskovic*, ČMM 9, 1835, s. 79–88.

¹⁴ Kniha bohužel nebyla v době dokončení této práce vydána a nemohla jsem ji tudíž použít. Zároveň bych na tomto místě ráda poděkovala panu Mlatečkovi za podnětné konzultace a rady v některých otázkách týkajících se mé práce.

¹⁵ Josef PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, Černá Hora 1926.

města Blanska a okolí.¹⁶ Mnohé poznatky ze svého studia použil posléze i v knize *Staromoravští rodové*, kde jako příloha vyšel také jím sestavený rodokmen pánů z Boskovic.¹⁷ Práce Josefa Pilnáčka jsou velmi podrobné, možná až zbytečně popisné a shrnují veškerý materiál, který měl autor k dispozici. Jako další mohu jmenovat *Dějiny Bučovic do zrušení poddanství* od Augustina Kratochvíla,¹⁸ který se pak ještě v drobné studii věnoval poměru pánů Albrechta a Jana Černohorského z Boskovic na Bučovicích k Jednotě bratrské.¹⁹

Jako další publikaci bych zmínila sborník *Boskovice v dějinách*,²⁰ který obsahuje studii Ladislava Hosáka *Počátky dějin Boskovic – Boskovice v husitském revolučním hnutí*²¹ týkající se nejstarších dějin rodu, nebo již zmíněnou práci Jana Skutila *Bartoloměj Paprocký z Hlohol o pánech z Boskovic*.²² Skutil je i autorem článku *Dvě rodiny pánů Černohorských z Boskovic*.²³ Podobné drobnější práce věnovali pánům z Boskovic i další historici, já jsem ve své práci použila článek Ludmily Urbánkové *Albrecht Černohorský z Boskovic – podporovatel renesanční literatury a malířského umění na Moravě*²⁴ nebo analýzu matrik vídeňské univerzity zaměřenou na studenty z řad boskovického rodu od Zdeňka Měřinského.²⁵ Z novějších prací týkajících se členů rodu bych jmenovala medailonek Miloše Kouřila věnovaný Tasovi z Boskovic²⁶ nebo knihu Jaroslava Bránského *Čtyři z Boskovic*, kde se věnuje mimo jiné velké zastánkyni Jednoty bratrské Martě z Boskovic.²⁷

¹⁶ TÝŽ, *Paměti města Blanska a okolí*, Kyjov 2005. 2. rozšířené vydání, 1. Vydání vyšlo roku 1927.

¹⁷ TÝŽ, *Staromoravští rodové*, Vídeň 1930, později vyšlo v reedici v roce 2004. Rodokmen již dříve vychází jako samostatná publikace: Týž, *Rodokmen s obrazy starých památek rodu z Boskovic*, Brno 1925. Rodokmen není dokonalý, při svém studiu jsem sama narazila na mnohé nesrovnalosti. V přílohách uvádím zjednodušený rodokmen, kde zaznamenávám pro orientaci pouze známá data úmrtí a pro nás významné sňatky. Vycházím z velké části z Pilnáčka, rodokmen však obsahuje i nějaká zpřesnění nebo doplnění na základě pozdější literatury, která uvádím i v rámci práce.

¹⁸ Augustin KRATOCHVÍL, *Dějiny Bučovic od nejstarších dob až po smrt pana Václava z Boskovic (1554)*, pokračování 1, Bučovice 1919; TÝŽ, *Dějiny Bučovic do roku 1554 až do smrti pana Jana Šembery z Boskovic*, pokračování 2, Bučovice 1920; TÝŽ, *Dějiny Bučovic za prvních Lichtenštejnů*, pokračování 3, Bučovice 1923.

¹⁹ Augustinn KRATOCHVÍL, *Poměr pánů Albrechta a Jana Černohorského z Boskovic na Bučovicích k Jednotě Bratrské*, ČMMZ 6, 1906, s. 313–315.

²⁰ Ladislav HOSÁK – Eduard PETRŮ – Jan SKUTIL (edd.), *Boskovice v dějinách, sborník příspěvků k dějinám města a okolí*, Boskovice 1969.

²¹ Ladislav HOSÁK, *Počátky dějin Boskovic – Boskovice v husitském revolučním hnutí*, in: L. Hosák – E. Petrů – J. Skutil (edd.), *Boskovice v dějinách, sborník příspěvků k dějinám města a okolí*, Boskovice 1969, s. 3–11.

²² J. SKUTIL, *Bartoloměj Paprocký z Hlohol*, s. 22–40.

²³ TÝŽ, *Dvě rodiny pánů Černohorských z Boskovic*, Listy genealogické a heraldické společnosti v Praze. Acta genealogica ac heraldica 1974–1976, seš. 2, s. 19–24.

²⁴ Ludmila URBÁNKOVÁ, *Albrecht Černohorský z Boskovic – podporovatel renesanční literatury a malířského umění na Moravě*, in: Příspěvky ke starší literatuře na Moravě III, Blansko 1967, s. 27–28.

²⁵ Zdeněk MĚŘÍNSKÝ, *Černohorští z Boskovic na Vídeňské univerzitě v pozdním středověku a raném novověku*, in: Bronislav Chocholáč – Libor Jan – Tomáš Knoz (edd.), *Nový Mars Moravicus, aneb, Sborník příspěvků, jež věnovali prof. Dr. Josefu Válkovi jeho žáci a přátelé k sedmdesátinám*, Brno 1999, s. 285–306.

²⁶ Miloš KOUŘIL, *Diplomat a humanista Tas Černohorský z Boskovic*, in: Libor Jan – Zdeněk Drahoš (edd.), *Osobnosti moravských dějin*, Brno 2006, s. 155–162.

²⁷ Jaroslav BRÁNSKÝ, *Čtyři z Boskovic*, Boskovice 2008.

Konkrétně k osobě Jana Šembery vyšla drobná publikace od Václava Jana Pokorného *Pan Jan Šembera Černohorský z Boskovic a na Bučovicích a pověsti o něm*.²⁸ Práce vychází téměř úplně ze Šemberových dějin rodu, cituje většinou právě Aloise Šemberu, přesto je Pokorného práce důležitá, protože odkazuje na některé pozdější drobné práce a je doplněna o pověsti a lidové ztvárnění Jana Šembery.

Samostatnou kapitolou je otázka pramenů vztahujících se k dějinám rodu. Zkoumání značně ztěžuje skutečnost, že archiv pánů z Boskovic přešel po smrti Jana Šembery do rukou Lichtenštejnů a v současné době je jeho velká část uložena v rodovém archivu ve Vaduzu.²⁹ Tento archiv částečně zpracovali Metoděj Zemek a Adolf Turek, ovšem pouze jeho starší část. Druhá část, zásadní pro mnou zkoumané období, bohužel chybí.³⁰ Plné znění těchto listin bylo uveřejněno pod názvem *Moravské a slezské listiny lichtenštejnského archivu ve Vaduzu*³¹ ty ovšem končí už rokem 1380. Výjimečnou památku – kopiář Albrechta Černohorského z Boskovic obsahující jeho korespondenci z let 1562 – 1563, zpracovala ve své diplomové práci Věra Buchtelová.³² Jako studentka archivnictví se však zaměřila více na jeho formální stránku než na obsahovou, vytvořila ke kopiáři inventář, jmenný rejstřík, ale z důvodu značného rozsahu kopiáře uvedla v plném znění jen několik málo listů, k ostatním pak uvedla jen regist. Kopiář ovšem nabízí i značné možnosti k historickému poznání, obzvláště k otázkám hospodářským a působení Albrechta v úřadu zemského podkomořího. Řada dopisů nebo dokumentů úřední povahy je k nalezení v ediční řadě *Archiv český čili staré české a moravské písemné památky* a mnohé zmínky o příslušnících rodu nacházíme i v editovaných kronikách nebo jiných narativních pramenech.

Mnohé listiny a další prameny jsou uloženy v Moravském zemském archivu v Brně. Jedná se převážně jednotliviny uchované v různých sbírkách, jako například udělená privilegia městům a různé materiály k hospodářským záležitostem.³³ Cenná jsou berní přiznání, která museli šlechtici po schválení zemským sněmem odvádět a podle kterých se dá alespoň přibližně udělat obrázek o velikosti jejich majetku. Tato berní přiznání se ovšem

---

²⁸ V. J. POKORNÝ, *Pan Jan Šembera*.

²⁹ Hausarchiv der regierenden Fürsten von Liechtenstein, Wien (Vaduz), fond Butschowitz.

³⁰ Metoděj ZEMEK – Adolf TUREK, *Regesta listin z lichtenštejnského archivu ve Vaduzu z let 1173–1526* (2. část 1491–1526), SAP 33, 1983, s. 485.

³¹ Jan BYSTRICKÝ – František SPURNÝ – Ludvík VÁCLAVEK – Metoděj ZEMEK (edd.), *Moravské a slezské listiny lichtenštejnského archivu ve Vaduzu*, Brno 1991.

³² Věra BUCHTELOVÁ, *Kopiář Albrechta z Boskovic*, (= nevydaná diplomová práce, FF MU Brno), Brno 1968, s. 69.

³³ MZA Brno: Fond F30 Lichtenštejnská ústřední účtárna Bučovice, Fond F44 Velkostatek Bučovice, Fond G1 Bočkova sbírka, Fond G11 Sběrka rukopisů Františkova muzea Brno, Fond G13 Sběrka historického spolku Brno, Fond A3 Stavovské rukopisy.

dochovala pouze k některým panstvím.³⁴ Zásadním zdrojem informací pro mě byl výstup výzkumného úkolu Národního památkového ústavu v Brně *Jan Šembera Černoهورský z Boskovic – Několik kapitol ze života renesančního kavalíra*, kde jeho autor Petr Fedor shromáždil archivní materiál z brněnských pŕuhonů, které se týkají Jana Šembery.³⁵ Z této práce pak čerpá i zpráva o stavebně-historickém průzkumu na zámku v Bučovicích realizovaném taktěž Brněnskou pobočkou Národního památkového ústavu.³⁶

Zajímavé materiály jsem našla v prvním oddělení Národního archivu v Praze. Ve fondu Morava jsou zde zařazeny mnohé listy Jana Šembery, jeho bratra Albrechta i dalších členů rodu adresované České kanceláři nebo opisy listů z kanceláře odešlých.³⁷ Další dokumenty jsou uloženy také v Zemském archivu Opava, pobočka Olomouc.

Zatím jsme zmínili jen úřední korespondenci, není však pochyb o tom, že osoby natolik vzdělané a vysoce postavené, jako byli Albrecht a Jan Šembera Černoهورští z Boskovic udržovali písemný styk i s jinými šlechtici stejně jako s duchovními a učenici své doby. Podle Věry Buchtelové se nachází některé soukromé dopisy členů rodu v rodinném archivu hrabat Hardegovů ve Stetteldorfě v Dolních Rakousích,³⁸ mnohé listy osobní povahy by se nám jistě podařilo dopátrat i v archivech některých z mnoha českých šlechtických rodů, s jejichž příslušníky byli Boskovicové v kontaktu.³⁹ Takové hledání by ovšem bylo velmi náročné a není v mých silách ani v předepsaném rozsahu bakalářské práce se o takový průzkum pokusit. Rozhodla jsem se proto použít jen odkazy citované v literatuře, případně v existujících edicích.⁴⁰

Pokud nám chybí ego-dokumenty, které by dokreslily obraz historické postavy zarámované tak pouze prameny oficiální povahy, musíme se spolehnout na ústní podání v podobě legend a pověstí, kterých se nám v případě Jana Šembery zachovalo dostatek. Přestože ani na jejich pozadí neodhalíme zřejmě celou šíři jeho osobnosti, mohou nám alespoň částečně pomoci, a proto jsem se rozhodla jim ve své práci věnovat místo, které si podle mě zaslouží.

---

³⁴ MZA Brno, fond A7.

³⁵ Petr FEDOR, *Jan Šembera Černoهورský z Boskovic – Několik kapitol ze života renesančního kavalíra*, Nepublikovaný rukopis, Státní památkový úřad v Brně, 2002. Chtěla bych na tomto místě poděkovat autorovi edice a také kastelánce bučovického zámku paní Janě Buriánkové za poskytnutí těchto užitečných materiálů.

³⁶ Lenka ŠABATOVÁ, *Zámek Bučovice, stavebněhistorický průzkum*, Brno 2006.

³⁷ NA Praha, fond Morava.

³⁸ V. BUCHTELOVÁ, *Kopiář Albrechta z Boskovic*, s. 10. Autorka se tu odvolává na Josefa Pilnáčka, viz *Rodokmen s obrazy starých památek rodu z Boskovic*, Brno 1925.

³⁹ Některé takové dopisy adresované Janem Šemberou Vratislavovi z Pernštejna cituje například Zdeněk Vybíral v knize *Politická komunikace aristokratické společnosti českých zemí na počátku novověku*, České Budějovice 2005.

⁴⁰ Vincenc BRANDL, (ed.), *Spisy Karla staršího z Žerotína. Oddělení druhé, Listové psaní jazykem českým*. Svazek první, Brno 1870.

2. Morava za života Jana Šembery

Morava jako samostatná země se v pramenech poprvé objevuje již v 9. století. Byla jako taková součástí státního útvaru Velké Moravy a později začleněna do přemyslovského státu. V 11. století byla rozdělena mezi vedlejší linie Přemyslovců, koncem 12. století, ovšem už jednotná, přisouzena sekundogeniturou mladším členům vládnoucího rodu. Od 13. století se poprvé objevuje dvojvládí panovníka a zemské obce a také rozdělení na olomouckou a brněnsko-znojemskou cídu. Toto dělení potvrdil později Karel IV. svou reformou, která zavedla dvojí řadu zemských desk i úřadů. Od roku 1411, kdy byl Václavem IV. postaven do čela Moravy zemský hejtman jako jeho zástupce, byl markrabětem moravským vždy, pouze s jedinou výjimkou Albrechta Habsburského, český král.⁴¹

Kolem roku 1543, kdy se Jan Šembera narodil, vládl českým zemím již šestnáct let Ferdinand I. Habsburský. Za markraběte moravského byl přijat až počátkem dubna roku 1527 po jeho volbě českým králem, na základě jeho dědických nároků a smlouvy mezi Jagellonci a Habsburky o vzájemném nástupnictví z roku 1515.⁴² Moravské markrabství tvořilo neoddělitelnou součást zemí Koruny české, ovšem mělo vlastní stavovskou obec, samostatný sněm a systém úřadů. Společným a zároveň jediným společným orgánem zůstávala Česká kancelář, jejíž význam dále narůstal od nástupu Habsburků na trůn, jelikož zajišťovala komunikaci s vídeňským dvorem a centrálními úřady monarchie. Jak už bylo řečeno, v čele moravské správy stál hejtman jako zástupce markraběte, jehož pozice byla ještě umocněna tím, že na Moravě trvale chyběl markrabecí dvůr. Dalšími úředníky byli nejvyšší komorník, nejvyšší sudí, nejvyšší písař, podkomoří a dvorský sudí, od Vladislavovy reformy, kterou byla zrušena duplicita úřednictva pro olomouckou a brněnskou cídu, pak po jednom zástupci pro celou Moravu. Úřady byly rozděleny mezi pány a rytíře a mohli je zastávat pouze příslušníci starožitných rodů, tedy ti členové, kteří byli součástí stavu nejméně po tři generace. Po celý zbytek století se v nich střídali především příslušníci starých moravských rodů, mezi které patřili samozřejmě i páni z Boskovic.⁴³

---

⁴¹ Josef VÁLKA, *Moravská zemská správa a svoboda v 15. a 16. století*, in: Tomáš Knoz (ed.), *Morava v době renesance a reformace*, Brno 2001, s. 17–18.

⁴² TÝŽ, *Morava v habsburské monarchii a turecká hrozba*, in: KNOZ, T. (ed.), *Morava v době renesance a reformace*, Brno 2001, s. 12.

⁴³ K moravské zemské správě viz J. VÁLKA, *Moravská zemská správa a svoboda*, s. 17–30, TÝŽ, *Dějiny Moravy 2, Morava reformace, renesance a baroka*; dále pak Petr VOREL, *Velké dějiny zemí koruny české VII*, Praha 2005 nebo Jaroslav ČECHURA, *První Habsburkové na českém trůně I, České země v letech 1526–1583*, Praha 2008.

Stavovskou obec moravskou tvořily tradičně stavy panský a rytířský, městský, tvořený šesti královskými městy⁴⁴ a na rozdíl od Čech i stav prelátský. Postavení katolické církve na Moravě umocňovala i skutečnost, že v čele panské komory stál olomoucký biskup. Městský a prelátský stav pak zasedaly společně ve třetí, tak zvané královské nebo také markrabské komoře. Jednací jazykem v moravském zemském sněmu i soudu byla čeština, která v 15. století nahradila latinu a žádný jiný jazyk nebyl připuštěn. Od nástupu Ferdinanda na trůn začíná proces, který je v české historiografii označován za zápas mezi tradičním stavovským dualismem českých zemí a habsburským absolutismem zavádějícím postupnou centralizaci, byrokratizaci a oklešťování stavovských svobod, který vyvrcholil porážkou stavovského povstání na Bílé hoře 1620.

V zemích Koruny české fungovalo pět stavovských obcí, které si byly mezi sebou rovný a ani české stavovské obci, která vystupovala jako nositel české státnosti, se nepodařilo prosadit faktickou superioritu.⁴⁵ Složitě vztahy mezi jednotlivými zeměmi se ukázaly při povstání v letech 1546–1547. Zatímco centrum povstání v Čechách bylo poraženo, Morava ani další země neprojevily téměř žádný zájem o spoluúčast a v osudné chvíli se postavily na stranu krále. Díky tomuto kroku nebyl nikdo z moravských velmožů potrestán a země si prozatím uchovala své zemské svobody. První panovníkův pokus o jejich revizi byl odražen roku 1550 na brněnském svatojiřském sněmu, nicméně již o několik málo let později ve druhém vydání znojemského zemského zřízení byl vypuštěn článek o svobodě a nezávislosti moravské země.⁴⁶

Od prvního obležení Vídně Turky uplynulo v době Janova narození už čtrnáct let. Po smrti Jana Zápolského roku 1540 obsadili Turci v čele se Süleymánem II. Budín a roku 1541 zřídili budínský pašalík. Ono tureckému nebezpečí se tak přiblížilo až na samé hranice Moravy a protiturecká obrana silně ovlivnila vývoj uvnitř země a měla svůj význam i při postupné centralizaci všech habsburských zemí. Na Moravě byl během celého 16. století budován systém obrany za značného přispění samotných moravských stavů, kteří pocíťovali bezprostřední ohrožení a záhy poznali, jak málo se dá spoléhat na informace nebo pomoc od císařského dvora. Byly obnovovány nebo budovány nové pevnosti na hranicích, zřízen informační a signální systém a vyhlásování zemské hotovosti postupně ustoupilo stálým vojenským složkám profesionálních žoldnéřů. Josef Válka uvádí, že toto zapojení šlechty do

---

⁴⁴ Byly to Olomouc, Brno, Znojmo, Jihlava, Hradiště, Uničov. Viz J. Válka: *Moravská zemská správa a svoboda*, s. 28.

⁴⁵ Více o vztahu stavovských obcí Jaroslav PÁNEK, *Stavovství v předbělohorské době*, FHB 6, 1984, s. 163–205.

⁴⁶ J. VÁLKA, *Dějiny Moravy*, s. 27.

aktivní obrany země zpomalilo poněkud ono „zpohodlnění“ a přetransformování z válečníků na diplomaty. Vojenská služba byla nejen ctí, ale i povinností každého šlechtice.⁴⁷

Turecké výpady se opakovaly téměř každoročně v různém rozsahu až do roku 1547, kdy Ferdinand I. uzavřel s Turky mír, aby mohl uvolnit vojsko pro šmalkaldskou válku v říši. Boje byly obnoveny roku 1551, ale z důvodu vnitřních problémů v Osmanské říši turecká ofenziva povolovala. Po smrti Süleymána II. při obléhání pevnosti Sziget roku 1566 byl vyjednáán mezi Maxmiliánem II. a Süleymanovým nástupcem Selimem II. mír uzavřený o dva roky později. Mír byl pro Habsburky nevýhodný a drobné konflikty na hranicích pokračovaly i nadále, ale napjatá situace se každopádně alespoň z části uklidnila, a to až do roku 1593, kdy se naplno rozhořel nový konflikt.⁴⁸

Jednou z klíčových otázek, které turecká přítomnost přinesla, byla otázka berní. Na Moravě a v zemích Koruny české bylo vybírání daní v rukou stavů, kteří navíc museli jejich výši schvalovat na zemském sněmu, což představovalo pro panovníky značný problém. V monarchii sice byla zřízena dvorská komora, nicméně její pravomoci byly značně omezené. Aby panovník získal od stavů prostředky, které požadoval, a byla to taktika jak Jagellonců, tak Ferdinanda I. i jeho nástupců, musel často výměnou slibovat záruky různých náboženských nebo politických svobod. Turci na hranicích se pak stali hlavním argumentem ve snaze Habsburků zavést daň pravidelnou. Moravané, kteří nesli tíhu bezprostředního ohrožení, často schvalovali daně jako první, aby byli ostatním zemím příkladem.⁴⁹ Daň se odváděla na základě odhadu majetku, a protože šlo o daň válečnou, označovala se berní jednotka jako „zbrojní kůň.“ Vedle toho se odváděly i různé další jako daň z domů, z hlavy a podobně. Šlechtici odevzdávali „berní přiznání“ o výši svého majetku, na jejichž základě ustanovení „berníci“ vybírali určenou částku.⁵⁰ Pro stavy znamenala pravomoc schvalovat berní jedno z nejdůležitějších privilegií a odolávali panovníkovu tlaku na odsouhlasení její výše na období několika let dopředu. Přesto bylo její vybírání, i s přispěním turecké berně, zpravidelněno, což je považováno za jeden z kroků k modernímu centralistickému státu.⁵¹

I zásluhou vyjednávání o výši daní se stala Morava jednou z nábožensky nejsvobodnější zemí. Náboženský vývoj Moravy se v mnohém liší od situace v Čechách i

---

⁴⁷ Josef VÁLKA, *Stavovská Morava (1440–1620)*, Praha 1987, s. 92.

⁴⁸ Podrobněji turecké otázky na Moravě zejména J. VÁLKA, *Morava v habsburské monarchii a turecká hrozba*, s. 8–16 a J. VÁLKA, *Stavovská Morava*.

⁴⁹ Strýc Jana Šembery Arkleb Vranovský z Boskovic byl spolu s dalšími moravskými šlechtici vyslán roku 1524 na sněm do Prahy, aby vymohl králi daně na postavení vojska proti Turkům. Viz A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 101.

⁵⁰ J. VÁLKA, *Stavovská Morava*, s. 95.

⁵¹ K berní správě více v Tomáš KAHUDA, *K moravské zemské berní správě v době předbělohorské*, in: Bronislav Chocholáč – Libor Jan – Tomáš Knoz (edd.), *Nový Mars Moravicus, aneb, Sborník příspěvků, jež věnovali prof. Dr. Josefu Válkovi jeho žáci a přátelé k sedmdesátinám*, Brno 1999, s. 307–318.

v jiných částech monarchie. Utravismus nebyl na Moravě příliš rozšířen a ještě na začátku 16. století byla země převážně katolická. Změnu přinesla až německá reformace. Nejdříve se začala šířit mezi německy mluvícím obyvatelstvem převážně ve městech, ale posléze se dostala i na venkov a v neposlední řadě mezi šlechtu. České země nebyly po zkušenostech s husitským hnutím postupem nových myšlenek nikterak zaskočeny. Moravští stavové považovali svobodné rozhodování o svém náboženském vyznání za své právo stejně tak jako neomezené pravomoci na svých panstvích. Poddaní si navíc sami volili a také platili své faráře a na šlechtických dominiích tak našli útočiště i mnozí zástupci nepovolené Jednoty bratrské nebo emigranti z řad novokřtěnců. Ferdinand I., ač sám katolík, byl silně ovlivněn tolerantní humanistickou výchovou. Věděl také, že jeho pozice v českých zemích není dostatečně silná, aby mohl začít s násilnou rekatolizací, dokonce hojně využíval sliby náboženské svobody při vyjednávání se stavy. Náboženská otázka tak byla zařazena mezi politická práva a jako taková byla i předmětem vyjednávání.

Ve druhé polovině 16. století se náboženské prostředí poněkud proměnilo. Jestliže do té doby dovoloval myšlenkový chaos rozpoutaný reformací vytvoření něčeho, co Josef Válka nazývá nadkonfesijní křesťanství, druhá polovina století přinesla „konfesionalizaci a náboženské rozdělení země.“⁵² Katolická strana se spoléhala, že řešení přinese Tridentský koncil, jehož jednání začala již v roce 1545, ovšem jednání ovládli radikalisté a v roce 1563, kdy byl koncil ukončen, nebylo už jakékoli smíření s reformisty možné. Pozice utravismu, do kterého vkládal naděje Ferdinand I., slábla a basilejská kompaktáta již nereflektovala skutečnou situaci ve společnosti. Většina protestantů pak uvítala jejich zrušení Maxmiliánem II. roku 1568. Na Moravě nikdy nedošlo k vytvoření jednotné konfese, jako tomu bylo v Čechách, i když nějaké pokusy se objevily. Hlavním důvodem byl zřejmě větší rozsah svobod a také to, že zde chyběla světská evangelická organizace. Pod rouškou tolerance se nakonec katolický i protestantský tábor radikalizoval a upevňoval své vlastní pozice.⁵³

Druhá polovina 16. století byla poměrně klidným obdobím bez větších válečných konfliktů, což umožnilo úspěšný hospodářský vývoj i mírný populační růst. Na poli kultury, stejně jako filosofie, pak znamenala definitivní rozloučení se středověkem a nástup renesance. Přestože na Moravě stále ještě převládal český živel, začínají sem pronikat i cizí vlivy. Přicházely spolu s reformací, skrze humanistické vzdělání, italské umělce usazující se v českých zemích, ale také díky stále častějším cestám české šlechty do zahraničí nebo habsburský dvůr. Od osmdesátých let, kdy přesídlil Rudolf II. se svým dvorem do Prahy, stalo

---

⁵² J. VÁLKA, *Tolerance či koexistence?*, in: Husitství na Moravě, náboženská snášenlivost, Jan Amos Komenský, Brno 2005, s. 239.

⁵³ O náboženské situaci zejména J. VÁLKA, *Stavovská Morava*, s. 97–105 a TÝŽ, *Tolerance či koexistence?*

se hlavní město českého království centrem manýristické kultury a svým životním stylem i uměleckými a intelektuálními zálibami inspiroval a ovlivňoval císař zejména vysokou aristokracii i na Moravě. Šlechta se stala nositelem renesance, vynakládala nezměrné prostředky na budování pozdně renesančních sídel, jejich vybavení a uměleckou výzdobu, reprezentace a vystupování se staly klíčovými otázkami. Rostl význam vzdělání, šlechtici se zapisují na zahraniční univerzity a ze svých cest si přinášeli „evropský rozhled, řadu styků a trvalé kulturní záliby.“⁵⁴ Hovořili zpravidla několika jazyky, pořizovali si na svá sídla rozsáhlé knihovny, stávali se patrony umělců a literátů nebo rovnou zakladateli škol. Zároveň bylo toto období nakloněno dvorským zábavám, jako byl lov, slavnosti nebo zájem o astrologii a okultní vědy, kterými proslul hlavně pražský dvůr Rudolfa II.⁵⁵

Jan Šembera se narodil do tohoto prostředí, a jak se ještě dozvíme, stal se jeho příkladným zástupcem. Smrt ho zastihla na sklonku 16. století, kdy už se situace v zemi přiostrhovala a jak katolická, tak evangelická strana se výrazně polarizovala. Přicházela doba, která si žádala naplnění zásady *cuius regio, eius religio* a která nepřála dosavadní náboženské koexistenci. Doba, která už více nedovolovala šlechticům typu Jana Šembery odsunout otázky konfese na druhou kolej a užívat si naplno života, což jim jejich majetek umožňoval, ale vyžadovala zaujetí pevného stanoviska. Byla to doba nové generace šlechticů, ale mezi nimi již rod pánů z Boskovic nefiguroval.

---

⁵⁴ J. VÁLKA, *Stavovská Morava*, s. 176.

⁵⁵ Josef VÁLKA, *Česká společnost v 15.–18. století, 2. Bělohorská doba. Společnost a kultura „manýrismu“*, Praha 1983, s. 8.

3. Rodové a rodinné zázemí Jana Šembery

3.1 Páni z Boskovic

Morava 16. století, stejně jako další země Koruny České, byla stavovským státem. Takové uspořádání především znamenalo, že „politický národ“, tedy nositele politických práv, tvořil pouze omezený okruh osob, kromě panovníka to byli v tomto případě ještě příslušníci privilegovaných vrstev, souhrnně označovaní jako stavové.⁵⁶ Společnost v raném novověku byla uspořádána na principu nerovnosti a příslušnost k jednotlivým stavům byla podmíněna mnoha faktory. V případě šlechty byl určující titul, který značil urozenost a odděloval tak její členy od zbytku obyvatelstva. Postupně se konstituovaly i další identifikační kategorie, podle kterých se stavovská společnost dále hierarchizovala i v rámci jednotlivých stavů, jako například starožitnost rodu nebo držba některého ze zemských úřadů.⁵⁷ Presentace znaků urozenosti, která se odehrávala často v přesně určené symbolické rovině, hrála důležitou roli na několika úrovních. Jednak sloužila jako kodifikátor těchto znaků a jednak tyto informace dále šířila a propagovala.

Historie rodu má v takto fungujícím prostředí zásadní význam, protože, jak podotýká Petr Maťa, „minulost byla hlavním legitimizačním faktorem šlechtické společnosti.“⁵⁸ Maťa zároveň hned dodává, že přesná a podrobná znalost rodových dějin nebyla v tomto období zcela obvyklá, dobové prostředí se mnohem častěji uchýlovalo k jejímu symbolickému zpodobnění v hmotné kultuře nebo k zachycení v rovině legend a pověstí. Oba tyto aspekty nejlépe reprezentoval erb rodu a erbovní pověst spojená často se vznikem rodu, která se tak esenciálně odlišuje od dalších pověstí spojených se členy rodu nebo jejich sídlem. Erbovní pověst nejen zachycuje a konzervuje historickou paměť, ale také plní úlohu reprezentační. Zvláště v době, kdy rody vystupují jako nositelé státnosti po boku panovníka, se uchování povědomí o jejich vzniku a legitimitě pro budoucí generace stává žádoucí.⁵⁹

Jak už bylo zmíněno, poprvé zaznamenal rodovou pověst pánů z Boskovic Bartoloměj Paprocký z Hlohol ve svém *Zrcadle Markrabství Moravského*.⁶⁰ Za prapředka boskovického

---

⁵⁶ J. PÁNEK, *Stavovství v předbělohorské době*, s. 164.

⁵⁷ Více ke kategoriím urozenosti a šlechtické hierarchii viz Petr MAŤA, *Svět české aristokracie (1500–1700)*, Praha 2004, s. 40–109.

⁵⁸ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 90.

⁵⁹ Petr VOREL, *Rodové heraldické pověsti jako prostředek mezigeneračního přenosu informace ve šlechtickém prostředí českých zemí v 16. století*, in: Václav Bůžek – Petr Král (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2008, s. 62.

⁶⁰ B. PAPROCKÝ z Hlohol a Paprocké vůle, *Zrcadlo slavného Markrabství*, s. LXXXVII. Přepis textu s komentářem viz J. SKUTIL, *Bartoloměj Paprocký z Hlohol*, s. 23.

rodu je tu označen prostý ptáčník Velen, který se ujal pána ztraceného na lovu. Ten u Paprockého vystupuje jako „nejprvnější moravský král, který založil Brno.“⁶¹ Velen jej zavedl do svého domu, obsloužil ho a pohostil, a protože si všiml, že má pán „velké vlasy“ a nemá u sebe hřeben, daroval mu ho. Pán byl ohromen Velenovou štedrostí, vlídností a láskou ke králi, že mu nabídl, aby ho navštívil na hradě Špilberku. Domluvili si den návštěvy, král se vrátil na hrad, kde rozkázal vrátnému, aby, až se Velen dostaví, ho předvedli přímo před něj. Teprve po svém příjezdu Velen zjistil, koho u sebe hostil. Když se ho ale po obědě král zeptal, co by si za své věrné služby přál, osmělil se a požádal ho o osvobození hory, na které měl čihadlo, aby mu nikdo nepřekážel v živnosti. Král pobaven ptáčnickovou upřímností nejenže horu osvobodil, ale daroval mu celý kraj kolem vsi, kde Velen bydlel a přijal ho do předního stavu. Hřeben, který dostal král k rozčesání vlasů, pak dal Velenovi do erbu a věníky, které mu přinesl do lázně a polštář, na nějž mu Velen kázal usednout, mu vložil nad helm.⁶² Latinsky sepsaná kronika rodu, která je součástí análů minoritského kláštera, opakuje znovu podobnou legendu, ve které datuje počátek rodu dokonce už do roku 835.⁶³

Na stáří samotné boskovické legendy jsou různé názory. Irena Hrabětová zmiňuje Augusta Sedláčka, který podle tvaru erbu datuje vznik pověsti až do 16. století, ovšem sama vyslovuje domněnku, že mohla vzniknout už dříve a postupně narůstat a formovat se až do jejího zaznamenání Paprockým roku 1593.⁶⁴ Také prapředek z prostého rodu nebyl v pověstech utvářených v pozdějším období tak obvyklý, mohlo by jít o inspiraci přemyslovskou legendou, která je typická pro středověké erbovní legendy.⁶⁵ Že se boskovická erbovní pověst v nějaké podobě tradovala už dříve, je docela možné také proto, že Boskovicové byli vždy panským rodem.

Ptáčník Velen splňuje hned několik atributů, které se od šlechtického prapředka očekávají. Velen prokázal svou věrnost a oddanost panovníkovi zdánlivě zcela prostým a nehrdinským činem. V pověsti jsou zdůrazněny Velenovy ctnosti jako láska ke králi, upřímnost a šlechtnost, které pak měly být spojovány s celým rodem.⁶⁶

Ve středověku byla manipulace s pověstí nebo její variace omezeny na minimum, protože se týkala bezprostředně cti konkrétních osob a členů rodu, což středověká společnost

---

⁶¹ J. SKUTIL, *Bartoloměj Paprocký z Hlohov*, s. 23.

⁶² Irena HRABĚTOVÁ, *Erbovní pověsti v českých spisech Bartoloměje Paprockého z Hlohov*, Brno 1992.

⁶³ MZA Brno, Fond E 49, karton 15, kniha 32.

⁶⁴ I. HRABĚTOVÁ, *Erbovní pověsti*, s. 36.

⁶⁵ P. VOREL, *Rodové heraldické pověsti*, s. 63.

⁶⁶ Tomáš KNOZ, *Středověký původ moravské šlechty v Zrcadle Bartoloměje Paprockého. Ke konstrukci minulosti ve vrcholně renesančním dějepisectví*, in: Tomáš Borovský – Libor Jan – Martin Wihoda (edd.), *Ad vitam et honorem Jaroslav Mezník. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám*, Brno 2003, s. 149–165.

respektovala.⁶⁷ Všeobecně známá erbovní pověst byla znakem dlouhého trvání rodu, což se uplatnilo zejména v době, kdy se začaly rody rozlišovat na starožitné a novožitné. U těch, kteří byli nově povýšeni, byl totiž jejich původ ještě v dobré paměti. Vlna genealogických fikcí a falz se rozlila až v druhé polovině 16. století. Starobylost a tradice rodu představovaly natolik významný společenský kredit, že za vyhledání spřízněnosti s předními šlechtickými nebo dokonce panovnickými rody byli mnozí páni ochotni zaplatit horentní sumy. Paprockého dílo vyšlo tedy až v době, kdy byl význam rodových pověstí pomalu na ústupu, zejména v důsledku vymírání starých rodů a rozšiřování stavovské obce o zahraniční šlechtu i nově povýšené rytíře, přesto se však významně podílel na formování dobových představ o minulosti. V případě pánů z Boskovic a i mnoha jiných se o to také zasloužilo uchování pověsti, která pronikla do lidového prostředí až mnohem později.

Rodová pověst ovšem nebyla tím, od čeho primárně páni z Boskovic, pohybující se na prvních místech mezi moravskou vyšší šlechtou,⁶⁸ odvozovali své postavení, ale pouze jeho podpoření. Starožitnost rodu byla nezpochybnitelná. Prvním doloženým příslušníkem rodu byl Jimram z Boskovic, držitel hradu boskovického, a to už v roce 1222, kdy, jak uvádí Šembera, svědčil u listiny Přemysla Otakara I.⁶⁹ Po něm následuje Lambert z Boskovic a jeho dva synové Jimram a Velen. Prvním již všeobecně známým členem rodu byl Oldřich z Boskovic, kterého král Václav II. jmenoval roku 1304 hejtmanem v Polsku. Právě jemu Karel Mlateček připisuje založení boskovického hradu, protože to byl podle jeho slov první zástupce rodu, který byl dostatečně významný, ale hlavně schopný disponovat dostatečnými finančními prostředky.⁷⁰

Od této doby hrál boskovický rod významnou roli v dějinách Moravy, potažmo celého českého království a stal se zásobárnou osobností s politickým i kulturním přesahem. Jeho členové se pravidelně účastnili zemských sněmů a soudů a aktivně zasahovali do politiky, objevují se v nejvyšších zemských úřadech⁷¹ i vysokých funkcí církevních. Svě postavení upevňují i sňatkovou politikou a propojením s dalšími významnými rodinami moravskými i českými. Koncem 14. století se hlavní boskovická linie rozdělila a vznikla boční linie černohorská, jejímž zakladatelem byl Vaněk Černohorský z Boskovic. V průběhu 15. století se oddělily ještě linie svojanovská od Oldřicha Svojanovského z Boskovic trnavsko-

---

⁶⁷ P. VOREL, *Rodové heraldické pověsti*, s. 62.

⁶⁸ David PAPAŽÍK, *Nejvýznamnější šlechtické rody na Moravě podle zemských desk*, in: Tomáš Borovský – Libor Jan – Martin Wihoda (edd.), *Ad vitam et honorem Jaroslav Mezník*. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám, Brno 2003, s. 519–532

⁶⁹ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 3.

⁷⁰ Karel MLATEČEK, *Páni z Boskovic*, nevydaný rukopis.

⁷¹ Zástupci boskovického rodu mezi stavovskými úředníky jsou k nalezení v Antonín BOČEK, *Přehled Knížat a Markrabat i jiných nejvyšších důstojníků zemských v Markrabství Moravském*, Brno 1934.

bučovická od Oldřicha Trnavského z Boskovic. Potomkem této poslední linie byl i Jan Šembera.⁷²

Na tomto místě bych chtěla jmenovat alespoň některé významné členy rodu, kteří jistě figurovali v historické paměti markrabství, ale zejména rodu samotného. Může nám to pomoci lépe pochopit, s jakým rodovým odkazem se musel Jan Šembera vyrovnávat. Na prvním místě by to byl již zmíněný Oldřich z Boskovic, který sloužil králi Václavu II. v Polsku, nicméně roku 1312 je už zaznamenán jako rušitel zemského míru a králem Janem Lucemburským doveden „k poslušenství.“⁷³ Mezi dalšími mohu jmenovat například i v 16. století dobře známého Vaňka z Boskovic. Od roku 1436 zastával úřad moravského zemského hejtmána, zejména však proslul svou řečí přednesenou na brněnském sněmu roku 1453, konaném při příležitosti přijetí Ladislava Pohrobka za českého krále, proti poddanosti Moravanů Čechům. Ve své knize o zemském právu ji zaznamenal Ctibor Tovačovský z Cimburka a nejednou ji využil ve své argumentaci proti českým stavům i Karel starší ze Žerotína.⁷⁴

Členové boskovického rodu dosáhli i na nejvyšší církevní funkce; nejlepším příkladem je Tas z Boskovic,⁷⁵ který působil mezi lety 1457–1582 jako olomoucký biskup. V nábožensky poměrně složitém období vystupoval jako prostředník mezi českým králem Jiřím Poděbradským a papežskou stolicí, později se pak přiklonil na stranu Matyáše Korvína. Pozornost zaslouží i Ladislav z Boskovic a na Třebové, který patřil beze sporu k nejvzdělanějším členům rodu. Žil na přelomu 15. a 16. století, stejně jako Tas vystudoval v Itálii a měl se stát duchovním, ovšem po popravě bratra Jaroslava za údajnou zradu proti králi Matyáši se rozhodl převzít rodinný majetek. Spolu s Tasem je považován za jednoho z původců renesance na Moravě, což dostatečně dokazuje opravený zámek v Moravské Třebové nebo zprávy o jeho knihovně a uměleckých sbírkách.⁷⁶ Mohla bych jmenovat i mnoho dalších významných Boskoviců hodných zapamatování, z nejbližších Janu Šemberovi například i jeho otce Václava Černohorského, o kterém budu ještě mluvit později.

Pro Jana Šemberu měl podobný pohled do rodové historie několikrát význam. Jednak v ní zřejmě viděl předurčení, ale také závazek a očekávání, která měl naplnit. Nejen pro zástupce královských rodin bylo zajištění potomka klíčové. V raném novověku panoval ustálený názor, že šlechtici jsou svým původem a zděděnými vlastnostmi předurčeni k superioritě ve společnosti. Proto byli zemští úředníci vybíráni výhradně z těchto vrstev a

⁷² A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 112.

⁷³ *Tamtéž*, s. 6.

⁷⁴ Řeč je v plném znění zaznamenána v A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 28–29.

⁷⁵ Miloš KOUŘIL, *Diplomat a humanista*, s. 155–162.

⁷⁶ Ivo HLOBIL – Eduard PETRŮ, *Humanismus a raná renesance na Moravě*, Praha 1992, s. 115–120.

pouze šlechtici měli právo zasedat na zemském sněmu a soudu. Zároveň se jim dostávalo výchovy a vzdělání, která je měla na budoucí úlohu připravit. Na druhou stranu renesanční a manýristické prostředí, do kterého se Jan Šembera narodil, skýtalo mnohá jiná potěšení a vyžití a sváděla často, pokud ne rovnou k zavrnutí, tak rozhodně k rezignaci na předem stanovenou roli. Jakým způsobem se Jan Šembera s rodovým odkazem vyrovnával, se můžeme jen domnívat.

3.2 Rodina versus rod

Kdy přesně se Jan Šembera narodil, není známo. Josef Pilnáček přichází s rokem 1543, ovšem tento údaj není nijak doložitelný.⁷⁷ Jedinou indicií tak zůstává svatba Janových rodičů Václava Bučovického z Boskovic a jeho druhé ženy Marie rozené Žabkovny z Limberka roku 1539. Václav byl nejmladším ze šesti synů Oldřicha Trnavského z Boskovic, již zmiňovaného zakladatele trnavsko-bučovické větve boskovického rodu. Kromě bratrů Vaňka, Jetřicha, Arkleba, Bohuše a Jaroslava měl pan Václav ještě dvě sestry Johanku a Apolonii.⁷⁸ Z těchto šesti bratrů máme více zpráv pouze o Arklebovi Vranovském z Boskovic,⁷⁹ který dosáhl roku 1519 na post moravského hejtmana a později působil ještě jako nejvyšší komorník.⁸⁰ Václav sám se poprvé objevuje na zemském soudě roku 1524,⁸¹ roku 1552 se stal nejvyšším sudím zemským na Moravě,⁸² a několikrát byl povolán jako zástupce zemského hejtmana v době jeho nepřítomnosti.⁸³ Výhodnou sňatkovou politikou i vlastní podnikavostí nabyl Václav poměrně velkého majetku a stal se tak patrně nejbohatším zástupcem rodu.⁸⁴

Poprvé se Václav oženil roku 1525, kdy si bral Annu, druhou ze tří dcer Tasa Puchomírského z Ojnic. Tas z Ojnic nebyl členem panského stavu a o přijetí ani nepožádal. Za svůj život ovšem získal značný majetek, a proto když jediný jeho mužský potomek Jan zemřel ve velmi mladém věku a celé jeho jmění připadlo dědictvím jeho třem dcerám, staly se velmi žádanými nevěstami. Svatba mezi vyšším šlechticem a dcerou rytíře nebyla sice zcela

---

⁷⁷ J. PILNÁČEK, *Rodokmen*.

⁷⁸ Všichni bratři vystupují roku 1508 při prodeji hradu Cimburk Ladislavovi z Boskovic. ZDO II, s. 162, J. PILNÁČEK, *Rodokmen*.

⁷⁹ Josef Pilnáček používá také oslovení Albrecht jako variantu tohoto jména, viz *Rodokmen s obrazy starých památek rodu z Boskovic*.

⁸⁰ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 100.

⁸¹ ZDO II, s. 162

⁸² ZDB II, s. 358.

⁸³ Roku 1539 je jmenován na místě Kuny z Kunštátu a na Lukově jako místodržící hejtman na zemském soudě v Brně, roku 1544 pak v Olomouci. 1545 vystupuje na místě nejvyššího komorníka markrabství moravského Jana ze Žerotína. ZDB II, s. 276, ZDO II, s. 331 a 339.

⁸⁴ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 99–107.

obvyklá, ale ani ojedinělá. Na rozdíl od šlechtičen nepřicházeli páni sňatkem o svůj status, a pokud k takovému činu byl dobrý důvod, za který můžeme výhodné věno zajisté pokládat, byl i jednoduše ospravedlněn.

Nejstarší Tasova dcera Anežka, manželka Bartoloměje ze Žerotína a na Strážnici, zemřela bezdětná již roku 1531. V ten samý rok vzala paní Anna svého manžela „na spolek“ na majetku zděděném po otci, kterým byly tvrz Bučovice a tvrz Nemotice⁸⁵ a totéž učinila její sestra se svým manželem na vlastní polovině otcova dědictví.⁸⁶ Václav však zboží od své švagrové odkoupil ještě před její smrtí roku 1533.⁸⁷ Stal se tak jediným majitelem bučovického a nemotického panství a začal používat přídomek na Bučovicích.⁸⁸ V prvním manželství se Václavovi narodil syn Albrecht, pravděpodobně až roku 1536.⁸⁹ Anna z Ojnic zemřela roku 1538.

Když se roku 1539 Václav Bučovický podruhé ženil, bylo mu teprve 31 let. Paní Marie z Limberka pocházela z rytířského rodu odvozujícího svůj původ od hradu Limberk na Poličsku.⁹⁰ Mariin otec byl Jiří Žabka z Limberka,⁹¹ jako sekretář komorní rady obdržel roku 1537 zástavou statek Kounice a se svou ženou Dorotou z Neudeku měl syna Buriana a pět dcer, z nichž právě Marie byla nejstarší.⁹²

Kromě dvou synů měl Václav Bučovický ještě čtyři dcery. Data jejich narození bohužel nejsou známá, a ani z délky trvání obou manželství nejsme schopni jejich původ odhadnout. Alois Šembera stejně jako později Josef Pilnáček uvádí ve svém rodokmenu jako datum narození nejstarší Kunky, nebo také Kunigundy, rok 1538.⁹³ Toto určení však bude pravděpodobně mylné, jelikož už roku 1542 vkládá Jan Černický z Kácova, otec Diviše Černického z Kácova a na Lysicích do zemských desek věno pro Kunku z Boskovic jako

---

⁸⁵ ZDO II, s. 265.

⁸⁶ Sestry si statek rozdělily tak, že Markéta dostala podíl na bučovickém zámku a městečko Bučovice, Anna pak také část zámku a osadu Nemotice. Viz Čeněk KRAMOLIŠ, *Vlastivěda moravská. Bučovický okres*, Brno 1900, s. 42.

⁸⁷ P. FEDOR, *Jan Šembera Černohorský*, nepaginováno [s. 2].

⁸⁸ Poprvé se na zemském soudě objevuje jako Václav z Boskovic a na Bučovicích roku 1534. ZDB II, s. 225. I nadále je však titulován různě, z Boskovic a na Letovicích nebo také Bučovický z Boskovic, když získal roku 1550 Černou horu, píše se také Černohorský z Boskovic a na Bučovicích.

⁸⁹ Josef Pilnáček datuje narození Albrechta Černohorského k roku 1536. Poukazuje zároveň na chybný údaj Aloise Šembery, který uvádí rok 1526 a který převzali mnozí další autoři. J. PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, s. 89.

⁹⁰ *Ottův slovník naučný*, díl 16, 1900, s. 27.

⁹¹ U Paprockého najdeme zmínku „Dcera urozeného a statečného rytíře pana Jiřího žabky z Limberka a na Kounicích místo kancléře království českého a nejjasnějšího knížete a pána pana Ferdinanda římského, uherského a českého krále rady.“ B. PAPROCKÝ z HLOHOL, *Zrcadlo slavného Markrabství moravského*, s. CIII.

⁹² J. PILNÁČEK, *Staromoravští rodové*, s. 124.

⁹³ J. PILNÁČEK, *Rodokmen*.

manželku svého syna.⁹⁴ Můžeme tudíž předpokládat, že minimálně Kunčinou matkou byla Anna z Ojnic.⁹⁵

Druhou z Václavových dcer byla Magdaléna, provdaná nejprve za Bartoloměje ze Žerotína a po jeho smrti si vzala roku 1552 Vaňka z Lichtemburka.⁹⁶ Anežka, třetí v pořadí, byla provdána nejdříve za Oldřicha z Kounic⁹⁷ a poté za Bedřicha Březnického z Náchoda.⁹⁸ O nejmladší Anně víme pouze, že byla provdaná z Limberka.⁹⁹

3.3 Dětství a mládí Jana Šembery

Malý Jan Šembera strávil se svými sourozenci dětství na zámku v Bučovicích, na statečích svého otce. O jeho raných letech se nám nezachovaly žádné zprávy, ale můžeme předpokládat, že se příliš neodlišovala od dětství jeho současníků. Proto se tu pokusím o krátký nástin dětského období ve šlechtických rodinách.¹⁰⁰ Co nejdříve po narození dítěte přicházel na řadu jeho křest, který byl stejně důležitý u katolíků i protestantů. Výběr kmotrů byl zásadní událostí, mohli to být příbuzní stejně jako „páni a přátelé“ z okolí rodičů. Ani informaci o kmotru nebo kmotrech Jana Šembery nemáme bohužel k dispozici. Jméno pro potomky bylo většinou vybíráno podle jmen předků, volba hojně padala na tradiční rodová jména, která se opakovala častěji než jiná.¹⁰¹ Zatímco Jan byl u Boskoviců poměrně obvyklý, nad přízviskem Šembera si lámal hlavu už Alois Šembera. Ve své knize pak uvádí jako možného původce jména Jana z Boskovic a z Brandejsa, který se roku 1420 účastnil obrany Prahy proti Zikmundovu vojsku a kterého Václav Hájek z Libočan zaznamenává jako Jana Všemberu, tedy „všem beroucího.“¹⁰²

Prvních zhruba sedm let trávili mladí šlechtici v péči matky, potažmo kojných a chův. Velmi často kojily šlechtičny své potomky samy, protože se rozšířoval názor, že mléko od

---

⁹⁴ ZDO II, s. 325.

⁹⁵ Jak podle Jana Kniese, tak podle Aloise Šembery jméno Kunka nesla i dcera Ladislava Velena z Boskovic, sestra Jana Černohorského z Boskovic a na Třebové. Je prakticky nemožné rozlišit, o kterou z nich se v dané situaci jedná, také proto, že poručníkem obou se po smrti jejich otců stal Albrecht Černohorský z Boskovic. Já v této práci uvádím rozlišení v edicích Moravských zemských desk. J. KNIES, *Boskovský okres*, s. 40, A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 126–127, ZDB III, s. 42, 92.

⁹⁶ J. PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, s. 87.

⁹⁷ ZDB III, s. 83.

⁹⁸ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 88.

⁹⁹ J. PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, s. 87.

¹⁰⁰ Podrobný popis dospívání šlechticů viz Václav BŮŽEK a kol., *Věk urozených. Šlechta v českých zemích raného novověku*, Praha – Litomyšl 2002, s. 265–330, ke vzdělávání a výchově pak nově Martin HOLÝ *Zrození renesančního kavalíra*, Praha 2010.

¹⁰¹ V. BŮŽEK a kol., *Věk urozených*, s. 278.

¹⁰² A. V. ŠEMBERA, *Jan Šembera z Boskovic*, s. 79. Přízvisko Šembera se u Jana z Boskovic, „velitele obrany Vyšehradu“ objevuje také v análech minoritského kláštera. MZA Brno, fond E 49, karton 32.

vlastní matky je pro dítě zdravější.¹⁰³ Jednalo se zpravidla o vcelku bezstarostné období, ovšem už v tomto raném věku se mohlo začít s výukou základních dovedností a také dvorního chování. Později přicházel soukromý učitel nebo byli chlapci posíláni do městských nebo šlechtických škol. Šemberův starší bratr Albrecht Černohorský byl proslulý svým kvalitním vzděláním a znalostí jak němčiny, tak i latiny, kterou se rád a často chlubil a můžeme proto usuzovat, že také Janovi se dostalo podobné péče.¹⁰⁴

Otec zemřel Janu Šemberovi záhy, roku 1554, kdy jeho mladšímu synovi bylo teprve jedenáct let. Na jeho místo nastoupil o sedm let starší bratr Albrecht, který byl určen jako poručník svých sourozenců a převzal také správu nad zděděnými statky. Kromě poručenství nad svými vlastními sourozenci převzal Albrecht po otci ještě starost o děti svého zesnulého „strejce“ Ladislava Veleny z Boskovic Václava a Jana z Boskovic a na Třebové,¹⁰⁵ Mariánu,¹⁰⁶ Kunku¹⁰⁷ a Johanku.¹⁰⁸ K majetkovému vyrovnání došlo roku 1559 smlouvou z Moravské Třebové, kdy nabyt nejstarší Václav plnoletosti.¹⁰⁹

Slušelo by se na tomto místě říci něco k osobnosti Šemberova bratra, který ho jistě nemálo ovlivnil. Albrecht byl jistě výraznou a váženou osobností, vzdělaný s vytříbenými názory na náboženské i politické otázky své doby. V mnohém se od svého mladšího bratra odlišoval, především svou politickou angažovaností. Do aktivní politiky markrabství se zapojil velmi brzy. Na zemském soudě se poprvé objevuje roku 1555 a od té doby se ho účastní více méně pravidelně.¹¹⁰ Za svůj život pak dosáhl hned na několik zemských úřadů, Antonín Boček ve svém přehledu zemských úředníků uvádí, že od roku 1557 po čtyři roky

---

¹⁰³ Marie KOLDINSKÁ, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha 2001, s. 45.

¹⁰⁴ Paprocký ve svém *Zrcadle* uvádí, že o Albrechtovi se „u učených lidí v jejich terminálech veliká paměť se nachází: že jest byl Vir clarissimus, studiosorum amator, fuit admirabali ingenio, excelso animo, maximo consilio, Eruditione et iuris peritis non vulgari.“ v překladu Jana Skutila: „Muž nejslavnější, milovník vzdělanců, byl obdivuhodného nadání, vynikajícího ducha, nevšední vzděláním a zkušeností zákonů.“ viz J. SKUTIL, *Bartoloměj Paprocký z Hlohol o pánech z Boskovic*, s. 29, 40. K jazykové vybavenosti Albrechta viz A. KRATOCHVÍL, *Poměr pánů Albrechta a Jana*, s. 313–315.

¹⁰⁵ Václav z Boskovic, manžel Kristýny Žabkovny z Limberka, zdědil po otci Moravskou Třebovou a Sovinec, který po jeho smrti 1569 připadl jeho mladšímu bratru Janovi, který držel ještě Zábřeh a Rudu. Jan si vzal za ženu Jenovefu z Lichtenštejna a na Lednici a během svého života dosáhl i na úřad zemského sudího. Zemřel roku 1589. A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 55–57.

¹⁰⁶ U Josefa Pilnáčka je uvedena jako Marta, Mariána Černohorská z Boskovic byla dcerou Ladislava Veleny Černohorského z Boskovic, narozena pravděpodobně roku 1545, manželka Jana staršího ze Žerotína a matka Karla staršího ze Žerotína. Zemřela roku 1574. J. PILNÁČEK, *Rodokmen*; A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 121; Tomáš KNOZ, *Karel starší ze Žerotína, Don Quijote v labyrintu světa*, Praha 2008, s. 39.

¹⁰⁷ Budoucí manželka Jana mladšího ze Žerotína a na Břeclavi, matka Ladislava Veleny ze Žerotína. Narozena pravděpodobně roku 1548, umírá 1590, její úmrtí pak uvádí i Václav Březan ve své Rožmberské historii, viz Jaroslav PÁNEK (ed.), *Václav Březan, Životy posledních Rožmberků II*, Praha 1985, s. 499, Martin Holý zmiňuje cestu Ladislava Veleny do Čech z jeho vídeňských studií na pohřeb jeho matky Kunky z Boskovic, viz *Zrození renesančního kavalíra*, s. 198.

¹⁰⁸ Manželku Tasa z Lomnice, J. KNIES, *Boskovský okres*, s. 40.

¹⁰⁹ J. PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, s. 90–91.

¹¹⁰ ZDB II, s. 368.

zastával Albrecht úřad místokomorníka, v roce 1558 úřad místohejtmanský, mezi lety 1562 a 1563 byl zemským podkomořím, v letech 1563, 1564 a 1567 působil jako nejvyšší sudí a roku 1567 se stal nejvyšším komorníkem markrabství moravského, kterýžto úřad zastával až do své smrti roku 1572.¹¹¹ Paprocký uvádí, že byl roku 1569 zvolen dokonce moravským zemským hejtmánem, ovšem v tomto úřadě patrně jen zastupoval nemocného Zachariáše z Hradce.¹¹²

O jeho hospodářských schopnostech se zmíním více v kapitole týkající se majetku Jana Šembery, stejně tak bude jmenován, když se budu zamýšlet nad Šemberovým vyznáním, jelikož i v tomto ohledu byl jistě inspirací, ne-li rádcem. Za manželku měl Albrecht Bozinu z Lipého, dceru nejvyššího zemského maršálka Pertholda z Lipého, jejich manželství však zůstalo bez potomků. O vzájemném vztahu obou bratří můžeme usuzovat jen z nepřímých indicií; že byl spíše pozitivní, nám může pomoci osvětlit i pomník v rodinné hrobce v minoritském klášteře v Brně, který nechal Jan Šembera pro bratra vyhotovit a kde se praví: „Anno Dominii, Sexagesimo Nono supra-Millesimum et Quingentesimum Sexto Idus Augusti Illustri et Magnifico Domino Domino Alberto Czernohorio a Bozkowic et in Nigromonte Marchionatus Moraviae Capitaneo, Herois incliti, Nobilitae Generis et ampissima ditone Corporisque egregis dotibus, nec minus ingenii lues, Eruditione, Sapientia, Humanitate, Comitae, Prudentia, Constantia, Magnanimitate, accaeteris virtutibus, Imprimis Pietate, Bonitateque ornatissimo, excellentissimoque Ioannes SŠembera a Bozkowicz etc. Sacrae Caesareae Maiestatis Dapifer, Frater amantissimus posuit.“¹¹³

Když se vrátíme ke vzdělání mladého Jana Šembery, Albrecht zřejmě pokračoval v linii, kterou nastavil předtím jeho otec. August Kratochvíl i další autoři připisují dokonce právě Albrechtovi rozhodující podíl na Šemberově vzdělání.¹¹⁴ Každopádně 13. 9. 1557 se Jan Šembera zapisuje jako student na Vídeňské univerzitě ještě spolu s Janem z Boskovic a na Třebové, jehož byl Albrecht Černohorský také poručníkem.¹¹⁵ Volba Vídně nebyla v případě obou mladých pánů náhodná, sám Albrecht Černohorský se zapsal na stejnou instituci o deset

---

¹¹¹ A. BOČEK, *Přehled Knížat a Markrabat*.

¹¹² B. PAPROCKÝ z HLOHOL, *Zrcadlo slavného Markrabství moravského*, s. CIII.

¹¹³ Paprocký pravděpodobně zaměnil datum Albrechtovy smrti, na místě 1569 by mělo být 1572. A. KRATOCHVÍL, *Dějiny Bučovic*, pokrač. 2, s. 6. V překladu Jana Skutila „Léta Páně 1569 13. srpna nejjasnějšímu a urozenému pánu panu Albrechtovi Černohorskému z Boskovic a na Černé Hoře, hejtmanu markrabství moravského, slovutného mezi reky urozeného rodu a přehojným bohatstvím i vynikajícími vlastnostmi, neméně vynikajícího nadáním, vzděláním, moudrostí, lidskostí, důstojenstvím, zkušeností, stálostí, velikostí ducha a ostatními vlastnostmi, především zbožností, nejzdobnější dobrotivostí a vynikajícímu Jan Šembera z Boskovic a příznivce svaté císařské milosti, bratr velmi milující postavil.“ Viz J. SKUTIL, *Bartoloměj Paprocký z Hlohol o pánech z Boskovic*, s. 40.

¹¹⁴ „Zásluhou a láskyplnou péčí bratrovou dostalo se mu vzorného vychování a vzdělání tak znamenitého, jakým se jen synové vznešených panských rodů mohli honositi.“ A. KRATOCHVÍL, *Dějiny Bučovic*, pokrač. 2, s. 6.

¹¹⁵ Z. MĚŘÍNSKÝ, *Černohorští z Boskovic na Vídeňské univerzitě*, s. 290.

let dříve a před ním ještě dalších šest členů boskovického rodu, mezi jinými i olomoucký biskup Tas z Boskovic. Vídeň měla jistě mnoho dalších výhod, jednak byla Moravě poměrně blízko, ale hlavně skýtala možnost dostat se do blízkosti dvora Ferdinanda I., který sídlil právě ve Vídni.¹¹⁶ Víme také, že Jan Šembera měl později ve Vídni pronajatý dům, kam často zajížděl.¹¹⁷

Jak dlouho se Jan Šembera zdržel ve Vídni, o tom se nedochovaly žádné zprávy. Mohl přicestovat již dříve a zapsat se na některou z latinských škol, které ve Vídni fungovaly. Jeho cesta se však nezastavila pouze tam, ale pokračovala dále, jak bylo u šlechtických mladíků té doby obvyklé, a to do Itálie.¹¹⁸ Takové „kaválírské cesty“ začaly být stále více populární mezi českou a moravskou šlechtou právě ve druhé polovině 16. století. „Vedle samotných návštěv zahraničních akademií přinášely poznání nových zemí a jejich kultur, prohloubení jazykových znalostí, navazování nových kontaktů, zdokonalování se v tzv. rytířských cvičení i získávání zkušeností u evropských dvorů.“¹¹⁹ Šlo možná více než o samotné vzdělání o „osvojení specificky šlechtických hodnot a dovedností.“¹²⁰ Výpravy do zahraničí se brzy staly neodmyslitelnou součástí šlechtické výchovy a humanistického vzdělávání. Kaválírské cesty byly záležitostí velmi nákladnou, rodiny mladých šlechticů většinou platily nejen za svého syna, ale také za jeho doprovod, určeného preceptora nebo hofmistra. V případě Jana Šembery by nebylo finanční zajištění takovým problémem, jelikož majetek, který v té době spravoval Albrecht, by jistě podobnou příležitost umožňoval. Na svých cestách měl Jan Šembera příležitost poznat jinou mentalitu, ale hlavně se seznámit s renesančním uměním a architekturou, které si zamiloval, což se později odrazí na přestavbě bučovického zámku.

Co je jisté, Jan Šembera byl zpátky na Moravě nejpozději roku 1560, kdy došlo 15. června k vypořádání majetku zděděného po otci.¹²¹ Samotné majetkové otázky se budeme věnovat více v následující kapitole. Na tomto místě bych se ráda zamyslela nad významem převzetí dědictví v životě Jana Šembery. V českých zemích nefungovala většina šlechtických rodin na principu primogenitury, jak tomu bylo v západní Evropě. Dědictví se tak dědilo

---

¹¹⁶ O uplatnění české a moravské šlechty na vídeňském dvoře Ferdinanda I. viz Václav BŮŽEK – Géza PÁLFFY, *Integrace šlechty z českých a uherských zemí ke dvoru Ferdinanda I.*, ČČH 101, 2003, č. 3, s. 542–581.

¹¹⁷ O dopise Jana Šembery z Vídně se zmiňuje v listu Albrechtovi z roku 1563 paní Braxida z Boskovic. V. BUCHTELOVÁ, *Kopiář Albrechta z Boskovic*, s. 154.

¹¹⁸ P. FEDOR, *Jan Šembera*, [s. 3].

¹¹⁹ M. HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra*, s. 350.

¹²⁰ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 308.

¹²¹ Smlouvu danou na Bučovicích uvádí J. PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, s. 91.

rovným dílem mezi všechny syny bez závislosti na pořadí v rodině nebo věku.¹²² Každý mužský potomek měl navíc právo na vlastní sídlo, kde by mohl založit rodinu, a to i ve chvíli, kdy jeho otec stále ještě žil. Soužití více generací na jednom sídle tak nebylo vůbec obvyklé.¹²³ Když se vrátil Jan Šembera ze své zahraniční cesty, již plnoletý, získal do svého držení tvrz v Bučovicích jako své sídlo a polovinu z otcova majetku rozšířenou o další statky nabyté Albrechtem v době jeho poručnictví. V té chvíli se mohl Jan Šembera jako držitel deskových statků plně zapojit do politického života a zřejmě se také začala řešit otázka vhodné partnerky. U zemského soudu v Brně se přes to Jan Šembera objevuje poprvé až 23. září roku 1567 u příležitosti přijímání nových šlechticů mezi panské rody¹²⁴ a svatba se slavila dokonce ještě o dva roky později.

3.4 Vojenská služba

Jak trávil Jan Šembera dobu po svém návratu na Moravu, nám není zcela známo. Jeho další osudy nám částečně poodhaluje list Maxmiliána II. ze září roku 1565, ve kterém žádá odložení soudního projednání jakékoli „pře a půhonu“ před moravským zemským soudem, ve které by mohlo dojít ke „škodě na právech“ Jana Šembery a Kryštofa Reibnice z Kreiznic, jelikož jsou nyní ve „službě polní.“¹²⁵

To, že se mladý Šembera rozhodl připojit se k vojsku, není takovým překvapením. Alespoň na krátký časový úsek se k podobnému kroku odhodlalo velké množství šlechtických mladíků a služba podobného charakteru byla považována za „užitečnou zkušenost a vítanou součást šlechtického vzdělání.“¹²⁶ Navíc roku 1564, kdy zemřel Ferdinand I. a na jeho místo nastoupil jeho syn Maxmilián II., vypověděli Turci všechny mírové smlouvy a znovu uzavření podmiňovali novými a mnohem nevýhodnějšími podmínkami.¹²⁷ Ohrožení moravské hranice se tak stalo znovu aktuálním a je docela možné, že Jan Šembera byl povolán v souvislosti s povinností šlechty svolávat zemskou hotovost nebo se osobně účastnit tažení pod velením svého krále. Ve druhé polovině 16. století stále ještě fungovalo souběžně vojsko svolávané na principu zemské hotovosti spolu s žoldnéřskou armádou nového typu.¹²⁸

---

¹²² P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 565–566.

¹²³ *Tamtéž*, s. 541.

¹²⁴ ZDO III, s. 22.

¹²⁵ NA Praha, Fond Morava, sign. 805.

¹²⁶ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 452.

¹²⁷ J. VÁLKA, *Dějiny Moravy*, s. 12.

¹²⁸ Jaroslav PÁNEK, *Podíl předbělohorského českého státu na obraně střední Evropy proti Osmanské expanzi*, ČČH 36, 1988, s. 871.

List, který jsem citovala, byl adresován zemskému soudu do Brna na jeho podzimní jednání. Na zimu se vojsko ještě stále rozpouštělo, aby se pak na jaře vystavělo nové. Jan Šembera se tak mohl, ale také nemusel, účastnit výpravy na podzim roku 1566 proti velkému tažení starého sultána Süleymána I. který „vyhlásil válku všemu křesťanstvu a vedl výpravu na západ.“¹²⁹ Z českých zemí se tehdy shromáždilo vojsko čítající přes 10 000 mužů pod vrchním velení Viléma z Rožmberka, ovšem dříve než se mohlo zapojit do válečných operací, bylo Maxmiliánem II. rozpuštěno. Stejně tak se mohl Jan Šembera zapojit do menších válečných operací nebo obrany hranic v předchozích letech. Na tuto otázku však nyní nejsem schopna odpovědět.

3.5 Sňatek a manželství

Otázka sňatku a následného manželství měla v raném novověku značnou váhu. Petr Maťa vyjmenovává čtyři hlavní funkce manželského svazku jako „reprodukční, majetkovou symbolickou a socializační.“¹³⁰ Funkce zajištění potomků přitom stála v dynasticky uspořádané společnosti na prvním místě, manželství mělo přinést šlechtici dědice jeho majetku, ale i jeho postavení a rodové tradice. Dále pak mohlo manželství plnit také některá další očekávání jako majetkové či společenské polepšení a nové výhodné vazby a svazky s rodem zvolené životní partnerky. Manželství je tak vnímáno především jako kontrakt, který měl přinést výhody oběma jeho stranám. Stačí připomenout první manželství Janova otce Václava Černohorského s Annou s Ojnic, která, ač původem z rytířského rodu, přinesla Václavovi rozsáhlý majetek, mimo jiné i jeho pozdější sídelní panství Bučovice.

Sňatkové strategie šlechticů měla svá nepsaná pravidla. Zatím co vyšší šlechtici si celkem běžně vybírali životní partnerky mezi rytířstvem, pokud jim to přineslo ospravedlnitelný prospěch, na svatby vyšších šlechticů s níže postavenými bylo pohlíženo jako na společenský pokles. Kromě majetku i postavení hrála čím dál větší roli i náboženská orientace rodin budoucích manželů nebo přímluva od císařského dvora. Partneři byli často vybíráni také z již spřízněných rodů, zatížených dlouhodobými přátelskými vztahy. Emoce hrály v takových případech minimální roli a vzájemný cit se měl rodit až během společného života v manželství.¹³¹

---

¹²⁹ J. VÁLKA, *Dějiny Moravy*, s. 12.

¹³⁰ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 605.

¹³¹ Více viz P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 605–640; M. KOLDINSKÁ, *Každodennost renesančního aristokrata*, s. 31–40, V. BŮŽEK a kol., *Věk urozených*, s. 306–330.

Když Tomáš Knoz hovoří o vyjednávání sňatku Karla staršího ze Žerotína, upozorňuje, že představa, „že by aristokrat jeho [Žerotínova] formátu zůstával dlouhodobě svobodným, byla pro dobovou společnost jen málo představitelná.“¹³² Podobné tvrzení lze použít i v případě Jana Šembery. Po převzetí majetku měl mladý pán právo sám si volit svou nastávající, přesto však nebylo obvyklé neporadit se o tak závažné záležitosti se svými příbuznými nebo přáteli. Jan váhal s uzavřením manželství dlouhých devět let od rozdělení otcovského dědictví a jistou roli pro urychlení sehrál jistě bratr Albrecht, který se ani po několika letech manželství s paní Bozinou z Lipého¹³³ nedočkal dědice a kvůli nemoci navíc sepsal svou závěť již roku 1565.¹³⁴ V té pak určuje svého bratra a jeho budoucí potomky jako hlavní dědice jeho majetku. Mimo to roku 1553 umírá bezdětný bratranec Jana Šembery Oldřich Kryštof Černohorský z Boskovic a o čtyři roky později jeho bratr Jiřík Kryštof, roku 1562 taktéž bez potomků zemřel další Šemberův bratranec Jan Jetřich z Boskovic a na Úsově a ještě roku 1569 bratr Jana z Boskovic a na Třebové Václav. Jana Šemberu tak zřejmě poprvé dostihla povinnost přičinit se o zajištění potomků a zachování rodu.¹³⁵

Volba padla na Sidonii, nebo počestně Zdeňku, hraběnku Šlikovou z Passaunu a Lokte, dceru Jáchyma hraběte Šlika. Šlikové byli původně německý luteránský rod, který se usadil na Chebsku. Jáchymův strýc Štěpán založil Jáchymov a do čtyřicátých let 16. století ovládal rod místní stříbrné doly a ražbu mincí.¹³⁶ Svatba se odehrála 12. 6. 1569 na zámku v Černé hoře a velkou roli tu patrně opět sehrál Janův bratr. Jednak nás může překvapit volba místa svatby, tedy Albrechtova rezidence v Černé hoře a nikoli dům otce nevěsty, jak bylo obvyklé.¹³⁷ Alois Šembera pak zmiňuje list z 9. května 1569, kterým Albrecht „ku slavnosti mnoho hostů sezval.“¹³⁸ Sám si pak vyžádal na císaři omluvení ze zemského sněmu, aby se mohl účastnit „svatebního veselí bratra svého,“ které mu Maxmilián II. pro „takovou důležitou potřebu“ potvrdil.¹³⁹ Výběr hostů, ale i příprava slavnostní tabule a celá organizace svatební hostiny byla důležitým ukazatelem a otázkou prestiže aristokrata. Svatební veselí mohlo pokračovat i několik dní a bylo zakončeno příchodem nevěsty do domu jejího nového manžela. Jan Šembera pak nechal roku 1573 zapsat své manželce v zemské desky věnem, „totiž tvrz a městečko Bučovice, vsi Marhefý, Kloboučky, Nevojice, Letošov, Brankovice,

¹³² T. KNOZ, *Karel starší ze Žerotína*, s. 92.

¹³³ Jan Knies označuje, že Albrecht nabytí hrad Ždánice věnem; pokud by tomu tak skutečně bylo, byl by ženat již roku 1558. Viz Jan KNIES, *Vlastivěda moravská. Blanský okres*, Brno 1902, s. 63.

¹³⁴ ZDB III, s. 39.

¹³⁵ J. PILNÁČEK, *Rodokmen*; A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*.

¹³⁶ *Ottův slovník naučný*, 24. díl, 1906, s. 673–677.

¹³⁷ V. BŮŽEK a kol., *Věk urozených*, s. 324.

¹³⁸ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 112.

¹³⁹ NA Praha, fond Morava, 1240.

Snovídky, Mouchnice a Milonice z lásky manželskej,“ které pak Sidonie zapisuje jako společné vlastnictví.¹⁴⁰ Bohužel jejich manželství netrvalo dlouho a Sidonie umírá už po šesti letech 10. února 1575.¹⁴¹

Jelikož Šemberovo první manželství skončilo celkem záhy a nebylo požehnáno potomky, rozhodl se k uzavření druhého sňatku. Vyvolenou byla Anna Krajířka z Krajku. Dceru Albrechta Krajíře z Krajku a na Dačicích si Jan Šembera bere hned po smrti své předchozí manželky a už roku 1576 jí připisuje Bučovice jako věno.¹⁴² I ona však zemřela brzy, již 7. října 1581.¹⁴³ Na tomto místě můžeme zopakovat i Šemberovými životopisci už tolikrát citovaný úryvek z kroniky Václava Březana, který komentuje rozhodnutí svého pána Petra Voka z Rožmberka se znovu neoženit, že „poněvadž císař římský Rudolf II. svobodnými se těšil, pan Petr Vok jakožto ponížený poddaný následoval v tom pána svého.“¹⁴⁴ Přestože z druhého Šemberova manželství vzešly pouze dvě dcery, Anna Marie, narozená roku 1577 a o dva roky mladší Kateřina, Jan Šembera se již znovu neoženil.

---

¹⁴⁰ MZB III, s. 50.

¹⁴¹ P. FEDOR, *Jan Šembera*, [s. 5].

¹⁴² MZB III, s. 76.

¹⁴³ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 112.

¹⁴⁴ Karel MÜLLER, *Některé staré příběhy, které se staly v Třeboni aneb na panství třeboňském sepsané*, ČČM 32, 1858, s. 367, pro Jana Šemberu citát poprvé použil A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 117.

4. Majetek a hospodářství Jana Šembery

Charakteristiku Jana Šembery jako raně novověkého aristokrata si nelze představit bez zmínky o jeho majetku, zejména tedy pozemkové držbě. Právě deskové statky byly esenciální složkou šlechtického vlastnictví a základem jejich statutu. Byly podmínkou příslušnosti ke stavovské obci, čímž ovlivňovaly přístup k politickým právům. Tomáš Knoz shrnul jejich hlavní význam v případě Karla staršího ze Žerotína, totiž že „statky samozřejmě přinášely renesančním velmožům společenskou prestiž a právní sílu, primárně ovšem přece jen byly jejich ekonomickou základnou.“¹⁴⁵

Vývoj pozemkového vlastnictví Jana Šembery i jeho předchůdců byl již několikrát pečlivě zpracován, poslední přehled pochází od Petra Fedora z roku 2001.¹⁴⁶ Vyjmenovávat všechny majetkové operace by tak bylo zbytečným opakováním, a proto se pokusím jen o jejich krátkou analýzu s ohledem na vztah moravského velmože k jeho pozemkům a dalšímu jmění a na povahu jeho ekonomického zázemí. Vycházím přitom z toho, že každé Šemberovo rozhodnutí mělo svůj smysl podmíněný momentálními potřebami a dobovou racionalitou a není tedy správné je zplošťovat na marnotratnost nebo nezáměr.

Na začátku stojí, jak už bylo několikrát zmíněno, rozsáhlé panství zděděné po otci. Václav, ač nejmladší ze šesti synů, dokázal svůj majetek, čítající zpočátku pouze podíl na cimberském a stříleckém panství,¹⁴⁷ podstatně rozšířit. Do konce svého života získal ještě panství Bučovice, Černá hora, Vizovice, Německé Bránice, Jezeřany, Boršov u Kyjova a Černín, která posléze připadla jeho dvěma synům. Po otcově smrti přebírali bratři jeho majetek jako nedílní společníci a s jako takovým s ním i nakládali až do roku 1560, kdy mezi nimi byla uzavřena smlouva o rozdělení statků.¹⁴⁸ Vývoj držby mezi lety 1554 a 1560 musíme z velké části připsat Albrechtovi, jednak kvůli nízkému věku mladšího pána, ale také protože se po jistou dobu kolem roku 1557 nacházel v zahraničí.

V těchto několika prvních letech se majetek obou bratrů značně rozrostl. Mohla za to dílem skutečnost, že mnozí členové rodu umírali bez potomků a oba bratři se tak stali dědici jejich statků. Nemalý byl ovšem i vlastní Albrechtův přínos při nákupu statků a cílevědomém budování rodové domény. Statky se tak rozšířily dědictvím o novohradské panství, hrad Úsov a Litovel a koupí o Ždánice a Arklebov, ves Nosedlovice, veverské panství s hradem Veveří a

---

¹⁴⁵ T. KNOZ, *Karel starší ze Žerotína*, s. 114.

¹⁴⁶ P. FEDOR, *Jan Šembera*.

¹⁴⁷ *Tamtéž*, [s. 2].

¹⁴⁸ Výčet všech statků a vsí, které náležely k Albrechtovu panství, podává J. PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, s. 91.

městečkem Veverskou Bítýškou.¹⁴⁹ K rozloze hospodářství, které Albrecht v této době spravoval, je přitom nutno připočíst i rozsáhlé državy zesnulého Ladislava Veleny z Boskovic, jehož dětem byl Albrecht určen za poručníka.

Po rozdělení získal Jan Šembera nejen majetek odkázaný mu otcem, ale i polovinu všech statků, které nabyt svým hospodařením Albrecht za dobu jeho poručnictví. Šembera si připsal panství Bučovice, Střilky, Ždánice, Arklebov a Násedlovice.¹⁵⁰ Mezi lety 1560 a Albrechtovou smrtí 1572, při které Jan Šembera zdědil prakticky veškerý jeho majetek, i když značně zatížený, se nachází v Šemberových pozemkových transakcích poměrně hluché místo. Také s ohledem na Šemberův mladý věk a na zprávy o jeho vojenské službě se můžeme domnívat, že se o zvětšení svého majetku ani nesnažil. Statky, jejichž rozloha vůbec nebyla zanedbatelná, nechal spíše na starosti správcům, měl štěstí, že jeho předchůdci mu je přenechali v dobrém stavu. Jejich výtěžek nicméně sám nepostačoval ani na pokrytí Šemberových výloh. Ty pak musel pokrývat půjčkami od bratra i od dalších osob.¹⁵¹

Zásadní zlom však nastal, jak už jsem zmínila, právě smrtí jeho staršího bratra Albrechta. Sice předčasná, ale vzhledem k silicím zdravotním problémům očekávaná událost nezastihla černoohorského pána nepřipraveného. Již roku 1565 si Albrecht vyžádal od panovníka svolení pro sepsání posledního pořízení, jeho finální verze potom pochází z 6. března 1571.¹⁵² Albrecht umíral bez potomků; událost sama o sobě pro šlechtice už dost zdrcující byla umocněna ještě skutečností, že jen během jeho života odešli z tohoto světa bez dědiců další čtyři příbuzní. Ve značně složité závěti pak vidíme snahu na uchování rodového majetku za každou cenu. Mladší bratr je tu označen za univerzálního dědice, ale panství Černá Hora, Nové Hradý¹⁵³ a Pozořice jsou definovány jako základ rodového panství a měly připadnout vždy mužskému členu rodu. Pokusil se tak položit základ budoucího fideikomisu, který měl být nezczizitelný a měl se stát novou rodovou základnou.¹⁵⁴

Pokud by tak Jan Šembera neměl syna, přešla by tato panství na Jana Třebovského z Boskovic a na jeho syny. Teprve v případě, že by ani on nezplodil mužského potomka, měly na řadu přistoupit dcery Jana Šembery, které měly následovat dcery Jana Třebovského. Jako nejzazší variantu pak připustil předání majetku Kunce rozené z Boskovic, vdově po Divišovi

¹⁴⁹ P. FEDOR, *Jan Šembera*, [s. 2–3].

¹⁵⁰ *Tamtéž*, [s. 2].

¹⁵¹ Zmínky o půjčkách, i když pouze pro rok 1563, nacházíme v Albrechtově kopiáři, Věra BUCHTELOVÁ, *Kopiář Albrechta z Boskovic*, s. 139, 140, 159.

¹⁵² Závěť v plném znění je k nalezení v ZDB III, 39–43.

¹⁵³ Nové Hradý byly v držení rodu pánů z Boskovic už skoro dvě stě let, ale pouze jako zástava, oficiálně náležely stále panovníkovi. Až Ferdinand I. se rozhodl přepustit panství do dědičného držení Boskovicům a to roku 1562. NA Praha, fond Morava, sign. 302.

¹⁵⁴ Boskovice, tedy tradiční rodové panství, byly prodány Kryštofem z Boskovic Šimonu Ederovi ze Štiavnice už roku 1547.

Černickém z Kácova a jejím synům Václavovi, Bernardovi a Janovi. S dalšími statky Úsovem, Pršticemi, Vlasaticemi, Veverím a Němčičkami, které připadly Janu Šemberovi, už mohl nakládat podle svého uvážení. Podle podobně koncipované závěti Jana Jetřicha Černohorského z Boskovic pak získal ještě panství Úsov s Litovlí, které bylo připsáno nejdříve Albrechtovi, protože však zemřel bez dědiců, přešlo na Jana Šemberu a jeho dědice.¹⁵⁵ Albrecht Černohorský z Boskovic zemřel 7. srpna 1572 a je pochován v rodové hrobce v minoritském klášteře v Brně.¹⁵⁶

Jan Šembera byl starší literaturou shodně hodnocen jako špatný hospodář, který rodový majetek pouze rozprodával, místo aby ho dále rozšiřoval.¹⁵⁷ Podobný názor se pokusil revidovat Petr Fedor, který sice souhlasí s tím, že se Šembera zbavoval svých i zděděných statků, ovšem zároveň odpovídá na otázku, proč tomu tak bylo.¹⁵⁸ V první řadě získal Jan Šembera majetek podstatně zatížený a ještě v několika následujících letech se musel vyrovnávat se žádostmi na plnění z bratrovy závěti. Petr Fedor vyčíslil tyto odkazy na 26 000 zlatých. Černá hora přitom zůstávala i nadále v užívání paní Boziny z Lipého, Albrechtovy manželky, a k tomu jí mělo být vyplaceno dalších 20 000 zlatých v tolarech. Právě potřeba tuto sumu uhradit vedla zřejmě Jana Šemberu k prodeji některých z bratrových statků. Albrecht navíc zahájil už před rokem 1569 mohutnou přestavbu zámku v Černé Hoře, která ještě ani roku 1571 nebyla dokončena a která panství jistě citelně vyčerpávala.¹⁵⁹

První transakci, připisanou už Janu Šemberovi, a to prodej panství Veverí s Veverskou Bítýškou Znatovi Mezeříčskému z Lomnice, k němuž došlo roku 1573, dojednal už Albrecht a Jan Šembera pouze zařizoval vlastní předání a zápis do zemských desk.¹⁶⁰ Hned další rok pak dochází dokonce ke koupi tvrze Milonice s pustou vsí Roščánky od bratrů Michala, Fridricha, Burijana, Zigmunda a Jana Krčmů z Koněpas. To už ovšem Jan Šembera jednal o prvním větším prodeji. Prštické a vlasatické panství prodal hraběti Františkovi z Thurnu a na Lipnici,¹⁶¹ což Kratochvíl zdůvodňuje, „aby zapravil náklad na stavbu nádherného zámku v Bučovicích.“¹⁶² Právě stavba bučovického zámku, mimo skutečnosti uvedené výše, je klíčovou i ve Fedorově hodnocení Šemberova počínání. Se stavbou začínal v roce 1567, kdy

---

¹⁵⁵ Viz ZDO III, s. 54.

¹⁵⁶ A. KRATOCHVÍL, *Dějiny Bučovic*, pokrač. 2, s. 6.

¹⁵⁷ *Tamtéž*, s. 5–6.

¹⁵⁸ Informace pro následující popis majetkových vztahů jsem čerpala z P. FEDOR, *Jan Šembera*, [s. 3 - 4], pokud nebude uvedeno jinak.

¹⁵⁹ J. PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, s. 107.

¹⁶⁰ V Moravském zemském archivu se dochoval výtah smlouvy o hrad Veverí mezi Albrechtem Černohorským z Boskovic a Znatou z Lomnice uzavřenou v úterý po neděli květné (1. dubna) 1572 a potom list, kterým Šembera vkládá panství Znatovi do zemských desk. MZA Brno, fond G 1, Sign. 10 993, 10 995.

¹⁶¹ Zachovala se tržová smlouva i záznam o zápisu prodeje Janem Šemberou do zemských desk. MZA Brno, fond G 1, sign. 10 276, 10 277.

¹⁶² Augustin KRATOCHVÍL, *Vlastivěda moravská. Pohořelský okres*, Brno 1913, s. 236 – 237.

měl k dispozici pouze omezené příjmy ze stříleckého a bučovického panství. Dědictvím po bratrovi se jeho finanční možnosti podstatně zlepšily, ale pravděpodobně ani tak nebyl schopen pokrýt veškeré náklady z výnosů všech svých panství a musel přistoupit k prodeji některých z nich. Kromě již uvedených statků prodal Jan Šembera ještě Žebětín, kus mouřínovského lesa i s grunty, ves Horní Němčičky, panství Střilky, ves Bralovou a naposled se roku 1593 zbavuje Milonic s pustými Rozšťoutkami. Z našeho pohledu iracionální řešení složité situace tím, že se jednorázově zbavuje statků, místo aby do nich investoval a získal tím i posléze vyšší příjmy, bylo právě dějepisci z konce 19. a počátku 20. století kritizováno. Mělo však v aristokratické společnosti, kde reprezentace hrála nejvýznamnější roli, své opodstatnění a vnitřní logiku.¹⁶³

4.1 Renesanční zámek v Bučovicích

Zvýšená stavitelská činnost české a moravské šlechty ve druhé polovině 16. století měla svůj původ v potřebě zajistit si pohodlnější a dostatečně reprezentativní sídla odpovídající nové módě přicházející z Itálie a pomalu se zabydlující i v české kotlině. Morava se postavila „v čelo vývoje renesančního zámku“ u nás zvláště díky své poloze a silnějším vazbám na Podunají¹⁶⁴ a Uhry.¹⁶⁵ Tyto stavby můžeme přirovnat ke knihám plným symbolů, které ovšem byly pro dobovou společnost bez problémů čitelné. Měly vypovídat o svém staviteli, o jeho zájmech, vzdělání, povaze, ale i rodu a jeho historii.¹⁶⁶

Jan Šembera byl pravděpodobně silně ovlivněn pobytem v Itálii a po převzetí dědictví do své správy začal přemýšlet o přestavbě již nevyhovující bučovické tvrze v renesančním stylu. Také stavitelská aktivita Šemberových předků ho zajisté inspirovala. Vždyť i Albrecht už na začátku šedesátých let přistoupil k úpravám zámku v Černé Hoře, nejprve nechal postavit chybějící hospodářské budovy, ale posléze došlo i na renesanční přebudování samotného sídla.¹⁶⁷ Jan Šembera ovšem nakonec zavrhl postup, který zvolil jeho bratr, totiž přestavbu stávající tvrze, a rozhodl se vybudovat sídlo zcela nové, podle původního projektu. Stavba byla situována na jižní straně městečka na místě bývalé tvrze a kostela. Tvrz byla zbourána, o osudu kostela existují dvě teorie, buď zanikl spolu s tvrzí, nebo byl zachován a

---

¹⁶³ K tomuto zejména P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 229–274.

¹⁶⁴ Eva ŠAMÁNKOVÁ, *Architektura české renesance*, Praha 1961, s. 44.

¹⁶⁵ O vlivu Uher na šíření rané renesance na Moravu na začátku 16. století pojednává podrobněji I. HLOBIL – E. PETRŮ, *Humanismus a raná renesance na Moravě*.

¹⁶⁶ Tomáš KNOZ, *Šlechtická paměť v uměleckém ztvárnění moravských renesančních zámků*, in Václav Bůžek – Petr Král (ed.), *Paměť urozenosti*, Praha 2008, s. 23–37.

¹⁶⁷ Bohumil SAMEK, *Umělecké památky Moravy a Slezska I*, Praha 1994, s. 349–351.

zbourán až roku 1637, kdy byl postaven nový farní kostel.¹⁶⁸ V koncepci bučovického zámku pak nalézáme paralely k obdobným stavbám severní Itálie, zejména Florencie.¹⁶⁹

První zmínka o budoucí stavbě pochází z roku 1567, kdy byl vypracován dnes již neexistující rozpočet,¹⁷⁰ a samotná stavba začala také kolem tohoto data. Vystřídala se zde celá řada vynikajících řemeslníků a umělců. Podle nejnovějších výzkumů byl autorem projektu Jacopo Strada, „správce uměleckých sbírek tří císařů, Ferdinanda I., Maxmiliána II. i Rudolfa II.“¹⁷¹ Stavbu pak vedl proslulý brněnský stavitel Pietro Gabri,¹⁷² což dokazují dvě smlouvy uzavřené mezi ním a Janem Šemberou. První, z roku 1575, se týká „stavení na tvrzi v Bučovicích,“ druhá pak byla sepsána o čtyři roky později, protože „se mně [Janu Šemberovi] budova podle prvního plánu nelíbila a protože chci některé věci dát pozměnit.“¹⁷³ Tato změna se týkala proporcí nádvoří, které se Šemberovi zdálo příliš malé a bylo novým návrhem rozšířeno na úkor místností severního křídla.

Starší literatura uvádí často jako stavitele Ferrabosca z Legnana, jehož působení není možné zcela vyloučit, snad se účastnil prvních stavebních prací ještě před Gabrim. Kameníci působící v Bučovicích byli taktéž Italové, v Bučovicích usedlý Elia Canevale a brněnský měšťan Antonio da Silva, který už v minulosti s Gabrim spolupracoval. Na výzdobě interiéru se podíleli pravděpodobně malíři Giulio Licinius, Markus von Kaytzen nebo Jan Puklplucar a zejména sochař Hans Monte.¹⁷⁴ Zaměstnáním významného vídeňského architekta a sochaře, který s ním pracoval i na předchozích projektech, docílil Jan Šembera přinesení vlivů a směrů ode dvora přímo do Bučovic a „mohl tak uspokojit svoji snahu po reprezentaci.“¹⁷⁵ Výstavba bučovického zámku přitom byla tou nejdéle trvající v Čechách a na Moravě, v zámku se sice bydlelo už na začátku osmdesátých let, ovšem stavba pokračovala a nebyla zcela dokončena ani do Šemberovy smrti roku 1597.

Architektonický typ, ve kterém byl zámek postaven, se nazývá „palazzo in fortezz“. Hlavní budova byla obdélníková se čtyřmi věžemi a nádherným arkádovým nádvořím, předdvorí zámku tvořila menší hospodářská stavení a za zámkem se nacházela zahrada. Celý

¹⁶⁸ L. ŠABATOVÁ, *Zámek Bučovice*, s. 11.

¹⁶⁹ Bohumil SAMEK a kol., *Renesanční zámek v Bučovicích*, Brno 1993, s. 19.

¹⁷⁰ Lenka Šabatová uvádí odkaz na zmínku od Vincence Rafflesberga, publikovanou ve Fabián SLABÝ, *Příspěvky k dějinám Bučovic*, svazek I., Bučovice 1940. Viz L. ŠABATOVÁ, *Zámek Bučovice*, s. 60.

¹⁷¹ P. FEDOR, *Jan Šembera*, [s. 6]. K určení projektanta přispělo porovnání stavby s vídeňským letohrádkem Neugebäude císaře Maxmiliána II., jehož je Strada autorem. B. SAMEK a kol., *Renesanční zámek v Bučovicích*, s. 13.

¹⁷² Roku 1584 se ujal také stavby bučovického pivovaru, jejíhož dokončení se po jeho smrti ujala jeho žena. L. ŠABATOVÁ, *Zámek Bučovice*, s. 13.

¹⁷³ *Tamtéž*, s. 60, obě smlouvy v plném znění jsou uvedeny v archivních poznámkách ke stavebně historickému rozboru pod čísly VII a VIII.

¹⁷⁴ K pravděpodobným autorům výzdoby interiéru viz Jarmila KRČÁLOVÁ, *Centrální stavby české renesance*, Praha 1976, s. 42–49 a později B. SAMEK a kol., *Renesanční zámek v Bučovicích*, s. 19–30.

¹⁷⁵ B. SAMEK a kol., *Renesanční zámek v Bučovicích*, s. 27.

komplex byl pak obehán zdí se čtyřmi bastiony a vodním příkopem, přístupný čtyřmi věžovými branami.¹⁷⁶ Při pohledu zvenčí zámek působil skromným dojmem, návštěvník pak měl být o to více překvapen při vstupu do prostoru nádvoří. Atypická koncepce arkád, která vynechává ve spodní části tradiční dórský sloup a začíná ihned iónským stylem, v patrech potom užívá kompozitní, dodává zámku vzdušnost a specifický půvab. Patří tak „k nejkrásnějším, jež kdy moravská renesance vytvořila.“¹⁷⁷ Prostory nad arkádami jsou zdobeny dekorativními reliéfy, kde se vyskytují heraldické figury, erby boskovického rodu i rodů spřízněných, ale také například zbraně, hudební nástroje nebo zvířata.¹⁷⁸ Zpodobněné symboly měly nejen dekorativní úlohu, ale zejména informativní. Pro dobovou společnost sloužily jako snadno čitelné svědectví o osobnosti a vlastnostech stavitele a byly proto pečlivě voleny.¹⁷⁹

Heraldická výzdoba byla jedním z typických atributů šlechtických staveb a tak už na portálech nad vstupem byly umístěny erby rodu pánů z Boskovic a rodin obou Šemberových manželů Šliků z Passau a Krajířů z Krajku.¹⁸⁰ Tento motiv se potom opakuje i na mnoha dalších místech uvnitř i vně zámku. Pravděpodobně nejkrásnější, plastické ztvárnění rodového symbolu Boskoviců se nachází v nejzdobnějším císařském sále. Erbovní znamení ve výzdobě zámku měla ukázat význam rodu, ale i jeho „souvislost a provázanost se stavovskou obcí“,“¹⁸¹ a proto se na mnoha místech objevují také znaky rodů spřízněných a to i hlouběji do minulosti.

Za života Jana Šembery byla obyvatelná pouze část komplexu, dokončeno ovšem už bylo pět reprezentačních komnat v přízemí západního křídla. Jednotlivé sály, které jsou pojmenovány podle charakteru zobrazených výjevů, jsou dodnes považovány za vrchol českého pozdně renesančního umění.¹⁸² Sály jsou zdobeny pouze v klenbách a okenních špaletách, zdi jsou vymalovány bíle a někde se ještě nachází dochované háčky pro zavěšení zdobených koberců.¹⁸³ Malířská výzdoba v *Ptačím sále* tvoří iluzi pergoly s průhledy do oblak, kde v oblacích uvidíme nejen exotické ptactvo, ale například i vládce řeckých bohů

¹⁷⁶ L. ŠABATOVÁ, *Zámek Bučovice*, s. 63–64.

¹⁷⁷ E. ŠAMÁNKOVÁ, *Architektura české renesance*, s. 48.

¹⁷⁸ L. ŠABATOVÁ, *Zámek Bučovice*, s. 178.

¹⁷⁹ T. KNOZ, *Šlechtická paměť*, s. 28.

¹⁸⁰ L. ŠABATOVÁ, *Zámek Bučovice*, s. 178–179. Viz příloha č. 11.

¹⁸¹ T. KNOZ, *Šlechtická paměť*, s. 29.

¹⁸² Podle Jarmily Krčálové stojí bučovický zámek na pomezí renesance a manýrismu. Zatímco budova sama je podle ní spíše pozdně renesanční, výzdobu interiérů, zejména nejzdobnějšího císařského sálu už hodnotí jako manýristickou, jako „jednu z nejkrásnějších, nejzajímavějších a poměrně časných – takřka soudobých s nejedním dílem italským – manýristických prostor zaalpských; která, třebaže pouze v moravském venkovském zámku, mohla soupeřit i se stavbami, jež dvorní umělci pořizovali císaři.“ J. KRČÁLOVÁ, *Centrální stavby*, s. 49.

¹⁸³ František FIŠER – Milada LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, *Renesanční nástěnné malby ve státním zámku v Bučovicích a jejich restaurace*, ZPP 16, 1956, s. 133.

Dia. Výjevy z antických dějin a legend se opakují i v dalších místnostech, například v *Pokoji pěti smyslů*. Zde jsou hlavním motivem personifikace lidských smyslů, pro něž si vzal autor inspiraci ve známých obrazech Rafaela Sadelera. V samotném středu dalšího pokoje, tak zvaného *Venušina sálu*, je portrét Venuše zadržující Adonise před výpravou na lov na motivy obrazu Paola Veronesa, doplněný alegoriemi míru, války nebo třeba vítězství dobré pověsti nad špatnou. Specifickou atmosféru má *Zaječí sál*, někdy také nesprávně nazývaný Lovecký. Jeho klenbu vyplňují výjevy z převráceného světa, kde zajáci bojují proti svým největším nepřátelům, tedy psům a lidem.¹⁸⁴ Nejzdobnějším a nejkrásnějším je beze sporu *Císařský pokoj*. Své jméno získal podle plastik římských císařů, doplněných o vznešenou jezdeckou sochu císaře Karla V., která patří k „nejčastěji publikovaným projevům moravské renesance a manýrismu“¹⁸⁵ Bývalý římský císař, vystupující jako symbol rytířstva a dynastické tradice, je tu koncepcí sálu postaven na roveň císařům a bohům starověkého Říma. V klenbách jsou pak vypodobněny příběhy z Odyssea.¹⁸⁶ Malby všech pokojů jsou doplněny štukovou výzdobou a „perfektními, slohově čistými a virtuózně provedenými italskými groteskami.“¹⁸⁷ Nádhera reprezentačních sálů, která opět stojí v protikladu k jednoduchosti vstupního pokoje, spojuje pocit luxusu a poplatnost dobové módě s určitým utíkáním do imaginárního světa typického právě pro manýristické období. Také některé motivy jako například netopýři v hranách kleneb, jsou spojovány s populární melancholií renesančních aristokratů, vlastní ovšem i jejich císařům.¹⁸⁸

K dokreslení podoby zámeckého sídla sloužila obligátní zahrada, místo určené k zábavě i odpočinku. Ideální renesanční zahrada byla propojena s budovou zámku, kombinovala okrasnou část, tzv. libosad, oboru a často i užitkovou část. Doplněna mohla být dalšími stavbami jako jízdárnou nebo bažantnicí, uměleckými díly, pergolami, voliérami s ptáky nebo třeba ovocným sadem. Autor bučovické zahrady není znám, ale předpokládá se, že měla podobný italizující styl jako celý zámecký komplex, do kterého mohl zasáhnout i stavitel nebo jeho dvě, v této době již skoro dospělé, dcery. Zahrada připojená k zámku má

¹⁸⁴ Milada Lejsková podotýká, že zvířecí motivy mohou lákat k označení sálu za Lovecký, ovšem charakter výjevů představující převrácený svět, kde se zajáci chovají jako lidé a jsou tak dokonce i oblečeni, takové označení těžko snese. Viz Milada LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, *K tematice nástrojných maleb Zaječího sálu státního zámku v Bučovicích*, Umění 7, 1959, s. 271–275. Foto viz příloha č. 13.

¹⁸⁵ *Tamtéž*, s. 30. Viz příloha č. 12.

¹⁸⁶ O možném původu a inspiraci pro výzdobu sálů např. F. FIŠER – M. LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, *Renesanční nástěnné malby*, s. 133–143.

¹⁸⁷ B. SAMEK a kol., *Renesanční zámek v Bučovicích*, s. 29.

¹⁸⁸ *Tamtéž*, s. 28.

rozlohu přesahující 1,5 ha, jedinou doloženou zprávou o její podobě je však bohužel jen zmínka Karla z Lichtenštejna o míčovně z roku 1613.¹⁸⁹

Stavební práce pokračovaly i po smrti Jana Šembery za nové majitelky Bučovic Kateřiny Černoohorské z Boskovic a jejího manžela Maxmiliána z Lichtenštejna. Zámek, ač nebyl trvalým sídlem manželů, hrál i nadále významnou roli mezi dalšími lichtenštejnskými statky. Roku 1681 Karel Eusebius z Lichtenštejna rozhodl, že zámek není vhodný k bydlení, jelikož „leží v proláclině mezi kopci a vodou a je obklopen blátem;“¹⁹⁰ přestal tedy fungovat jako rezidence majitelů. V první třetině 18. století, po reorganizaci správy panství, pak byly na bučovický zámek přesunuty některé hospodářské úřady a později i ústřední lichtenštejnská účtárna.¹⁹¹

4.2 Další Šemberova sídla

V 15. a první polovině 16. století pobýval šlechtic převážně na svém venkovském panství, postupně, zvláště pak kvůli dvorské a zemské službě, trávil stále více času v městských centrech a tím rostl význam jeho tamější rezidence.¹⁹² Pro šlechtice formátu pánů z Boskovic bylo nezbytné vlastnit domy přinejmenším ve městech, kde se konaly sněmy a soudy, tedy v Brně a Olomouci, kde museli dlouhodobě pobývat. Držbu domu v Olomouci připisuje pánům z Boskovic například Václav Bůžek,¹⁹³ v souvislosti s Janem Šemberou ho zmiňuje Karel Stloukal ve výčtu majetku, který připadl po jeho smrti Lichtenštejnům.¹⁹⁴ Brněnský dům byl skloňován spolu se jmény posledních Boskoviců podstatně častěji, z jistých náznaků se můžeme domnívat, že Jan Šembera vlastnil nebo měl alespoň pronajatý dokonce dům ve Vídni.

V Brně patřil pánům z Boskovic velký dům ve Veselé, nyní České ulici, zbudovaný na místě dvou městišť, prokazatelně už od 14. století.¹⁹⁵ Když Josef Pilnáček zmiňuje opravu „Bozkovského domu“ v Brně, kterou měl provést Albrecht Černoohorský někdy kolem roku 1569, jednalo se pravděpodobně právě o tuto budovu.¹⁹⁶ Dům později převzal Jan Šembera, což dokládá zpráva z roku 1576, která uvádí, že Jan ml. ze Žerotína vlastnil dům na Dolním

---

¹⁸⁹ *Tamtéž*, s. 31–34.

¹⁹⁰ *Tamtéž*, s. 5.

¹⁹¹ Vladimír BRYCH – Jan RENDEK, *Hrady, zámky a tvrze na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2008, s. 87.

¹⁹² V. BŮŽEK a kol., *Věk urozených*, s. 175.

¹⁹³ *Tamtéž*, s. 177.

¹⁹⁴ Karel STLOUKAL-ZLINSKÝ, *Karel z Lichtenštejna a jeho účast ve vládě Rudolfa II. (1569–1607)*, Praha 1912, s. 30.

¹⁹⁵ Tomáš BALETKA, *Šlechtická nemovitost v Brně v době markraběte Jošta*, ČMM 114, 1995, s. 237–238.

¹⁹⁶ J. PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, s. 108.

rynku vedle domu Jana Šembery. Právě na dnešním náměstí Svobody stály také domy dalších šlechticů, například Jana z Lipé, Jana Jetřicha ze Žerotína nebo Karla staršího ze Žerotína.¹⁹⁷ Kromě toho se objevují i indicie vedoucí k dalšímu objektu, který mohl být v držení pánů z Boskovic. S jedním z odkazů přichází Alois Kučík, který ve svém článku jmenuje dům Jana Šembery „stojící v Brně na rohu ulice Svatojánské a Minoritské,“¹⁹⁸ odkazuje se přitom na půhon v souvislosti s vraždou Zikmunda ze Zástřizl, která se měla odehrát „mezi domem jeho [Jana Šembery] a klášteřem sv. Jana.“¹⁹⁹ Podrobnější zprávy o obou stavbách ani o zmíněné přestavbě, jsem bohužel nenalezla.

O vlastnictví domu ve Vídni můžeme mít jisté pochyby, jelikož Václav Bůžek ve svém článku tvrdí, že žádný z českých aristokratů v námi sledovaném období dům ve Vídni nevlastnil, jednak z nedostatečného zapojení na císařském dvoře, jednak z důvodu značných finančních nákladů.²⁰⁰ Většina šlechticů si pro dobu svého pobytu v metropoli na Dunaji dům nebo pokoj pouze pronajímala. Proto bude pravděpodobně interpretace archiváře v registru listu z roku 1567 mylná. V tomto dopise, kde žádá císař Maxmilián Vratislava z Pernštejna, aby jednal s Albrechtem Černohorským z Boskovic o prodeji pustého domu k účelu zbudování koníren, situuje autor registru budovu právě do Vídně.²⁰¹ O jaký objekt se však skutečně jedná, není z příslušného dokumentu jasné.²⁰² O trochu konkrétnější je další odkaz v listu z roku 1575, který se především týká urážky na cti sekretáře Mikuláše Waltera. Ta se měla stát „ve Vídni, v domě Jana Šembery Černohorského.“²⁰³

Stavba původně patřila, případně byla pronajata Jiřím Kryštofem, bratrancem Jana Šembery. Vyplývá to z dopisu Jiřího sestry Kateřiny Albrechtovi Černohorskému ze 17. května 1561, který cituje Jarmila Krčálová. Ta se Albrechtovi svěřuje, že ji „děsí pomyšlení, že by měla ona, její dcera a fraucimor sdílet vídeňský dům po bratrovi Jiřím Kryštofovi z Boskovic s Janem Šemberou a jeho služebnictvem.“²⁰⁴ Z Šemberových životopisců se o domě nikdo nezmiňuje, přesto není pochyb, že Jan Šembera do Vídně zajížděl a bylo tudíž nutné mít na dobu jeho pobytu zajištěno odpovídající ubytování.

¹⁹⁷ Cecílie HÁLOVÁ-JAHODOVÁ, *Brno, stavební a umělecký vývoj města*, Praha 1947, s. 96.

¹⁹⁸ Alois KUČÍK, *Dvě vraždy v renesanční šlechtě moravské*, VVM I, 1946, s. 161.

¹⁹⁹ MZA Brno, fond A 3, inv. č. 756, fol. 380 – přepis Petr Fedor.

²⁰⁰ V. BŮŽEK, *Integrace šlechty z českých a uherských zemí ke dvoru Ferdinanda I.*, s. 574.

²⁰¹ Dagmar CULKOVÁ-STUHLÍKOVÁ, *Morava. Moravské spisy české kanceláře a české komory (1507) 1527–1625 (1750)*, Katalog I., Praha 1962, s. 152.

²⁰² NA Praha, Fond Morava, inv. č. 1049.

²⁰³ *Tamtéž*, inv. č. 2126.

²⁰⁴ J. KRČÁLOVÁ, *Centrální stavby*, s. 45. Dopis je uložen v Lichtenštejnském archivu.

„Každé významnější sídlo renesančního velmože mělo spojovat příjemné bydlení s estetickou působivostí a celkově reprezentativním zjevem.“²⁰⁵ Muselo pojmout rozsáhlý dvůr, zejména na venkově i hospodářskou správu panství, ale zároveň hrálo i významnou společensko-kulturní roli.²⁰⁶ Zvláště zámek měl ještě jednu podstatnou funkci a to konzervaci paměti pro další generace, odkaz do budoucnosti, zachování jména stavitele i celého rodu navždy v povědomí. To se Janu Šemberovi v případě Bučovic zcela jistě podařilo.

---

²⁰⁵ J. PÁNEK, *Poslední Rožmberkové*, s. 260.

²⁰⁶ V. BŮŽEK a kol., *Věk urozených*, s. 178–182.

5. Osobnost Jana Šembery

Na otázku, kdo byl skutečně Jan Šembera, se mi bude jen těžko odpovídat. Není to jen nedostatek informací, které se zachovaly do dnešní doby, ale také neurčitost a roztržitost těch, které máme. Raně novověká společnost byla společností ritualizovanou, plnou nepsaných pravidel, a i když Jan Šembera zdánlivě často vystupuje nekonvenčně nebo dokonce proti stanovenému řádu, při důkladném pohledu to opět může být póza renesančního bonvivána. Pokus o charakteristiku Šemberovy osobnosti tak musíme pojmut jako skládačku, v níž každý dílek bude rolí a Jan Šembera hercem, nikoli méně či více úspěšným, ale naprosto specifickým. Možná se nám na jejím základě podaří objevit střípky skutečného člověka.

5.1 Jan Šembera poddaný

Jak už bylo řečeno, Jan Šembera se příliš nenašel ve státnických záležitostech, zemských sněmů se účastnil pravidelně pouze mezi lety 1590 a 1592. Přesto však užíval titul truksasa, tedy stolníka, a rady císaře Rudolfa II. a náležel tak formálně k jeho dvoru. Poprvé se takto píše v roce 1574,²⁰⁷ z čehož by mohlo vyplývat, že byl do této funkce jmenován už císařem Maxmiliánem. Není ovšem jasné, kdy a zda vůbec ji zastával, jelikož v dochovaných seznamech osob působících u dvora, tedy tzv. hofštátech, jeho jméno uvedeno není.²⁰⁸

Nabízí se tu otázka, proč vyšší šlechtic s dostatečným majetkovým zázemím, tudíž bez potřeby příjmu z dvorské služby, navíc politicky ne příliš aktivní ani s přehnanými ambicemi, užíval podobný titul, více méně pouze jako prestižní. Co přesně takové oslovení znamenalo pro nositele a jeho okolí? Jan Šembera nebyl beze sporu jediným šlechticem, který se dvorským titulem honosil, aniž by službu vykonával. Podobná označení mohl šlechtic obdržet při své minulé službě a používat je i po jejím skončení, ale ani to nebylo nezbytně nutné. Kolem panovníka tak vznikaly tzv. virtuální dvory, existující pouze formálně. Tituly se rozdávaly za odměnu nebo panovníkovi blízkým šlechticům a jejich užívání vyjadřovalo určitý status. V těchto případech se od nositelů neočekávala konkrétní služba u dvora, po které ani šlechtici typu Jana Šembery netoužili. Zvláště v době, kdy narůstala byrokracie a denní rytmus stále více ovládaly hodiny, zabíral čas strávený ve službě, jak v zemském, tak

---

²⁰⁷ ZDB III, s. 68.

²⁰⁸ Lenka Šabatová uvádí edici Jaroslavy Hausenblasové, *Seznamy dvořanů císaře Rudolfa II. z let 1580, 1584 a 1589*, *Paginae historiae* 4, 1996, s. 39–149. Viz L. ŠABATOVÁ, *Zámek Bučovice*, s. 10.

v dvorském úřadě i několik hodin denně; v Šemberově případě si přitom podobnou rutinu lze představit jen stěží.

Uvnitř stavovské společnosti měl nicméně i formální titul svoji váhu. Důkazem významu, který přikládal Šembera označení za královského stolníka, může být zamítnutí půhonu pana Jan Vacha z Vořechoviček roku 1573.²⁰⁹ V žalobě jde o zaplacení dlužné částky z pozůstalosti Albrechta Černohorského a jako taková rozhodně není ojedinělá. Podobných pohnání na Jana Šemberu se v souvislosti s uspořádáním bratrovy pozůstalosti objevilo hned několik. Pro nás je určující nález, kde se praví, že „Jan Šembera není nazván truksasem a nemá tedy na půhon odpovídat.“ Takový zvrat z důvodu nedostatečného označení funkce, kterou adresát ani nevykonával, nám může připadat neadekvátní. Potvrzuje však znovu, jak veliký byl význam titulatury v hierarchicky uspořádané společnosti raného novověku.

5.2 Jan Šembera aristokrat

Petr Maťa definoval ve své práci českého šlechtice jako „každého, kdo drží majetek v Českém království a formálně tak přináležející k jeho stavovské obci,“²¹⁰ za aristokracii pak považuje „prominentní část šlechty.“²¹¹ Ač se potom sám vymezuje proti jednotnému hodnocení Čech a Moravy, může citovaná definice posloužit jako startovací čára i pro moji práci. Majetek tak byl určující k náležitosti ke šlechtickému stavu, ta samotná však už s sebou nesla další požadavky a nároky, které museli její členové splňovat. Jan Šembera naplňuje do jisté míry naši stereotypní představu o novověkých šlechticích – bohatých magnátech, kteří tráví většinu svého času zábavami spíše než prací a užívají si svého majetku. Ve skutečnosti si velká většina renesančních aristokratů volila kariéru v politice, ať už na úrovni monarchie nebo regionální, nebo například ve vojsku a trávila většinu svého času právě prací, kombinovanou vhodně se správou majetku, na které se většina z nich stále ještě aktivně podílela.

Jan Šembera netíhl k politice a ani vojenská zkušenost ho nepřipoutala na dlouho. Všichni jeho životopisci se shodují, že péči o svůj majetek se také příliš nevěnoval a že jeho pozornost se ubírala jiným směrem, a to právě k oněm „zábavám a radovánkám.“ Šlechtici byli vzděláním, možnostmi i finančním zajištěním svým způsobem předurčení a směřováni k určitým druhům zálib, jako umění, hudba, literatura nebo například lov. Jen tenká však byla hranice, jejíž překročení mohlo vynést šlechticům holdujícím příliš svým zábavám označení za rozmařilce a marnotratníky. Ovšem právě z toho, že byla společnost nucena se vůči

²⁰⁹ MZA Brno, fond A3, inv. č. 753, fol. 366 – přepis Petr Fedor.

²¹⁰ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 33.

²¹¹ *Tamtéž*, s. 14.

skupině těchto rozmařilých šlechticů určitým způsobem vymezovat, plyne, že tento jev nebyl ojedinělý. Když Josef Pilnáček vyjmenovával hlavní náplň Šemberova života, zmínil „honbu, jízdu na koni, střelbu, šerm ba i dvoření se krásným paním.“²¹² Alois Šembera pak označil jeho život za „dobrodružný a rozkošný.“²¹³

Důkaz Šemberova vztahu k umění se nám zachoval zejména v bučovickém zámku, kterému jsem se podrobně věnovala výše. Byl také velmi vzdělaný a schopný hovořit několika jazyky. Přesto se Janu Šemberovi přisuzují hlavně záliby méně vznešené a ušlechtilé. Na prvním místě bych zmínila zcela jistě lov. Jednu z nejpopulárnějších šlechtických zábav, která už dávno nenaplňovala pouze zámecké kuchyně, ale stala se nejen vyhledávanou fyzickou aktivitou, ale také společenskou záležitostí nejvyšších vrstev. Aristokraté se při ní mohli navzájem setkávat a hlavně prezentovat.²¹⁴ Jan Šembera zálibu v lovu spojil i s láskou k ušlechtilým koním, o níž nám podává zprávu například Karel starší ze Žerotína. Ten v dopise svému chráněnci Janu Jetřichovi ze Žerotína komentuje svou cestu lodí (tedy „koněm dřevěným“), že „i kdyby i pan Šembera na něm seděl i s tím svým perlovým sedlem, že by mu z karbetu vyšlo“ i když by se mohl „něčemu více přiučiti, nežli zde uměl.“²¹⁵ O tom, že koně pro Jana Šemberu nebyli pouze módní záležitostí, svědčí i publikace, která vyšla roku 1608 a která nese název *Knížka užitečná proti všelikým nemocem, vadám, vášním a jiným koňským nedostatkům, podle které knihy pan Jan Šembera Černožský z Boskovic koňům svým pomáhati dával.*²¹⁶ Kniha, kterou vydal vlastním nákladem Jiří Nygrín na Starém Městě, naznačuje, že Šemberovo jezdecké umění i znalosti byly proslulé a měly svou váhu i jedenáct let po jeho smrti. Ze Žerotínovy zmínky pak lze odvodit, že bučovický pán investoval do této svojí vášně i značné finanční částky.

Svědectví o tom, že Jan Šembera holdoval i dalším aristokratickým kratochvilím jako šermu nebo hostinám s velkým množstvím alkoholu, máme zprostředkovaná hlavně prostřednictvím pŕuhonů a zápisů ze soudních knih, kam se dostaly pouze případy s nešťastným koncem.

---

²¹² J. PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, s. 124.

²¹³ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 116.

²¹⁴ M. KOLDINSKÁ, *Každodennost*, s. 88.

²¹⁵ V. BRANDL, *Spisy Karla staršího z Žerotína*, s. 69–70.

²¹⁶ P. FEDOR, *Jan Šembera*, [s. 4].

5.3 Jan Šembera výtržník

Při procházení zápisů z půhonných knih nás většinou čekají zprávy týkající se nezaplacených pohledávek nebo žádostí o nápravu různých škod. Přesto můžeme najít i pohnání osobnějšiho charakteru, nejčastěji jsou to případy, které řeší urážku na cti. Šlechtická čest byla v minulosti značně specifickou kategorií, jejíž důležitost pro dobovou společnost se nejvíce projevila právě v těchto „konfliktních situacích“ před zemským soudem.²¹⁷ V pohledu na čest je nutné si uvědomit, že byla v různých vrstvách společnosti chápána rozdílně, ve šlechtickém prostředí byla spojena s „rytířskou ctí, zvláštními právy a výsadami, titulaturou, dvořanstvím a podobně.“²¹⁸ Podle Petra Matěje „mít čest neznamenovalo pouze být přesvědčen o své cti a chovat se v souladu s vyžadovaným mravním kánonem, nýbrž také a především dosáhnout uznání vlastní cti ze strany šlechtické veřejnosti.“²¹⁹ O to citlivější otázkou proto byla pro aktéry její ztráta urážkou nebo jiným pohaněním. Definice sporů týkajících se „nářku cti“ a „zhanění“ pak byla součástí jak Vladislavského zemského zřízení, tak i následujících redakcí Ferdinanda I. V případě „jiných hanlivých slov“ než byly definovány v zákoně, a kterými mohl být šlechtic uražen, měl být soudem „opatřen na cti“ a viníkovi měla být vyměřena peněžitá pokuta.²²⁰ Přepisy půhonů týkajících se Jana Šembery uvádí Petr Fedor.²²¹

První pohnání nebylo přímo proti Šemberovi, ale kvůli vydání svědectví proti nejvyššímu maršálkovi a moravskému hejtmanu Pertoldu z Lipé. Právě u něj se totiž ve 30. dubna roku 1562 odehrál incident, při kterém byl Václav Zvolský ze Zvole málem vhozen Janem Šemberou a některými dalšími do „tepličnej vody.“ Údajně bez jakékoli příčiny Šembera úředníka „chytil v úpulných chodicích šatech i s rapírem a zaúmyslně se se mnú tahal, až mi šmity od jeleních nohavic k sase odtrhl a mne po své vůli měl jak se mu líbilo.“ Pravděpodobně pouze rozverná kratochvíle mladého šlechtice, doprovázeného ještě Janem starším ze Žerotína a na Rosicích a jakýmsi služebníkem Šenochem, zřejmě Zvolského tak poděsila, že v půhonu obviňuje přítomné, že ho „i o hrdlo mé připraviti chtěli.“²²²

Vydání „svědomí listem“ vymáhá také Jan Cedlar starší z Hoffu na Šeborovi Pražmovi z Bílkova a na Muřínově. Ten byl 1. srpna 1570 svědkem události, kdy měl Jan Šembera Černožský z Boskovic vyřknout slova „Juž-li sem tebe sem dočkal zvyjebený chlape, proč

²¹⁷ Jana JANIŠOVÁ, *Šlechtické spory o čest na raně novověké Moravě*, Brno 2007, s. 9.

²¹⁸ *Tamtéž*, s. 15.

²¹⁹ P. MATĚJ, *Svět české aristokracie*, s. 23.

²²⁰ J. JANIŠOVÁ, *Šlechtické spory*, s. 51.

²²¹ P. FEDOR, *Jan Šembera*. Citované půhony i některé další prameny, zejména znění závěti Jana Šembery, jsem převzala právě z přepisů Petra Fedora, a pro účely této práce se držela autorem zvoleného způsobu edice, i když vždy zcela neodpovídá edičním pravidlům pro raný novověk.

²²² MZA Brno, fond A3, inv. č. 748, fol. 155 – přepis Petr Fedor.

mi tu s chrty jezdiš, jeb sobě kurvu máteř,“ čímž Jana Cedlara urazil. Navíc ho měl ještě nazvat chlapem a sedíce na koni „prutem mně [Cedlara] mezi oči opřít.“²²³ Označení za chlapa představovalo ve šlechtické společnosti silnou urážku. „Bylo významným napadením šlechtické cti, byl jím zpochybněn šlechtický stav urozené osoby“²²⁴ a šlechtic jím byl postaven na úroveň poddaných. Urozenost a příslušnost k vyššímu stavu byla sama o sobě kapitálem, který byl pro šlechtice určující, a jeho zpochybnění mohlo mít veliké důsledky a muselo být jako takové posuzováno.²²⁵ Označení za chlapa mohlo být zjevnou urážkou, pokud by však bylo postaveno na skutečných pochybnostech o stavu dotčeného, musel ten dokazovat svůj urozený původ. To se Janu Cedlarovi zřejmě podařilo, pocházel totiž ze „staré rodiny cizího původu.“²²⁶

Jiný kousek provedl Jan Šembera 17. ledna roku 1581. Podle pŕuhonu Bohunky Drahanovské z Pěňčina²²⁷ měl vtrhnout do „světnice slove fraucimor“ a „beze vši přičiny jemu daných do šelmů šelmovských špinavých a neflŕtných nadal a ne jednou, ale několikrát tu řeč opačic pravil.“²²⁸ Když ji začaly služebné bránit, vrátil se Jan Šembera do pokoje a řekl nešťastnému děvčeti: „Mlč, šelmo, uperu tě až se usráš. A tak týž pán zavolal na Janka, aby jemu přinesl kej z pokoje jeho a než by jemu ten Janek kej přinesl přistaupíc ke mně týž pán jest mě několika políčků v tvář mau pěstí dal a v hlavu mne týž pěstí vždy bil, až sem jemu ze dveří utekla.“

Incidentu, alespoň zčásti, přihlížela také Mandalena z Vřesovic, vdova po zemřelém Albrechtovi Krajířovi z Krajku a na Dačicích a matka Šemberovy manželky Anny Krajířky z Krajku. Měla se o něm před Šemberou nesouhlasně vyjádřit, totiž že trestání společník její dcery by mělo být pouze v Anině pravomoci, do které by pán zasahovat neměl. Navíc ho varovala, že mu tento čin tak lehce neprojde, totiž že dívčini přátelé „toho posměchu, kterýž se mi [Bohunce] ode pána stal, tak nenechají.“²²⁹ Podobně reagovala i sama Bohunka, která se měla jedné z dívek svěřit, že „že toho tak nenechám nýbrž, že svým přátelům o tom oznámím, aby se toho dověděli, jaká sem já šelma, a co pán zlýho a šelmovskýho do mě ví, aby jim oznámil.“

Znectěné děvče opravdu pohnalo Jana Šemberu na jaře roku 1581 před soud a vyžádalo si svědectví nejen od paní Mandaleny, ale také od svých družek Doroty Parevicků

²²³ *Tamtěž*, inv. č. 753, fol. 109 – přepis Petr Fedor.

²²⁴ J. JANIŠOVÁ, *Šlechtické spory*, s. 181.

²²⁵ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 22–29.

²²⁶ Josef PILNÁČEK, *Staromoravští rodové*, Vídeň 1930, s. 265.

²²⁷ Rytířský rod Drahanovských z Pěňčina seděl na Svěslavi u Černé Hory. J. PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, s. 127.

²²⁸ MZA Brno, fond A3, inv. č. 756, fol. 394 – přepis Petr Fedor.

²²⁹ *Tamtěž*.

z Parevic²³⁰ a Maruše Saskové z Vacovic.²³¹ Za dívku se pak opravdu postavili její příbuzní Burijan Brikcí a Bernard Drahanovský z Pěňčina. Spor byl nakonec našťastí vyřešen smírně, jak bylo poznamenáno v příslušné půhonné knize, vzájemnou smlouvou.

Podobných situací bychom zřejmě našli v životě Jana Šembery více, tyto tři představují pouze vrcholek ledovce. Ze všech nám vyplývá jediné, totiž že Šembera nebyl ani klidným ani rozvázným a mezi jeho vlastnostmi mnohem výrazněji figurovala náladovost a prchlivost. Ať už to byl nešťastný políček udělený společníci jeho manželky, který byl zjevně neadekvátním potrestáním, ať už za cokoli, kde Šembera projevil nedostatek taktu i sebekontroly, nebo nejapný žertík na sídle pana z Lipé, kde mohl svou roli sehrát i alkohol. Jan Šembera si užíval hostiny a další zábavy, kde nebyla o silnější nápoje nouze, a které často mohly končit spory nebo jinými výtržnostmi. Že Šembera nebyl člověk snadno snesitelný, dokazuje i jednání Jana Jetřicha z Boskovic a na Úsově. Ten si při převodu úsovského panství na Albrehta Černožského kladl podmínku, aby se majetek ani žádná jeho část nedostala do Šemberových rukou.²³²

5.4 Jan Šembera vrah

Jeden případ, ve kterém Jan Šembera vystupoval v roli viníka, se svou závažností vymyká ostatním – totiž zabití Zikmunda Prakšického ze Zástřizl. Materiály k případu shrnul v článku *Dvě vraždy v renesanční šlechtě moravské* Alois Kučík, za kterého při líčení situace převážně vycházím.²³³

K celé události došlo 12. dubna roku 1581 před druhou hodinou. Zikmund Prakšický, kterému bylo v době incidentu pouhých dvacet čtyři let, se účastnil jedné z mnoha hostin v Šemberově domě na rohu dnešní Minoritské ulice v Brně.²³⁴ Když opouštěl místo konání, byl v již mírně podnapilém stavu a rozhněvaně pokřikoval na Šemberu stojícího v okně. Spor mezi oběma pány zřejmě vznikl už na hostině a Šembera, „člověk velmi prchlivý a odvážný“,²³⁵ když uslyšel urážky z úst mladého šlechtice, vběhl ven a vyzval ho na souboj. Byl sice od podobného jednání zrazován přítomnými, kteří připomínali Zástřizlův stav, ovšem Šembera se i tak na mladého šlechtice vrhnul a již při druhém výpadu mu vyrazil zbraň z ruky. Šembera jej poté vyzval slovy: „Vezmi zbraň svou zase, netřeba se báti, neudělám ti

²³⁰ *Tamtéž*, fol. 379 – přepis Petr Fedor.

²³¹ *Tamtéž*, fol. 394 – přepis Petr Fedor.

²³² P. FEDOR, *Jan Šembera*, [s. 4].

²³³ A. KUČÍK, *Dvě vraždy*, s. 161 – 162.

²³⁴ Viz kapitola 5.

²³⁵ A. KUČÍK, *Dvě vraždy*, s. 162.

nic,“ když se však Zikmund sehnul, aby si zbraň podal, bezbranného svým rapírem probodl a se slovy „již máš dosti“ odešel. Zástřizlovi přátelé ho těžce raněného odvedli do jeho hospody, kde kolem deváté hodiny večer zemřel.

Alois Kučík cituje zápis z deníku Zikmundova bratra a dědice Buchlova Jindřicha ze Zástřizl, kam si zapsal: „Léta páně 1581 tu středu před nedělí Jubilate nebolišto 12. dne měsíce dubna nebožtíček můj nejmilejší bratr pan Zikmund z Zástřizl v městě Brně o dvou hodinách půlorloje budouc od nepřitele svého proboden, potom o 9 hodinách tý noci život svůj vzýváním Pána Boha a jemu své duše poručením jest dokonal. Podlí čehož, Pane Bože můj, že jsi duši jeho v místa vyvoleným svým připravená přijíti ráčil, ty naděje požívám.“²³⁶

Oba šlechtici pohnali před soud řadu svědků, kteří měli dosvědčit jejich verzi. Právo bylo zjevně na straně Zástřizlově. Zikmund byl ve chvíli souboje velmi opilý a jeho společníci, kterými musel být i při chůzi podpírán, měli prosit Šemberu: „Prosím vás, pro pána Boha, kterýž duši vaší milosti má spasiti. Račte se na to rozpomenouti, že jest Zigmund ze Zástřizl člověk opilý!“²³⁷ Bylo tedy na Šemberovi, aby se pokusil o svoji obhajobu. Ten označil, samozřejmě, za viníka celého konfliktu právě zemřelého. Zikmund prý už během večera s hostitelem „nějakou zlou vůli“ a proto byl požádán Adamem Lestvicem z Vendryně „aby z domu mého šel. Což jest učinil.“ Když ovšem vyšel na ulici „tu že jest týž z Zástřizl pod okny domu mého [Šemberova] stál a velice lál.“ Šembera, který to údajně ani nezaznamenal a musel být na to upozorněn, byl pak vyzván rozhněvaným šlechticem na souboj. Přítomní páni se pak prý chvíli snažili udržet oba aktéry od sebe, ovšem když se Zikmund značně nevybíravými výrazy dožadoval Šemberovy obrany, on „těmito slovy křičel: Poněvadž se tak hrubě na mne trhá a bez toho býti nechce, prosím Vás, pusťte jeho, vždyť mne nesežere.“ Při popisu samotného souboje se Šembera bránil, že dokud sám nebyl svým sokem zraněn „rozhněvajíce se k němu sem doskočil a jej probodl a probodouce jeho na stranu sem odešel a hrubú chvíli sem na něho čekal a hleděl coby činiti chtěl.“²³⁸

Případ sám o sobě byl velice závažný a k soudnímu jednání v únoru roku 1582 bylo povoláno velké množství svědků, kvůli čemuž soud nedospěl k závěru a případ musel být odložen. K pokračování soudu ovšem nedošlo; 25. července 1582 byl „Jindřich nalezen zavražděný v buchlovských lesích u Smrad'avky, proboden vlastní rapírem, když si vyjel na lov.“²³⁹ Vrahem byl pravděpodobně zbrojnoš, který ho doprovázel. Ten poté zmizel, nebyl nikdy dopaden a spáchaný zločin zůstal nepotrestán. Zraky všech byly s největší

²³⁶ *Tamtéž*, s. 162.

²³⁷ Brno, fond A3, inv. č. 756, fol. 379 – přepis Petr Fedor.

²³⁸ *Tamtéž*, fol. 402 – přepis Petr Fedor.

²³⁹ A. KUČÍK, *Dvě vraždy*, s. 162.

pravděpodobností obráceny na Šemberu, který by měl z činu největší prospěch. A i když si Jindřichovi příbuzní Proček Jan starší a Jan mladší Prakšičtí ze Zástřizl vyžádali na moravském hejtmanu „všechny spravedlnosti, které k nadepsané při přináleží,“²⁴⁰ ovšem případ nebyl nikdy dořešen a Jan Šembera protentokrát unikl trestu, který mu celkem určitě hrozil.

5.5 Jan Šembera křesťan

Na otázku, jakého byl Šembera vyznání, by bylo jen velmi těžké odpovědět a autoři se tu neshodují, pokud se jí úplně nevyhýbají. Josef Pilnáček přichází s jednoznačným tvrzením, totiž že Jan Šembera byl vyznáním luterán. Dokládá to citací z výsadní listiny města Litovle z roku 1582, kde sám Šembera píše: „vyznání pravé víry křesťanské a čistotné učení slova Božího podle konfese augsburské za předků mých v témž městě Litovli svůj počátek vzalo.“²⁴¹ Z čehož Pilnáček odvozuje, že i Šemberův otec a bratr byli luteráni stejně jako někteří další boskovičtí páni. Podle Aloise Šembery jej „Balbín nazval neznabohem a atheistou.“²⁴²

Jisté je, že určitou náklonnost k protestantskému vyznání Šemberovi předci projeví. Arkleb z Boskovic, bratr Václava Černohorského, se svým synem Janem Jetřichem nechal roku 1547 přeložit Lutherův spis *Antikrist*, který mu pak byl autorem překladu také věnován.²⁴³ Václav Černohorský z Boskovic a na Třebové, syn Ladislava Velena, vlastnil takzvanou Boskovickou bibli, která obsahovala i „opisy českých kusů Husových.“²⁴⁴ Šemberův otec, Václav Černohorský, proslul svou shovívavostí k náboženským sektám, roku 1536 povolil založení novokřtěnského sboru v Bučovicích, odkud se jejich učení rozšířilo i do dalších obcí, Bohuslavic, Uhřic, Brankovic, Milonic a dále.²⁴⁵ Roku 1551 vedlo podobné počínání až ke stížnostem na jeho osobu kvůli nedodržování dekretu proti Jednotě bratrské.²⁴⁶ Obecně šíření protestantismu na panstvích pánů z Boskovic, zejména trnavsko-bučovické větve, dává Pilnáček do souvislosti s náboženskou orientací jejich pánů.²⁴⁷

Ještě zajímavější je pozice Albrechta Černohorského. V souvislosti s pokusy o vytvoření jednotné moravské konfese o něm Josef Válka píše jako o „dalším pánovi

²⁴⁰ MZA Brno, fond A 12, karton LXXXVIII 12/8.

²⁴¹ J. PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, s. 85–86.

²⁴² A. V. ŠEMBERA, *Jan Šembera z Boskovic*, s. 86.

²⁴³ *Tamtéž*, s. 85.

²⁴⁴ *Tamtéž*, s. 117.

²⁴⁵ P. FEDOR, *Jan Šembera*, [s. 2].

²⁴⁶ Stížnost Sixta Kaufunga české kanceláři, NA Praha, fond Morava, sign. 147.

²⁴⁷ J. PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, s. 85.

zainteresaném na sjednocení evangelíků.²⁴⁸ Albrecht byl velmi vzdělaný člověk, dopisoval si s Lutherovými žáky ve Wittenbergu, například s doktorem Jiřím Maiorem,²⁴⁹ největší vliv na formování Albrechtových názorů však měl luteránský kněz působící v Bořitově Pavel Kyzmezer.²⁵⁰ Právě on má být autorem překladů „luterského katechismu a dolnorakouské církevní agendy i jiných náboženských spisů,²⁵¹ které obsahovala Albrechtova rozsáhlá knihovna.²⁵² Roku 1569 se na sněmu pokusil vystoupit s návrhem přijetí augsburské konfese za zemskou, ovšem nedošlo ani k jeho projednání.²⁵³ Na svých panstvích Albrecht sice prosazoval protestantismus a dosazoval luteránské kněží na uvolněné fary, nepostupoval však nijak razantně nebo násilně proti katolíkům. Poměrně specifický je naopak jeho vztah k příslušníkům Jednoty bratrské. Ještě když Albrecht sídlil na Bučovicích, navštěvoval ho bratrský kazatel ze Slavkova u Brna Václav Bílý; setkal se zde i se samotným Janem Blahoslavem.²⁵⁴ Později přestoupila k Jednotě bratrské Albrechtova manželka Bozina z Lipé, která dokonce přispívala na šlechtickou bratrskou školu v Ivančicích.²⁵⁵ Původně přátelský vztah k českým bratřím se u Albrechta začal proměňovat. Kratochvíl považuje za příčinu zejména vliv již zmíněného Pavla Kyzmery; bratrské sbory se na Albrechtových panstvích prakticky nenacházely.

Jan Šembera vyrostl ve stejném prostředí jako jeho bratr, zčásti byl dokonce vychován Albrechtem samotným a jistě jím byl do značné míry ovlivněn. Postrádal však jeho zaujetí náboženskými otázkami a hlavně jeho aktivismus. Pokud v litovelském nadání definuje své vyznání jako „augsburské,“ nemáme důvod o tom pochybovat, zvažovat můžeme pouze míru jeho entuziasmu. Pokorný zkonstatoval v Šemberově případě, že se „v ohledu náboženském jako většina šlechty té doby ve svém smýšlení od víry katolické patrně odchýlil, než hrubou nesnášenlivost sotva možno mu vytýkati.“²⁵⁶

Obecně je 16. století obdobím změny v nahlížení na náboženství. Pokračoval proces oslabování kanonického práva a výlučnost byla katolické církvi odebrána německou reformací. Morava této doby byla mnohými autory považována za vrchol náboženské

---

²⁴⁸ J. VÁLKA, *Dějiny Moravy* 2, s. 58.

²⁴⁹ J. PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, s. 94–95.

²⁵⁰ *Tamtéž*, s. 117.

²⁵¹ J. VÁLKA, *Dějiny Moravy* 2, s. 58.

²⁵² J. PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, s. 117.

²⁵³ J. VÁLKA, *Dějiny Moravy* 2, s. 59.

²⁵⁴ Jan Blahoslav byl přiveden před Albrechta na jeho přání promluvit s někým, kdo ovládá latinu, na kterou byl on sám velmi pyšný. Jan Blahoslav pak popisoval jejich rozmluvu takto: „I tu jsme s pánem i paní obědvali a mezi tím promlouvali o ty i ony věci, až potom pán koliks slov v latině ke mně promluví, a já pánu odpověděl obšírně, což náleželo. Potom pak pán již s tou svou latinou umkl a všechno česky mluvil.“ A. KRATOCHVÍL, *Poměr pánů Albrechta a Jana*, s. 314.

²⁵⁵ *Tamtéž*, s. 314.

²⁵⁶ V. J. POKORNÝ, *Pan Jan Šembera*, s. 4.

tolerance a příklad možného soužití mnoha vyznání. Jak už bylo zmíněno výše, šlechta si své vyznání volila podle svého svědomí a v náboženských otázkách na svých panstvích byla absolutně svrchovaná. Jak vyplývá i z případu Václava z Boskovic, dekrety proti Jednotě bratrské i další opatření proti sektám se sice na moravská území vztahovaly, ovšem v jejich vymáhání se příliš aktivně nepostupovalo a postoj většiny moravské šlechty k víře svých poddaných byl tolerantní. I v politickém životě moravské šlechty se plně prosadilo ono „nedogmatické humánní křesťanství,“ které profesor Válka označuje za „nekonfesijní křesťanství.“²⁵⁷ Neúspěch soužití více vyznání a postupnou konfesní radikalizaci, i když pomalejší a mírnější než v Čechách, zapříčinilo zřejmě právě to, že nešlo ve skutečnosti o toleranci v dnešním slova smyslu, nýbrž o soužití neboli koexistenci, která musela vyvrcholit v prosazení jednoho z nich.²⁵⁸

Jan Šembera byl z poslední generace šlechticů, pro které byl tento model přirozený. Ač luterán, podporoval minoritský klášter v Brně, kde se nacházela rodinná hrobka boskovického rodu, stejně jako to dělali i jeho předchůdci. Tvzení Petra Mati, že „měl náboženský mecenáš jasný konfesijní profil“²⁵⁹ se vztahuje spíše na české než moravské prostředí a hlavně až na pozdější období, kdy se obě strany jasněji vymezovaly, a u Jana Šembery nemůže být určující. Na jeho panstvích žili jak protestanti, tak i katolíci, ale existovaly tu i bratrské sbory v Brankovicích, Dobročkovících a Kožušicích. Konflikt mezi nimi a Šemberou vyústil roku 1587 v jejich uzavření, když však byly po nějakém čase opět otevřeny a později se celá situace opakovala znovu, značí to jediné, totiž že u bučovického pána byla určující momentální nálada spíše než vlastní dlouhodobé přesvědčení.²⁶⁰ Takový byl i celý přístup Jana Šembery k náboženství; konfesními otázkami se příliš nezabýval a ve svém přístupu zůstával spíše vlažným. Odlišoval se tak od generace svých nástupců, pro které se staly náboženské otázky závažnějšími a Šemberovy zetě i spolu s jeho dcerami dohnaly až ke konverzi ke katolictví.

5.6 Jan Šembera mecenáš

Renesanční mecenáš je označení pro aristokratickou finanční podporu nejrozličnějších osob nebo institucí, při níž mohl aristokrat „prostřednictvím majetku demonstrovat zbožnost,

---

²⁵⁷ J. VÁLKA, *Tolerance či koexistence?*, s. 244.

²⁵⁸ Tomuto problému se věnuje zejména J. VÁLKA, *Tolerance či koexistence?*, 237–248.

²⁵⁹ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 264.

²⁶⁰ A. KRATOCHVÍL, *Poměr pánů Albrechta a Jana*, s. 315.

milosrdenství i kulturní vyspělost.²⁶¹ Maťa také podotýká, že přílišné bohatství nebo užívání majetku jen pro svou potřebu mohlo být šlechtici vnímáno jako ohrožení vlastní spásy a jako takové bylo „neslučitelné s ideálem zbožnosti ani s aristokratickou prestiží.“²⁶² Tak například roku 1565 věnoval rektor olomoucké školy Seibicz Falkenštejnský latinskou báseň Albrechtovi Černohorskému z Boskovic, protože byl velký „přítel umění literárního.“²⁶³

Nejrozšířenějším byl ovšem mecenát náboženský, jehož tradice sahá až do středověku. Rodová hrobka pánů z Boskovic se nacházela v kostele svatého Jana v minoritském klášteře v Brně, a proto byla donátorská aktivita členů rodu zaměřena právě tímto směrem. V Paprockém se objevuje informace o tom, že páni z Boskovic zmíněný klášter založili, „dostatečně důchody i jinými potřebami opatřili a v něm pohřeby své mívali.“²⁶⁴ Barokní klášterní anály označují k roku 1230 za zakladatele Jana Velena Černohorského z Boskovic.²⁶⁵ První písemný doklad o existenci kláštera opravdu pochází z této doby, konkrétně z roku 1239 a příchod minoritů a jejich usazení ve městě Brně ve třicátých letech 13. století souvisel se samotným „procesem konstituování Brna jako středověkého města.“²⁶⁶ Založení kláštera pány z Boskovic však není pravděpodobné a zřejmě šlo o mnichy později vytvořenou tradici. Historické situaci, v níž nebylo obvyklé, „aby měl mendikantský klášter svého konkrétního zakladatele z řad šlechty“ nebo dokonce na jeho pozemku, spíše odpovídá možnost jeho založení na popud panovníka, v případě brněnských minoritů Václava I.²⁶⁷

První prokazatelně doložený člen boskovického rodu pohřbený v minoritské hrobce byl roku 1320 Artleb z Boskovic. Tento pán dokončil opavským vévodou Mikulášem započatou obnovu konventu, který byl zničen v roce 1306 rozsáhlým požárem. Odtud také mohla pocházet ona představa o založení kláštera Boskovici.²⁶⁸ Po reformaci byl klášter vyliďněn, v osmdesátých letech 16. století však byly učiněny určité „snahy o nápravu a o přivedení dalších bratří do pustnouceho domu.“²⁶⁹

Až do smrti Jana Šembery našlo v klášterní hrobce místo svého posledního odpočinku mnoho boskovických pánů i paní a členové rodu klášteru také finančně přispívali a i jinak ho

---

²⁶¹ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 261.

²⁶² *Tamtéž*, s. 262. Formy zejména uměleckého a literárního mecenátu na příkladu posledních Rožmberků rozebírá dále Jaroslav Pánek v článku *Dva typy českého šlechtického mecenátu v době Rudolfa II.*, FHB 13, 1990, s. 159–178.

²⁶³ „Carmen de instauratione salutis humanae per nativitate pueri Jesu Christi. Ad Illustr. DD. Albertum a Bozkowicz et in Nigremonte.“ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 110.

²⁶⁴ B. PAPROCKÝ z HLOHOL, *Zrcadlo slavného Markrabství moravského*, s. LXXXXIX.

²⁶⁵ MZA Brno, fond E 49, karton 15, kniha 32.

²⁶⁶ Martina KUDLÍKOVÁ, *Minoritský klášter a kostel sv. Janů v Brně. Období středověku*, (= nevydaná diplomová práce, FF MU v Brně), Brno 2007, s. 9.

²⁶⁷ *Tamtéž*, s. 10.

²⁶⁸ *Tamtéž*, s. 12.

²⁶⁹ Dušan FOLTÝN a kol., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005, s. 168.

podporovali.²⁷⁰ V 16. století se způsob donací klášteru značně proměnil, od klasického středověkého modelu trvalých zástav vesnic nebo pravidelných důchodů ve spíše jednorázové finanční či hmotné dary, které jsou těžko vystopovatelné. Obecně už fakt, že představitel vlivného rodu klášter preferuje, bylo pro něj kvalitní společenskou zárukou.

Ačkoli v minoritských análech není o Šemberových přispěvcích klášteru žádná zmínka, Paprocký píše, že „klášter toho času když jsem tuto knihu spisoval výše jmenovaný pán pan Jan Šembera Černoorský z Boskovic nákladně opravovati dal a v něm Guardina²⁷¹ chová.“²⁷² Václav Pokorný dodává, že nechal pro kostel sv. Jana ulít nový zvon.²⁷³ Spolehlivější jsou zprávy o dluhu Jana Šembery kameníku Antoniu da Silva za práce pro minoritský klášter. Mimo mnoha náhrobků ve zdejší kostele vytvořil také zčásti zachovaný epitaf připomínající rod pánů z Boskovic.²⁷⁴ Přestože přesnější informace o Šemberově činnosti nemáme, není pochyb, že i přes pozdější odsouzení jeho vlastností v klášterních análech, menší bratry podporoval. Roku 1600 mu dal jeho zeť Karel z Lichtenštejna zbudovat hrobku v kostele sv. Jana, údajně na místě původního náhrobku Mikuláše Opavského.²⁷⁵

5.7 Jan Šembera nemocný

Když Josef Pilnáček srovnává bratry Albrechta a Jana Šemberu, příliš společného nenachází, snad jen že měli oba „chatrné zdraví.“²⁷⁶ O stavu Jana Šembery se dovídáme ze dvou listů, které uvádí Alois Šembera a které jsou dnes patrně uloženy v lichtenštejnském archivu. Prvním z nich je dopis významného lékaře Jan Kratona z Kraftheimu. Ten působil jako dvorní lékař Šemberova přítele Jana staršího ze Žerotína a později zřejmě i jako preceptor mladého Janova syna Karla. Tento vysoce vzdělaný muž, který přišel na Moravu ze slezské Vratislavy, vystudoval medicínu v Padově, ale také teologii ve Wittenbergu u samotného Melanchtona.²⁷⁷ I přes svou náklonnost k protestantství dlouhodobě zastával úřad osobního lékaře císařů Ferdinanda I., Maxmiliána II. i Rudolfa II.

---

²⁷⁰ Informace o zemřelých členech rodu z Boskovic, místě jejich odpočinku i donátorské činnosti můžeme nalézt v *Epicediu minoritského kláštera*, které bylo sepsáno mezi lety 1301–1643. A. KRATOCHVÍL, *Epicedium minoritského kláštera*, s. 16–64.

²⁷¹ Guardin = představený kláštera, J. SKUTIL, *Bartoloměj Paprocký*, s. 34.

²⁷² B. PAPROCKÝ z HLOHOL, *Zrcadlo slavného Markrabství moravského*, s. LXXXXIX.

²⁷³ V. J. POKORNÝ, *Pan Jan Šembera*, s. 4.

²⁷⁴ B. SAMEK a kol., *Renesanční zámek v Bučovicích*, s. 9.

²⁷⁵ J. PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, s. 131.

²⁷⁶ *Tamtéž*, 124.

²⁷⁷ T. KNOŽ, *Karel starší ze Žerotína*, s. 41.

Medicína byla v raném novověku úzce spojena s teologií a filozofií, dotýkala se totiž těch nejcitlivějších otázek života a smrti, se kterou byla nemoc odedávna spojena. Růstem zájmu o vědu a člověka samotného začali lidé s nemocí stále úspěšněji bojovat a tím dokázali smrt oddálit nebo úplně zvrátit. Studium medicíny se stalo velmi populární i mezi šlechtou a její příslušníci začali vyhledávat věhlasné lékaře a více se sami se zajímat, i na teoretické rovině, o své zdraví i zdraví svého okolí.²⁷⁸

Zmíněný dopis Jana Kratona byl napsán v Bučovicích 11. listopadu roku 1570 a adresovaný Šemberovi na Černou Horu, kde kvůli své nemoci dočasně pobýval u bratra. Píše, aby Šembera „pilen jsa uzdravení svého, vnadami Venušinými sváděti se nedával“ a napomíná ho, že kdyby užíval správně léky, místo aby skleničky s nimi rozbíjel, mohl být již dávno zdrav.²⁷⁹

Druhou zprávou je dopis poslaný Janem Šemberou Albrechtovi z Vídne 25. února roku 1572. Odpovídá tu na bratrovu otázku týkající se jeho zdraví, která ho přitom zastihla jen o dva dny dříve. Zdraví se Šemberovi ve Vídni, podle jeho vlastních slov, začalo lepší, „než dne včerejšího i tolikéž dnes těžkost a dávení na mne bylo přišlo.“ Ovšem doktora Kratona, za kterým Šembera i s dalšími moravskými pány přicestoval, bohužel nezastihl, jelikož ten byl povolán k polské královně Anně Habsburské do Lince. Šembera se rozhodl počkat na Kratonův příjezd a zatím jiného doktora nevyhledat, ale žádá svého bratra o radu, jak postupovat v budoucnu.²⁸⁰

Zdraví se Šemberovi postupem času stále více zhoršovalo. Roku 1596 byl Karel z Lichtenštejna s Karlem starším za Žerotína určen na olomouckém sněmu za vyslance ke sněmu do Prahy v otázce protiturecké obrany. Poselství mělo odejít „následujícího roku,“ ovšem Lichtenštejn se z účasti omluvil „pro nemoc tchána pana Šembery z Boskovic.“²⁸¹ Již před tím Šemberu zastupoval v době jeho nemoci také při řízeních u zemského soudu, kterých už se nemocný nebyl schopen sám účastnit.²⁸²

Šemberovi životopisci uvádí jako hlavní příčinu šlechticových neduhů jeho životní styl. Zejména přílišná záliba v alkoholu a ženské společnosti pánovi příliš neprospívala, což uvádí ve svém dopise i zmíněný lékař Jan Krato. Václav Pokorný uvádí, že se Šembera jezdil léčit i do lázní, konkrétně Karlových varů, neuvádí proto ovšem dostatečně přesvědčivé

²⁷⁸ Tomáš KNOZ, „... s pomocí boží dosti mírně se mám ...“ *Zdraví a nemoci Karla st. Ze Žerotína*, ČMMZ, Vědy společenské 82, 1997, s. 183–184.

²⁷⁹ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 117.

²⁸⁰ Alois Šembera uvádí přepis dopisu, viz A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 193–194.

²⁸¹ K. STLOUKAL, *Karel z Lichtenštejna*, s. 22.

²⁸² A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 118.

důkazy.²⁸³ Své dlouhé nemoci pak Šembera podlehl na bučovickém zámku 30. dubna roku 1597.²⁸⁴

---

²⁸³ V. J. POKORNÝ, *Pan Jan Šembera*, s. 6.

²⁸⁴ J. PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, s. 131.

6. Smrt a odkaz Jana Šembery

„Nikdy snad nemohl se rodokmen pánů z Boskovic chlubit větším počtem větví a bohatším květem, jako za mladých let páně Šemberových, tak jako nikdy před tím stříbrný sedmizubý hřeben na červeném štítě toho rodu u větší nádheře se neskvěl. A za necelých padesát roků květ oprchal, ratolesti odumřely a celý, jindy tak silný a zdravý peň, klonil se k pádu.“²⁸⁵

Tímto způsobem shrnuje Václav Pokorný události, které přinesla pánům z Boskovic druhá polovina 16. století a i při svém poetickém vyjádření má v jistém smyslu pravdu. Navzdory tomu, že když se Jan Šembera narodil, svojanovská větev, jedna ze čtyř linií boskovického rodu, již v roce 1528 vymřela po meči spolu s Janem z Boskovic a na Skalách. V Šemberově mladém věku ji následovala ještě větev černohorská. Ze čtyř synů Beneše mladšího Černohorského z Boskovic a na Černé hoře zůstali Dobeš a Tas bezdětní a Jaroslav Černohorský z Boskovic zanechal pouze čtyři dcery Braxidu, Libuši, Kateřinu a Annu. Syn posledního, Jana Černohorského z Boskovic a na Račicích, Dobeš Jetřich zemřel bez následníka roku 1557.

Představiteli hlavní boskovické linie byli v té době Kryštof z Boskovic a na Třebové a jeho syn Ladislav Velen. Ladislav zemřel záhy, již roku 1549, o jeho pět nezletilých dětí se pak až do své vlastní smrti, tedy pouze necelý rok, staral Kryštof. Jak už bylo zmíněno, sirotci, mezi nimiž byli i dva synové Václav a Jan z Boskovic a na Třebové, byli nejdříve svěřeni Václavu Černohorskému a potom Albrechtovi. Nejpočetnější byla větev trnavsko-bučovická. Kromě Šemberova otce a bratra žili ještě jeho strýc Jetřich z Boskovic, zesnulý roku 1549, a jeho dva synové Jiří Kryštof a Oldřich Kryštof a potomek dalšího z bratrů Václava Černohorského, Arkleba, Jan Jetřich.²⁸⁶

Celkem tedy napočítáme dokonce šestnáct mužských členů rodu v okamžiku Šemberova narození, z nichž poslední Jan z Boskovic a na Třebové umírá roku 1589, stejně jako ostatní bez potomků. Podobný problém nepostihl pouze rod boskovický, popsáno bylo mnohokrát i vymírání dalších starých moravských a českých šlechtických rodů. Tak mezi lety 1597 a 1611 uzavírají svou historii páni z Cimburka, z Hradce, z Kunštátu, ze Sovince, z Lomnice, Krajířové, Ludanicové nebo Rožmberkové.²⁸⁷ Bylo to zřejmě způsobeno genetickým dědictvím sňatkové politiky jejích předchůdců, kdy byli partneři voleni pouze z úzkého okruhu osob. Mohly tu být i další příčiny, které nyní lze jen těžko ověřovat. Také

²⁸⁵ V. J. POKORNÝ, *Pan Jan Šembera*, s. 4.

²⁸⁶ Shrnující informace jsem v tomto případě čerpal z A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*. Přehled v rodokmenu viz Příloha č. 1.

²⁸⁷ Josef VÁLKA, *Česká společnost v 15.–18. století, 1. Předbělohorská doba*. Praha 1972, s. 71.

snaha pochopit, jaké pocity mohlo ve šlechticích vědomí konce rodu vyvolávat, je odsouzena k pouhým domněnkám. Je každopádně více než jasné, i vzhledem ke skutečnostem, které jsem uvedla výše, že celá situace byla pro šlechtice silně emotivní.

Pan Šembera byl ke konci svého života velmi nemocný. Proto když získal od císaře Maxmiliána II. „mocný list,“ tedy povolení k sepsání poslední vůle, přistoupil roku 1596 k vytvoření dokumentu ohledně naložení se svým majetkem a určení potenciálních poručníků pro děti. Závěti posledních pánů z Boskovic se vyznačovaly značnou složitostí z důvodu snahy zajistit, aby majetek zůstal v držení rodu za každou cenu. Postupoval tak Albrecht Černohorský i Jan Jetřich z Boskovic. Až Jan z Boskovic a na Třebové, který zemřel roku 1589, už se vzdal myšlenky na zachování rodu a svůj majetek nepřevodl na stále žijícího Jana Šemberu, nýbrž na syna své sestry Kunky Ladislava Veleny ze Žerotína.²⁸⁸

Jan Šembera už také více nesppekuloval a veškerý majetek, kromě drobnějších odkazů, připsal svým dvěma dcerám, které si měly rozdělit „statek po mně pozůstalej na spravedlivé dva díly.“²⁸⁹ Jelikož mladší Kateřina nebyla ještě vdaná, měli se o její podíl starat až do sňatku poručníci. Těmi jmenoval bučovický pán manžela své starší dcery „Karla z Liechtenštejna a z Nyklšpurku na Valticích, jeho milosti arciknížete Matyáše Rakauského etc. Komorníka,“ dále pak „urozeného a statečného rytíře pana Jakuba staršího Vozku z Boydunčovic a na Veselí Jeho milosti císaře římského, uherského a českého etc. krále prokurátora v markrabství moravském, a urozených vladyk pana Jetřicha Podstatského z Prusínovic a na Podstátě, pana Václava Nekše z Landeka a na Lukově a pana Matyáše Ořechovského z Honbic a na Milonicích.“²⁹⁰

Vztah Jana Šembery k jeho dcerám poodhaluje dodatek k majetkovým záležitostem, kde se rozepisuje o volbě manžela pro svou nejmladší: „Všakž o tom zvláště nařizuji a poračím, a pánův poručníků svejch milejch za to důvěrně žádám, že obzvláštní péči a pilnost o to jmíti a nad tím ruku držeti budou, aby Kateřiny dcery mej, mimo vuoli její k manželství žádnému k vuoli nenutili, než kohožby koli ona dobrovolně za manžela sobě zvolila, to při vuóli její však žádám pánů poručníků, aby zůstalo.“²⁹¹

Kdyby mladá šlechtična zemřela před svatbou nebo během svého života neměla děti, měl její majetek připadnout sestře. Toto pravidlo však platilo i obráceně a zděděné statky

²⁸⁸ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 60.

²⁸⁹ Originál a koncept Šemberovy závěti se nachází v lichtenštejnském archivu ve Vaduzu, já jsem použila kopie, které jsou součástí archivních příloh stavebněhistorického průzkumu bučovického zámku, L. ŠABATOVÁ, *Zámek Bučovice*, citovala jsem potom přepisy podle Petra Fedora. Kopii závěti „na papíře“ uvádím v přílohách na konci práce pod číslem 15.

²⁹⁰ L. ŠABATOVÁ, *Zámek Bučovice*, Archivní příloha č. XVII.

²⁹¹ *Tamtéž*, Archivní příloha č. XVIII.

v případě Anniny smrti bez potomků měly přejít na Kateřinu. Na konec závěti se Šembera vyrovnává i s možností, že žádná z jeho dcer nepřivede na svět následníky, kteří by majetek převzali. „O tom takto řídím a poručím, aby statek můj všecek bučovskej, což jeho na dědictví jest se vším a všelijakejm příslušenstvím, což by k němu příslušelo, čehož nyní v držení a užívání sem (nic nevymínujíc) na urozeného pána pana Karla z Lichtenštejna etc. a dítky jeho mužského pohlaví (řádně pošlý) dědičně připadlo. Jestliže by pak on pan Karel z Lichtenštejna nebo dítky jeho mužského pohlaví takového nápadu nedočekali, tehdy to jmíti chci, aby takovej statek a nápad na nejstaršího pana z Lichtenštejna přišel a připadl, a ten na kohož by tak připadl, aby ho utratiti ani v ničemž zavísti nemohl, nýbrž vždy na nejstaršího z toho rodu pánů z Lichtenštejna, aby připadl pokudž by toho rodu stávalo, tak aby věčná památka lásky a dobrého přátelství mezi rodem pánů z Boskovic a rodem pánů z Lichtenštejna zůstávalo.“²⁹² Tím pak prakticky deklaruje přechod odkazu boskovického rodu na Lichtenštejny.

V závěti Šembera myslel i na odkazy „dobrejím přátelóm aneb služebníkóm a čeládce neb poddanejm obojího pohlaví, kteříž u mě věrně slouží.“ K prvnímu „pořízení na pergamenu“ připojil ještě toto poručení „na papíře“ a cokoli by někomu z výše zmíněných osob nebo „komukolivěc jinému listem na papíře pečetí mou a jednoho nebo dvou pánův neb rytířskejch lidí pečetími na svědomí stvrzeným co dáti nebo poručiti, abych toho plnou moc a vuoli jměl.“ Následuje výčet drobných darů úředníkům na jeho panstvích, členům dvora (například komorníkovi nebo štolmistrovi), služebníkům (kočímu, kuchaři, rejtarovi, písaři, ale i pacholkům z maštali), řemeslníkům (barvíři, krejčímu nebo třeba „Pavlovi Jerzbencze, kterej mi ručnice opravuje“) a v závěti figuruje i Šemberův dvorní malíř Lorenzo Pluczar. Autor nezapomíná ani na vdovy nebo pozůstalé po svých služebnících a narazit můžeme i na různé kuriózní určení, jako to „Mackovi od Ausova velkýmu pacholku, kterej mě nosí.“²⁹³ Nejštědřeji se zachoval k Janovi (Janičkovi), „synu Tomka kočího, pacholeti mému,“ kterému připsal hned 5000 zlatých. Celková suma zatížení dědictví Šemberových dcer výše jmenovanými dary je vyčíslena celkově na 31 220 zlatých.²⁹⁴ Částka je to úctyhodná, ovšem v porovnání s celkovým Šemberovým jměním vcelku zanedbatelná. Dědictví po Janu Šemberovi by se dalo odhadnout na půl milionu zlatých, „což byla koncem 16. století neuvěřitelná částka.“²⁹⁵

---

²⁹² *Tamtéž.*

²⁹³ *Tamtéž*, Archivní příloha č. XVII.

²⁹⁴ Částka je uvedena konceptu závěti, L. ŠABATOVÁ, *Zámek Bučovice*, Archivní příloha č. XVIII, můj součet ze samotné závěti dosahuje 31 750 zlatých.

²⁹⁵ Jan ŽUPANIČ – Michal FIALA – František STELLNER, *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Praha 2001, s. 132.

O Šemberovu závěť se zajímal i Rudolf II. Už po jeho smrti v květnu roku 1597 posílá list podkomořímu markrabství moravského Mikuláši z Hrádku a na Hošticích, ve kterém ho pověřuje, aby zjistil, zda v „pořízení o statcích svých v markrabství moravském,“ které před svou smrtí Šembera sepsal, neodkázal „od týchž statcích nějaký díl“ také královské komoře.²⁹⁶ V dochovaném znění Šemberovy závěti takový odkaz nicméně nenacházíme.

Necelý rok po sepsání závěti Jan Šembera své těžké nemoci podlehl. Byl pochován v minoritském klášteře, stejně jak si to přál i ve své poslední vůli: „svou milou duši Pánu Bohu všemohoucímu stvořiteli svému, od kteréhož sem ji v hříchu početí a narození přijal, ale v hojném zasloužení Pana a spasitele mého Ježíše Krista, z víry pravej v něho a krví jeho očištění a vykaupení v jeho přesvaté a plné milosrdenství ruce poraučím, tělo pak mé beze vší pejchy a nádhernosti slušně a podstivě podle řádu křesťanského v klášteře svatého Jana v městě Brně mně a rodu z Boskovic náležitým, aby podle manželek mejch pochováno bylo.“²⁹⁷ Krásné reprezentační mauzoleum, zbudované pro Jana Šemberu jeho zetěm Karlem z Lichtenštejna roku 1600, bylo odstraněno v roce 1731 při rozsáhlé přestavbě kostela, Augustýn Kratochvíl však tvrdí, že se některé části přece jen zachovaly.²⁹⁸ Význam Boskoviců pro minority dodnes zaznamenává mramorová deska s dějinami kláštera zasazená do dlažby před oltářem roku 1733.²⁹⁹

Při pohřbu posledního mužského potomka, jak velel starý český zvyk, přistoupil k hrobu černě oděný herold, který „nesl malovaný štít rodu a nad hrobem rozlomiv štít, zvolal hlasem mocným ve čtyři světové strany: „Nemá již mocných a starých Boskovských!“³⁰⁰ V *Epicediu minoritského kláštera* pak bylo později zaznamenáno: „Anno 1597 die 30 aprilis obiit illustrissimus dominus dominus Joannes Ssembera de Czernahora et Boskowitz, ultimo nominis et stemmatis, cuius hereditas evoluta fuit ad principes de Lichtenstein ob filias ductas in matrimonio.“³⁰¹

---

²⁹⁶ NA Praha, fond Morava, sign. 4058.

²⁹⁷ L. ŠABATOVÁ, *Zámek Bučovice*, Archivní příloha č. XVIII.

²⁹⁸ A. KRATOCHVÍL (ed.), *Epicedium minoritského kláštera*, s. 28–29.

²⁹⁹ *Tamtéž*, s. 29.

³⁰⁰ J. PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, s. 131.

³⁰¹ „Roku 1597 dne 30. dubna zemřel nejvznešenější pán pán Jan Šembera z Černé Hory a z Boskovic, poslední jména a rodu. Dědictví po něm přešlo na knížata z Lichtenštejna díky tomu, že pojali dcery za manželky.“ A. KRATOCHVÍL (ed.), *Epicedium minoritského kláštera*, s. 27.

7. Poslední z rodu a nástupnictví Lichtenštejnů

„Zmejilil by se Parisku, kdyby přišlo k tomu,
Neodolal by tvůj vtip jistě nikdy tomu,
Kteréby z těch jablko dat, krása ušlechtilost,
Kameni, perel drahých i zlata u nich dost
Nic nad ony kterýms ty spanilost přisoudil
Vzhlednouce tu na ty dvě spíše bys zabloudil“³⁰²

Tuto krátkou báseň věnoval sestrám Anně a Kateřině z Boskovic ve svém *Zrcadle* Bartoloměj Paprocký. Mnoho žen se v jeho díle neobjevuje a tak pozornost, kterou oběma Šemberovým dcerám věnuje, značí, jak vysoce ceněné obě dědičky ke konci 16. století byly.

Anna Marie se podle Aloise Šembery narodila v roce 1577 Anně Krajířce z Krajku, Kateřina pak o dva roky později. Protože se jejich otec po smrti matky roku 1581 už znovu neoženil, stávaly se automaticky dědičkami jeho majetku. Teoreticky mohly sice přijít o některé ze statků původně patřících Albrechtovi, které měly připadnout potenciálním dětem Jana z Boskovic a na Třebové; s jeho přibývajícím věkem a stálou absencí dědiců ovšem vypadala tato varianta více a více nereálně.

Jan Šembera musel tedy pečlivě zvažovat, za koho dcery provdá a komu tím případně nejen rozsáhlý majetek, ale také kdo bude nadále udržovat v paměti boskovický rod. Bohužel neznáme podrobnosti o tom, jak proces námluv v Bučovicích probíhal, známe pouze jejich výsledek, na jehož základě se spolu s některými dalšími indiciemi můžeme pokusit analyzovat konečné Šemberovo rozhodnutí.

Roku 1596, ještě za Šemberova života, si jeho starší dcera Anna Marie vzala nejstaršího syna Hartmana II. z Lichtenštejna Karla, který v té době sloužil u vídeňského dvora arciknížete Matyáše jako jeho komorník.³⁰³ Nebyla to první svatba mezi Lichtenštejnem a Boskovicí, v první polovině 16. století si vzala jedna ze čtyř dcer Jaroslava z Boskovic, Kateřina, Kryštofa IV. z Lichtenštejna. Sňatek mezi Kateřinou a Kryštofem byl údajně domluvený prostřednictvím Kryštofovy matky Kateřiny z Lichtenštejna podle některých zpráv rozené rovněž z Boskovic.³⁰⁴ Bohužel, manželství mezi majitelem Mikulova, zvaným

³⁰² B. PAPROCKÝ Z HLOHOL, *Zrcadlo slavného Markrabství*, s. CIII.

³⁰³ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 128.

³⁰⁴ NA Praha, fond Morava, sign. 186. Petr Vorel uvádí ve svém rodokmenu Lichtenštejnů Kateřinu z Boskovic jako manželku Leonarda z Lichtenštejna a jako manželky jejího syna Kryštofa Kateřinu z Gutnštejna a Annu Gorskou. P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 598–599. Falke označuje za první Kryštofovu manželku Kateřinu

někdy též Rozmařilý,³⁰⁵ a boskovickou paní nebylo šťastné a oba partneři žili krátký čas dokonce odděleně. Kryštof Kateřinu „zapudil“ a ona po krátký čas roce 1556 pobývala u svého příbuzného Albrechta Černoohorského. Ten se jí spolu s dalšími členy rodu ve sporu zastal, ovšem na přimluvu císaře Ferdinanda I. se celá situace smírně vyřešila a Kateřina se ke svému manželovi opět vrátila,³⁰⁶ zemřela však mladá a s Kryštofem neměli děti.³⁰⁷

Manželku z lichtenštejnského rodu si vybral také Šemberův blízký přítel Jan z Boskovic a na Třebové, a to dceru Jana IV. Jenovéfu. Přestože tento svazek byl zřejmě o poznání klidnější, Jan Šembera si při volbě ženichů pro své dcery jistě dobře pamatoval onen „nechvalitebný skutek a nemanželský zachování od pana Kryštofa ku paní manželce jeho a tolikož panně neb pannám jejím,³⁰⁸ a proto ze začátku neprojevoval příliš velké nadšení z nového nápadníka.³⁰⁹

Rod Lichtenštejnů přišel na Moravu z dolních Rakous v polovině 13. století, kdy získal Jindřich z Lichtenštejna od Přemysla Otakara II. hrad Mikulov. Na začátku 15. století se rod rozdělil na štýrskou, rakouskou a moravskou větev, která sídlila právě na Mikulově, než ho musel zmíněný Kryštof z Lichtenštejna z finančních důvodů prodat. O „skutečný vzestup rodu“ se nicméně postarali až synové Hartmana II. z Lichtenštejna Karel, Maxmilián a Gundakar.³¹⁰

Karel Stloukal hodnotil sňatek Karla z Lichtenštejna s Annou Marií od počátku jako jednu z Karlových promyšlených „finančních operací“, které mu otevíraly dveře k rychlejšímu kariérnímu postupu.³¹¹ Sňatek přitom nepřinášel pouze tolik potřebný hmotný kapitál, ale také ten symbolický, „uvolněný vymřením renomovaného aristokratického rodu.“³¹² V podobném duchu se nese výše citované zakončení Šemberovy závěti³¹³ i zmínka v minoritských análech, kde se píše, že knížata pro sebe získala nástupnictví po pánech z Boskovic, a zároveň vyjadřuje politování nad tím, že si nezvolili jako místo svého posledního odpočinku kostel sv. Jana, ale novou hrobku ve Vranově u Brna.³¹⁴ Ještě výše hodnotil oba sňatky, které celou lichtenštejnskou větev katapultovaly na čelní místo mezi

---

z Boskovic, na Anně Gorské se s Vorlem shodují. Jacob von FALKE, *Geschichte des fürstlichen Hauses von Liechtenstein II*, Wien 1877, s. 75.

³⁰⁵ J. ŽUPANIČ – M. FIALA – F. STELLNER, *Encyklopedie knížecích rodů*, s. 133.

³⁰⁶ Soubor dopisů Albrechtovi Černoohorskému z Boskovic, NA Praha, fond Morava, sign. 209, 414, 355.

³⁰⁷ J. von FALKE, *Geschichte des fürstlichen Hauses*, s. 75.

³⁰⁸ Morava, inv. č. 209.

³⁰⁹ K. STLOUKAL, *Karel z Lichtenštejna*, s. 30.

³¹⁰ J. ŽUPANIČ – M. FIALA – F. STELLNER, *Encyklopedie knížecích rodů*, s. 131.

³¹¹ K. STLOUKAL, *Karel z Lichtenštejna*, s. 30.

³¹² P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 94.

³¹³ Viz kapitola č. 6.

³¹⁴ „Qui Principes? Nomen Fundatorum nostri Conventûs sibi ex Successione vendicârunt; sibi tantum? cum suis non in Ecclesia nostra Joannea, sed Wranoviae apud Patres Paulanos sepulturam eligere.“ MZA Brno, fond E 49, karton 15, kniha 32.

moravskou šlechtou, Thomas Winkelbauer. Také podle něj bylo Lichtenštejnovo rozhodnutí racionální a následovalo kurz, který byl ve sňatkové politice rodu nastaven už jeho předchůdci.³¹⁵

Vyrovnat se s původní nechutí Jana Šembery pomohl Karlovi arcikníže Matyáš, který bučovickému pánu poslal doporučující dopis. Nová politika Habsburků, totiž aktivněji zasahovat do výběru partnerů svých šlechtických stoupenců, měla co dočinění se snahou více integrovat země monarchie, ale mohla se za ní skrývat i čistá potřeba dostatečně zabezpečit své věrné.³¹⁶ Matyáš viděl v Karlovi spolehlivého služebníka, jehož si mohl ještě více zavázat právě přispěním k uskutečnění plánovaného zasnoubení. V listu z 15. července roku 1592, který je podle Stloukala uchován v Lichtenštejnském archivu a otištěný ve Falkeho dějinách Lichtenštejnů, nabádá Šemberu k vlídnému přijetí jeho služebníka.³¹⁷ Taková přímluva se samozřejmě dala jen velmi těžko odmítnout, a proto byla svatba nakonec dojednána.

Její přesné datum není známo. Paprocký ve svém *Zrcadle*, které bylo vydáno roku 1593, uvádí, že byla „panna Anna Černohorská z Boskovic, dcera urozeného pána pana Jana Šembery Černohorského z Boskovic a na Bučovicích a Černé Hoře“ Karlu z Lichtenštejna „zasnoubena stavu manželskému,“³¹⁸ na sněmovních jednáních v roce 1596 je už Karel z Lichtenštejna jmenován jako Šemberův zeť.³¹⁹ O tom, že je často uváděné datum 1592,³²⁰ zřejmě podle Matyášova dopisu, nepravděpodobné, svědčí zejména mladý věk nevěsty. Vyvrací je i Karel Stloukal, který za jeho prosazením vidí vliv jisté oslavné básně složené na Karlovu počest. On sám datuje svatbu na rok 1595,³²¹ což přebírá i Thomas Winkelbauer.³²² Někdy je uváděn i rok 1596.³²³ Argumentem pro dřívější dataci je Karlův vstup do zemské politiky v markrabství, na které mohlo mít spojení s boskovickým rodem pozitivní vliv. V roce 1593 byl ustanoven hejtmanem uhersko-hradištského kraje a o rok později přisedícím zemského soudu moravského.³²⁴ Na druhou stranu Jan Šembera nebyl pravděpodobně člověk, který by mohl svou autoritou Karlův postup zajistit.

³¹⁵ Thomas WINKELBAUER, *Fürst und Fürstendiener. Gundaker von Liechtenstein, ein österreichischer Aristokrat des konfessionellen Zeitalters*, Wien 1999, s. 57.

³¹⁶ Více k tomuto tématu P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 627–640.

³¹⁷ V dopise přepsaném Falkem se praví: „Lieber von Schembera. Nachdem mein kämmerer Karl von Liechtenstein ein erlich anbringen und Bergern an euch zu thun, so bitt ich deselben auch von meinewegen wol bevolhen zu haben und in so einer chriftlichen fach im mit milfäriger Antwort entgegengehen, das will ich gegen euch hinwider mit allem gueten erfennen. Mathias.“ – J. von FALKE, *Geschichte des fürstlichen Hauses*, s. 126.

³¹⁸ B. PAPROCKÝ z Hlohol a Paprocké vůle, *Zrcadlo slavného Markrabství*, s. CXLIII–CXLV.

³¹⁹ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 117–118.

³²⁰ Uvádí například A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 116 nebo J. ŽUPANIČ – M. FIALA – F. STELLNER, *Encyklopedie knížecích rodů*, s. 132.

³²¹ K. STLOUKAL, *Karel z Lichtenštejna*, s. 30.

³²² T. WINKELBAUER, *Fürst und Fürstendiener*, s. 56.

³²³ L. ŠABATOVÁ, *Zámek Bučovice*, s. 11.

³²⁴ K. STLOUKAL, *Karel z Lichtenštejna*, s. 21–22.

Mladší Kateřina si vzala za muže Karlova bratra Maxmiliána ještě tentýž rok, co zemřel její otec, údajně až poté, co převzala svůj díl majetku.³²⁵ Podmínky už byly pro Lichtenštejny mnohem příznivější, Karel byl jako manžel Anny Marie určen za jednoho z Kateřininých poručníků, a ačkoli Šembera ve své závěti výslovně zopakoval, že Kateřina nemá být provdána proti své vůli, prosvítá za druhou svatbou jasně Karlův rukopis. Devatenáctiletý Maxmilián si vzal jen o rok mladší Kateřinu a v lichtenštejnských rukách se spojil celý rozsáhlý Šemberův majetek. Když tři roky po smrti svého zetě pro něj nechal Karel postavit, jak už bylo zmíněno, hrobku v minoritském klášteře, spíše než akt zbožnosti jeho počínání demonstrovalo legitimní nástupnictví po vymřelém moravském rodu, což mělo být ještě podtrhnuto přidáním boskovického znaku, sedmizubého hřebene, do lichtenštejnského erbu.³²⁶

Zvláště z politických důvodů a měnícího se společenského ovzduší přestoupil Karel z Lichtenštejna roku 1599 ke katolictví, v čemž ho následovali i oba jeho bratři a také obě černohorské sestry.³²⁷ Kateřina se s konverzí vyrovnala celkem lehce a sama se podílela na rekatolizačních snahách svého manžela. V Bučovicích založili kostel Nanebevzetí Panny Marie a na bučovickém zámku byla zbudována kaple.³²⁸ Je známo dokonce oznámení o jmenování nového kněze na bučovickou faru, jako jejíž patronka Kateřina vystupuje.³²⁹ Anna nesla celou záležitost mnohem hůře, což se cele projevilo při skandálním odhalení poměru jejího manžela s vdovou po Janovi z Pernštejna Marií Manrique de Mendoza, který ve své knize popsal Josef Janáček.³³⁰ V době, kdy trpěla zradou nevěrného manžela a přišla o malé dítě, hodnotila tyto události jako boží trest za zradu pravého náboženství, ke které byla přinucena.

Karel i Maxmilián dosáhli během svého života na mnohé politické a vojenské funkce, na samý vrchol se dostali po stavovském povstání, při kterém se postavili na stranu císaře. Karlovi byl udělen roku 1620 titul říšského knížete a rok na to byl jmenován místodržitelem Českého království.³³¹ Maxmilián, který se na straně císaře účastnil i bitvy na Bílé hoře v roce 1620, byl mezi říšská knížata povýšen roku 1623. Právě on založil ve Vranově u Brna

---

³²⁵ V listu, ve kterém Kateřina oznamuje rozdělení pozůstalosti mezi ní a její sestru, a který také obsahuje soupis jejího podílu, z 10. září 1597, vystupuje jako Kateřina Černohorská z Boskovic a na Bučovicích, nezmiňuje tedy, že by byla provdána. Zároveň ovšem nezmiňuje ani Annina manžela Karla, tudíž tato domněnka může být zavádějící. Originál dopisu a překlad regestu viz L. ŠABATOVÁ, *Zámek Bučovice*, Archivní příloha č. XIX.

³²⁶ T. WINKELBAUER, *Fürst und Fürstendiener*, s. 518–519, erb Karla z Lichtenštejna viz příloha č. 18.

³²⁷ K lichtenštejnské konverzi zejména T. WINKELBAUER, *Fürst und Fürstendiener*, s. 89–94.

³²⁸ L. ŠABATOVÁ, *Zámek Bučovice*, s. 76.

³²⁹ *Tamtéž*, Archivní příloha č. XXI.

³³⁰ Josef JANÁČEK, *Ženy české renesance*, Praha 1996³, s. 120–136.

³³¹ Lichtenštejnští bratři jsou jmenováni v literatuře o první polovině 17. století velmi často, pro stručný výčet dosažených hodností viz J. ŽUPANIČ – M. FIALA – F. STELLNER, *Encyklopedie knížecích rodů*, s. 131–133.

paulánský klášter, kde byla zřízena také nová lichtenštejnská hrobka. Kromě obou bratrů jsou tu pohřbeny i Anna Marie a Kateřina. Anna zemřela v roce 1625, Kateřina potom 1637. S Maxmiliánem neměli vlastní potomky, jejich majetek byl proto převeden na syna Karla a Anny Marie – Karla Eusebia z Lichtenštejna. Tímto přesunem došlo k opětovnému spojení statků původně náležejících Janu Šemberovi.³³²

---

³³² L. ŠABATOVÁ, *Zámek Bučovice*, s. 77.

8. Historický obraz osobnosti v pohádkách a pověstech

Mikuláš Dačický z Heslova zapsal o smrti Jana Šembery ve svých pamětech, že „léta 1597 v markrabství Moravském umřel pan Jan Šembera Černožský z Bozkovic, jsa po meči mužského pohlaví toho rodu a štítu poslední. O jehožto na tomto světě živobytí mistrné rozprávky byly.“³³³ Některé z těchto „rozprávek“ se zapsaly tak hluboko, že autor již zmíněných análů minoritského kláštera považoval za nutné je při popisu Janovy osoby uvést, čímž se zasloužil o jejich patrně první zaznamenání.³³⁴

Nebylo žádným tajemstvím, že Šembera žil hříšným životem a tak měl prostý lid o jeho osudu celkem jasnou představu. Dábel jeho tělo i duši odnesl do pekla a náhrobek byl postaven pouze pro formu. Autor tuto domněnku sice vyvrací s důkazem, že se Šemberovy ostatky v klášteře nacházely, pověst se však uchytila a v průběhu času se i dále rozšířila. Podle Karly Bufkové-Wanklové je Šembera odsouzen k věčnému trápení a soužení, jeho duch musí každou noc v hrozných mukách, jako sivý kůň, jezdit po okolí za trest, „že býval pan Šembera velikým hříšníkem.“³³⁵ Stejný konec přisuzuje Šemberovi i Václav Pokorný, který popisuje, jak „každé noci, když na věži svatojakubského kostela bije dvanáctá, rozlétnou se prý dveře jeho domu v minoritské ulici a pan Šembera se vyřítí v podobě sivého, oheň chrlícího koně se samým čertem na hřbetě, před fortnou klášterní se zastavuje, smutně hrabe a rže, úzkostlivě pohlížeje na budovu klášterní. Pak se rychle obrátí a uhání, až čert na hřbetě poskakuje Kobližnu ulicí z města ven. A tak mučen a trápen bude prý pan Šembera za své skutky a nezřízené živobytí každý den, až do skonání světa.“³³⁶

³³³ Jiří MIKULEC (ed.), *Mikuláš Dačický z Heslova, Paměti*, Praha 1996, s. 151.

³³⁴ „Illustrissimus DD. Joannes Ssembera Czernahorius de Boskovic, Czernahora, Buczovitz etc. etc. etc. et ingentium divitiarum dominus S. C. M. (suae caesariae maiestatis) Dapifer, Frater mox dicti d. Alberti, et Filius d. Wenceslai A. 1554. hic tumulati, ab eorum tantum? virtutibusque prorsus degener; ima hujus domini Schemberae domina Conthoralis erat domina Sydonia nata de Schlik sterilis; post cujus mortem duxit dominam Annam Filiam d. Alberti de Krayk, de qua nullum haeredem masculum genuit, sed tantum duas Herulas Annam et Catharunam. De isto domino adhuc palam spargitur, eum sceleratissimae fuisse vitae, ita quod fermè incredibilia appareant, quae ipsum perpetrâsse dicuntur. Hinc communis? plebs firmiter credidit, diabolum unâ cum corpore et anima? eum ad inferum rapuisse, et tantum ejus tumbam pro forma apud nos depositam fuisse; quid/quod tantum/tamen? in rei veritate non est, quia in tumba ejus stannea infra foramen continetur, ubi ejus ossa et vestimenta adhuc reperiuntur. De hoc domino Joanne Schembera dicitur, quod quae sui domini Antecessores de Bonis immobilibus nostro Conventui (casu quo haec Prosapia sinè haerede decederet masculo) conscripserunt donârunt et legârunt; ille Schembera à Patre Guardo? nostro originalia harum donationum petierit, fingendo se plura addere velle; interim acceptis originalibus, in prasentia Patris Guardi? illa mox ad ignem projecit et vulcano consecraverit. Sed ego magis credo hunc fuisse Joannem Dietericum, sub A: 1562 nocitum fuisse. Igitur Joannes Schembera sinè haerede masculo obiit A: 1597 30. Aprilis apud nos solenniter sepultus. Et sic tota haec Prosapia habuit finem.“ MZA Brno, fond E 49, karton 15, kniha 32.

³³⁵ Karla BUFKOVÁ-WANKLOVÁ, *Z Ječmínkovy říše. Moravské pověsti*, Praha 1994, s. 112. Poprvé publikace vyšla už v roce 1897 a poté opět v letech 1910, 1930.

³³⁶ V. J. POKORNÝ, *Pan Jan Šembera*, s. 11.

Druhá legenda, která se v klášterních análech zachovala, je pro nás ovšem ještě mnohem zajímavější, a to také svým kontextem. Vypráví, jak Jan Šembera zničil dokumenty, ve kterých některý z jeho předků přikl klášteru veškerý majetek boskovického rodu, pokud ten zajde po meči. Šembera si údajně pozval představeného konventu, ze kterého vylákal dokument s tím, že chce ještě něco přidat a poté je vhodil do ohně. Pověst se stala patrně tou nejznámější a často vyprávěnou, zmiňovali ji všichni Šemberovi pozdější životopisci. V podání Karly Wanklové pozval nemocný Šembera kvadriána k sobě, aby mohl uspořádat své poslední věci. Zatímco ten byl hoštěn vybranými pokrmy a vínem, vhodil Šembera závěť do ohně a posléze předstíral, že ani žádný dokument neměl.³³⁷ Pokorný uvádí dokonce další dvě verze, v první vhodil listinu do ohně Šemberův sluha se slovy „nevíš, pane, že se máš šetřit a že při světle nemáš nic čísti? Co ti toho doktor nepřikazoval! A co se já pánovi našemu naříkám. Jak ho spustím z očí, už má v ruce nějaká lejstra stará a čte. Tak jako dnes udělám pokaždé, kdykoli tě s lejstrem v ruce spatřím!“ Ve druhé Šembera dokument ani nespálil, nýbrž ukryl na svém bučovickém zámku. Tam pro ni byl poslán čert, Šembera však souhlasil s vydáním listiny, jen pokud by ho pekelník přemohl v zápase. Po celé noci zápasení se pan Šembera „dopálil, chytil raracha za ocas, zamával s ním několikrát nad hlavou a udeřil o zeď.“ Dáblův krev prý až dodnes mohou spravedliví vidět na zdech zámeckého sklepení.³³⁸

Žádný podobný dokument zřejmě nikdy neexistoval, i když páni z Boskovic patřili po více než tři století k nejvýznamnějším podporovatelům minoritského kláštera a umírající šlechtici na ně ve svých posledních pořízeních často pamatovali, není pravděpodobné, že by některý z nich zatížil své potomky podobnou povinností. Přesvědčení o její existenci ale byla zřejmě velmi silná, protože autor análů sice zpochybňuje Šemberovo přičinění na jejím zničení, ale hned ovšem našel nového viníka v Janu Jetřichovi Černoorském z Boskovic.

Jan Šembera byl, jak už bylo řečeno, pro klášter velmi významným donátorem, ovšem byl také člověkem prchlivým a náladovým a jeho přízeň často záležela na momentálním rozpoložení. Alois Šembera zmiňuje v *Pánech z Boskovic*, že se bučovický pán dostal na konci svého života s představenými kláštera do sporu kvůli úrokům z rosického statku. O jaký plat šlo, nemohu přesněji určit, protože klášterní anály žádný spor nezaznamenávají a nedostal se ani do pŕhonných knih. Doložitelné ovšem je uzavření kláštera Karlem z Lichtenštejna v červnu roku 1597. Podle Karla Stloukala tak tehdy ještě protestantský šlechtic reagoval

³³⁷ K. BUFKOVÁ-WANKLOVÁ, *Z Ječmínkovy říše*, s. 110–111.

³³⁸ V. J. POKORNÝ, *Pan Jan Šembera*, s. 8.

právě na požadavek platu vyslovený představiteli kláštera.³³⁹ Klášter byl opět otevřen 4. srpna po přimluvě samotného olomouckého biskupa Stanislava Pavlovského a Karel z Lichtenštejna tentokrát ustoupil, což Stloukal, stejně jako Alois Šembera, dokládá listem Karla staršího ze Žerotína Lichtenštejnovi z března následujícího roku, kterým se k vyplacení desátku zavazuje.³⁴⁰

Oba autoři nejasný průběh událostí spojují právě s legendou o spálené závěti. Jisté je, že minorité ztratili v pánech z Boskovic silné ochránce a mecenáše. Lichtenštejní, kteří převzali odkaz Boskoviců, a jako takoví jsou i v análech zaznamenávání, nepokračovali v donátorské činnosti jejich předchůdců. Jsou sice doloženy jednorázové dary od Maxmiliána z Lichtenštejna,³⁴¹ právě on však založil novou rodinnou hrobku ve Vranově u Brna, čímž minorité přišli o příjem plynoucí z pohřbů v klášterní hrobce.³⁴² V menších bratrech, kteří se později potýkali s majetkovými problémy, se tak snadno mohl uhnízdit pocit křivdy a idealizace minulých mecenášů mohla vést až k vytvoření mýtu tak štědrého odkazu. Šembera, přestože byl uznáván jako podporovatel kláštera, měl přitom, jakožto poslední člen rodu, největší důvod se povinnosti odkazu vyhnout, aby zajistil dědictví pro své dvě dcery. Václav Pokorný se snažil vysvětlit ambivalenci minoritských zápisů, když poznamenává, že sice „panu Šemberovi dlouho nadávali, když však roku 1597 umřel, zapomněli na hořkost a vzhledem k velikým zásluhám jeho předků o klášter, pochovali posledního jejich potomka vedle nich v rodinné hrobce pánů z Boskovic pod svým kostelem v Brně.“³⁴³

Postupem času se pověsti o Janu Šemberovi ještě rozmnožily a tak se dovídáme, že byl za své lakomství čertem proměněn v kámen nebo že do sochy v podobě Bacchanta, která stojí na vrcholu fontány na bučovickém zámku, nebo že do zdi svého zámku zazdil mnicha, aby mu čerti stavbu více neničili. Motiv, který se opakuje v těchto pověstech je Šemberova láska k penězům a zlatu, které „vydřel na svých poddaných“ a „obecné mínění, že býval pan Šembera velikým hříšníkem.“³⁴⁴ Pro poddané byl pánem „tvrdým, krutým a hrabivým.“³⁴⁵ Pro nás může být zajímavé, jak hluboko se Jan Šembera zapsal do lidové kultury. První důkaz, který jsem vlastně uvedla už na začátku své práce, podává Alois Šembera. Ten byl svými spolupracovníky v Brně oslovován boskovský pán, kvůli stejnému jménu s Janem Šemberou

³³⁹ K. STLOUKAL, *Karel z Lichtenštejna*, s. 30–31.

³⁴⁰ *Tamtéž*, s. 31, A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 119–120, přepis plného znění dopisu se nachází v Brandlově edici, V. BRANDL, *Spisy Karla staršího z Žerotína*, s. 205.

³⁴¹ Uloženy v MZA Brno, Fond E 49.

³⁴² Karel KUČA, *Brno. Vývoj města, předměstí a připojených vesnic*, Praha – Brno 2000, s. 294.

³⁴³ V. J. POKORNÝ, *Pan Jan Šembera*, s. 10.

³⁴⁴ *Tamtéž*, s. 7.

³⁴⁵ *Tamtéž*, s. 4.

ještě ve třicátých letech 19. století, tedy více než tři sta let po Šemberově smrti.³⁴⁶ Z ještě pozdější doby, a to z počátku 20. století, přináší svědectví Václav Pokorný. Ten když hovoří o „prostopášnosti a hýřivosti“ Jana Šembery, podotýká, že se dodnes říká: „Má ženských jako Šumbera.“ „Má peněz jako Šumbera.“ „Je bohatý jako Šumbera.“ nebo „Vyvádí jak Šumbera.“³⁴⁷

Josef Pilnáček dokonce zmiňuje dvě divadelní hry, „Šembera z Boskovic“ a „Stíny Šembery“, které byly údajně uvedeny v brněnském městském divadle v roce 1809.³⁴⁸ Alois Šembera jmenuje také jeden divadelní kus, nazván nesprávně Jakob Šembera z Boskovic, byl hrán nějakým německým divadelním spolkem. Podle Aloise Šembery je tu bučovický pán přirovnáván kvůli své lásce k něžnému pohlaví k donu Juanovi, upíše se čertu, který ho nakonec odnese s sebou do pekla a jeho zámek nechá zničit požárem.³⁴⁹ Historická postava zůstala zakonzervována, skutečná osobnost se však ztrácí pod nánosem lidové tvořivosti, která ji zplošťuje, zjednodušuje a zpodobňuje jen některé její vlastnosti jako exemplum.

K jejímu očištění bohužel nepřispěli ani Šemberovi pozdější životopisci. Vyjádřili sice jasně své přesvědčení o nepravdivosti legend, ve kterých figuruje čert nebo zazděný milosrdný, svou interpretací však zkreslené nazírání na Šemberu neodstranili. Přísným hodnocením Šemberových hospodářských aktivit i jeho laxnosti v politické činnosti podpořili představu hýřivého šlechtice, pro něhož byla zábava hlavní náplní života. „Jak zasáhl v životě národa a vlasti Karel z Žerotína! A co učinil Jan Šembera?“³⁵⁰ neubránil se Augustin Kratochvíl kritickému hodnocení.

Především byl pasován do role moravského Petra Voka z Rožmberka, s nímž měl jistě společného více než pouze životní styl, našli bychom ovšem i mnoho rozdílů.³⁵¹ Toto zkreslení mohlo být způsobeno vnímáním Vokovy osoby jako prototypu renesančního aristokrata, jemuž „šermovati, o závod na koních jezdit, s krasotinkami se milkovati, kvasiti, myslivost a jiné kratochvíle provozovati, bylo nade všecko“³⁵² a kterého si pozdější autoři brali za vzor při hodnocení jeho současníků. Možná šlo jen o touhu najít vysvětlení Šemberova počínání, což bylo znesnadněno zejména nedostatkem materiálů a neschopnosti

---

³⁴⁶ Viz poznámka č. 8.

³⁴⁷ V. J. POKORNÝ, *Pan Jan Šembera*, s. 11.

³⁴⁸ J. PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, s. 132.

³⁴⁹ A. V. ŠEMBERA, *Jan Šembera z Boskovic*, s. 86.

³⁵⁰ A. KRATOCHVÍL, *Dějiny Bučovic*, pokrač. 2, s. 15.

³⁵¹ Alois Šembera například napsal, že „hověl příliš dobrodružnému a rozkošnému životu, jsa v tom podoben souvěkému panu Petrovi Vokovi z Rožmberka a některým jiným pánům.“ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 117; August Kratochvíl ho hodnotil podobně, totiž že „svým rozkošnickým životem byl podoben svému králi Rudolfovi II., panu Petru Vokovi z Rožmberka a jiným pánům v Čechách“, A. KRATOCHVÍL, *Dějiny Bučovic*, pokrač. 2, s. 15.

³⁵² A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 117.

plně postihnout realitu 16. století. Stejně jako Petr Vok se dočkal rehabilitace své pozice v českých dějinách, zaslouží si i Jan Šembera střízlivé hodnocení své osoby.

9. Závěr

Moje práce nese podtitul „Velmož moravské renesance,“ kterým zcela záměrně odkazují na knihu Jaroslava Pánka *Poslední Rožmberkové, velmoži české renesance*.³⁵³ Jak bylo naznačeno v předešlé kapitole, byl Jan Šembera Černožorský z Boskovic poprvé přirovnán k Petrovi Vokovi Aloisem Šemberou, a to v jeho knize z roku 1870.³⁵⁴ Jedna použitá citace z Březanovy kroniky byla později opakována znovu a znovu mnohými dalšími autory, kteří se věnovali boskovickému rodu (Josef Pilnáček), Šemberovi samotnému (Václav Pokorný), nebo jeho osobu zmiňovali jen okrajově (Karel Stloukal). Z této jediné citace, totiž že „pan Petr Vok jakožto ponížený poddaný následoval v tom pána svého,“³⁵⁵ kde se Březan pohoršuje nad rozhodnutím svého pána zůstat svobodný, a za vinu to klade příkladu Rudolfa II., vznikl mýtus moravského Petra Voka z Rožmberka, velmože moravské renesance. Význam této fráze byl rozšířen z názoru na ženění pana Petra Voka, na jeho životní styl, potažmo životní styl všech „renesančních kavalírů,“ opakováním se stala jakoby definicí renesanční nátury české a moravské aristokracie nebo toho, co si pod ní představujeme.

Jan Šembera byl jednou pro vždy zařazen do škatulky „oněch rozmařilých šlechticů na konci 16. století, o nichž s tak pěknou ironií napsal Václav Březan, že „jakožto ponížení poddaní následovali v tom (hýření) pána svého Rudolfa II.“³⁵⁶ Sloveso „hýření“ bylo doplněno autorem, sice chybně, ale pod dojmem již ustálené tradice. Nutno podotknout, že Stloukal tu nevychází přímo z Březana, ale právě ze Šemberových *Pánů z Boskovic*. Kdo byl tedy Jan Šembera Černožorský z Boskovic? Jaký byl jeho život? Jeho svět? Je mnoho otázek, na které nejsme schopni odpovědět, u mnoha z nich se můžeme pouze domnívat nebo předpokládat. Pokusila jsem se ve své práci podívat se nezkresleně a beze všech předsudků na tohoto „rozmařilého šlechtice,“ kterým Jan Šembera byl nebo měl být.

V první řadě je nutné říci, že to nebyl úkol jednoduchý. Nejen jeho následovníci, ale vlastně i Šembera sám budoval svůj mýtus. V jeho jednání a vystupování, které bylo mnohdy potvrzením a mnohdy zase negací dobových pravidel a konvencí, se dá jen těžko orientovat a rozlišovat mezi skutečným přesvědčením a pouhou pózou. Přestože jsem na začátku avizovala, že není možné osobnost Jana Šembery zjednodušovat pouze na to, že byl poslední z rodu, v průběhu práce jsem si uvědomila, že právě tato skutečnost Šemberu velmi silně ovlivňovala a můžeme v ní najít motivaci mnohých jeho činů. Na jedné straně stála snaha

³⁵³ J. PÁNEK, *Poslední Rožmberkové*.

³⁵⁴ A. V. ŠEMBERA, *Páni z Boskovic*, s. 117.

³⁵⁵ K. MÜLLER, *Některé staré příběhy*, s. 367.

³⁵⁶ K. STLOUKAL, *Karel z Lichtenštejna*, s. 30.

naplnit odkaz předků a vyrovnat se jim, ať už v postavení ve společnosti, nebo v úspěšnosti při hromadění majetků a funkcí, na řadu však možná přišla i hluboká skepse a rezignace na snahu získat mužské potomky a zajistit tak pokračování rodu.³⁵⁷ To už zní o něco reálněji, než že bezhlavě, „jakožto ponížený poddaný, následoval v tom pána svého.“³⁵⁸

Jan Šembera byl zajisté neuvěřitelně zajímavý člověk. Vysoce vzdělaný, ale ušlechtilým zábavám, které choval například jeho bratr, se příliš nevěnoval. Vyhýbal se zemské i dvorské službě, přitom k tomu měl zázemí i ty nejlepší předpoklady. Pokud bychom se smířili pouze s tvrzením, že to bylo z lenosti nebo pohodlnosti, rozmařilosti a lehkovážnosti, odsoudili bychom Šemberu k průměrnosti. V jeho jednání se mohla zračit forma protestu proti společnosti, která se takovým způsobem soustředila na dodržování norem, nebo jenom únava z jejich plnění. Vždyť i v jeho činech vidíme sledování určitých vzorů a zažitých schémat. Jejich výklad nás může velmi snadno svést z cesty. Byla například stavba bučovického zámku jenom pouhým následováním přicházející módní vlny, vyjádřením vlastního uměleckého cítění majitele, nebo touha vyrovnat se stavební činnosti předků? Odpověď se ve smlouvách a dokumentech úřední povahy hledá nesnadno.

Jan Šembera byl náladový cholerik, často jednal impulzivně a bez rozmyslu, což bylo umocněno i jeho zálibou v alkoholu. Zároveň byl plný energie a chuti do života, o kterém dobře věděl, jak si ho užít, přestože byl stále sužován nejrůznějšími nemocemi. Rád se obklopoval krásnými drahými věcmi, stejně tak jako krásnými ženami. Neztotožňuji se s názorem, že Jan Šembera nedosahoval velikosti ani vlastností svého bratra.³⁵⁹ Dokonce si myslím, že byl právě Albrecht v mnohém pro Šemberu vzorem a také rádcem, na kterého se často obracel, a přestože si nezvolili stejnou životní cestu, jejich vzájemný vztah byl intenzivní.

Na závěr bych chtěla říci, že ať už to byl záměr Jana Šembery nebo jenom důsledek jeho činů, jeho jméno zůstalo zachováno, a i když nezáří s takovou intenzitou, jako dřív, nezapadlo. V první řadě je toho důkazem bučovický zámek, který vyniká svou nevšední krásou a stal se jedním z renesančních pokladů Moravy. Ten bude navždy spojen se Šemberovým jménem. Druhým důkazem, ať se nám to líbí nebo ne, je právě Šemberovo místo v lidové kultuře, v legendách a pověstech. Dokud si o něm budou lidé povídat, bude stále přítomný a s ním i jméno jeho rodu.

---

³⁵⁷ K. MLATEČEK, *Páni z Boskovic*.

³⁵⁸ K. MÜLLER, *Některé staré příběhy*, s. 367.

³⁵⁹ Minoritské anály, Fond E 49, karton 15, kniha 32.

Jan Šembera je každopádně osobnost, která si zaslouží naši pozornost a jejímž studiem se může naše poznání o fungování stavovské společnosti raného novověku rozšířit a obohatit. A zůstat bychom neměli pouze u něho. Nejen Janu Šemberovi, ale rovněž rodu pánů z Boskovic obecně je, i přes chystanou monografii Karla Mlatečka, věnována jen malá pozornost a celkově je jejich význam v moravských dějinách podceňován. Zkoumání rodu přitom nabízí i do budoucna značné možnosti. Zejména otázka vztahů mezi členy rozvětveného rodu, jejich provázanost a jejich vzájemná komunikace může přinést mnoho zajímavých podnětů. Tomu ovšem musí nutně předcházet kvalitní studie a zpracování osudů jednotlivých zástupců rodu.

Seznam pramenů

Nevydané prameny:

Moravský zemský archiv v Brně

- Fond A 7 Přiznávací berní listy
  - Karton 12
- Fond A 12 Šlechtická akta
  - Karton LXXXVIII 12/8.
- Fond G 1 Bočkova sbírka
  - Sign: 10 276, 10 277, 10 993, 10 995
- Fond G 11 Sbírka rukopisů Františkova muzea Brno
  - Kniha 517
- Fond E 49
  - Karton 15, kniha 32, Chronologia venerabilis conventus Brunensis ad S. Joannes

Národní archiv v Praze, 1. oddělení

- Fond Morava
  - Sign. 147, 209, 302, 355, 414, 805, 1240, 1049, 2126, 2469, 2547, 4058

Edice:

- Vincenc BRANDL (ed.), *Spisy Karla staršího z Žerotína. Oddělení druhé, Listové psaní jazykem českým*. Svazek první, Brno 1870
- Jan BYSTRICKÝ – František SPURNÝ – Ludvík VÁCLAVEK – Metoděj ZEMEK (edd.), *Moravské a slezské listiny lichtenštejnského archivu ve Vaduzu*, Brno 1991
- Petr FEDOR (ed.), *Jan Šembera Černohorský z Boskovic – Několik kapitol ze života renesančního kavalíra*, Nepublikovaný rukopis, Státní památkový úřad v Brně, 2002, Fond A 3 Stavovské rukopisy Moravského zemského archivu v Brně
- August, KRATOCHVÍL (ed.), *Epicedium minoritského kláštera v Brně*, Časopis Matice Moravské 43, Brno 1919, s. 16–64
- Jiří MIKULEC (ed.), *Mikuláš Dačický z Heslova, Paměti*, Praha 1996

- Bartoloměj PAPROCKÝ z Hlohol a Paprocké vůle, *Zrcadlo slavného Markrabství Moravského v kterémž jeden každý stav, dávnoct, vzácnost i povinnost svou uhléda, krátce sebrané a vydané roku 1593 skrze Bartoloměje Paprockého z Hlohol a Paprocké vůle*, (reed. 1. vydání 1593), Ostrava 1993
- Tomáš KALINA (ed.), *Moravské zemské desky II. kraj brněnský 1480–1566*, Praha 1950
- František MATĚJEK (ed.), *Moravské zemské desky II. kraj olomoucký 1480–1566*, Brno 1948
- František MATĚJEK (ed.), *Moravské zemské desky III. kraj olomoucký 1567–1642*, Praha 1953
- Jaroslav PÁNEK (ed.), *Václav Březan, Životy posledních Rožmberků II*, Praha 1985
- Miloslav ROHLÍK (ed.), *Moravské zemské desky III. kraj brněnský 1567–1641*, Praha 1957

Seznam literatury

- Tomáš BALETKA, *Šlechtická nemovitost v Brně v době markraběte Jošta*, Časopis matice moravské 114, 1995, s. 235–256
- Vladimír BRYCH – Jan RENDEK, *Hrady, zámky a tvrze na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2008
- Antonín BOČEK, *Přehled Knížat a Markrabat i jiných nejvyšších důstojníků zemských v Markrabství Moravském*, Brno 1934
- Jaroslav BRÁNSKÝ, *Čtyři z Boskovic*, Boskovice 2008
- Karla BUFKOVÁ-WANKLOVÁ, *Z Ječmínkovy říše. Moravské pověsti*, Praha 1994
- Věra BUCHTELOVÁ, *Kopíř Albrechta z Boskovic*, (= nevydaná diplomová práce, FF MU v Brně), Brno 1968
- Václav BŮŽEK – Josef HRDLÍČKA – Petr KRÁL – Zdeněk VYBÍRAL, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích raného novověku*, Praha – Litomyšl 2002
- Václav BŮŽEK – Géza PÁLFFY, *Integrace šlechty z českých a uherských zemí ke dvoru Ferdinanda I.*, Český časopis historický 101, 2003, č. 3, s. 542–581
- Dagmar CULKOVÁ-STUHLÍKOVÁ, *Morava. Moravské spisy české kanceláře a české komory (1507) 1527–1625 (1750)*, Katalog I., Praha 1962
- Jaroslav ČECHURA, *První Habsburkové na českém trůně I, České země v letech 1526–1583*, Praha 2008
- Jacob von FALKE, *Geschichte des fürstlichen Hauses von Liechtenstein II*, Wien 1877
- František FIŠER – Milada LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, *Renesanční nástěnné malby ve státním zámku v Bučovicích a jejich restaurace*, Zprávy památkové péče 16, 1956, s. 133
- Zdeněk FIŠER (ed.), *Korespondence Aloise Vojtěcha Šembery*, svazek 1–5, Vysoké Mýto 2002–2005
- Zdeněk FIŠER, *Milovník národa, který vzbudil nevděk Alois Vojtěch Šembera*, in: Libor Jan – Zdeněk Drahoš (ed.), *Osobnosti moravských dějin*, Brno 2006, s. 293–308
- Dušan FOLTÝN a kol., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005
- Cecílie HÁLOVÁ-JAHODOVÁ, *Brno, stavební a umělecký vývoj města*, Praha 1947
- Jaroslavy HAUSENBLASOVÁ, *Seznamy dvořanů císaře Rudolfa II. z let 1580, 1584 a 1589*, *Paginae historiae* 4, 1996, s. 39–149

- Ivo HLOBIL – Eduard PETRŮ, *Humanismus a raná renesance na Moravě*, Praha 1992
- Martin HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra. Výchova a vzdělávání šlechty z českých zemí na prahu novověku (1500-1620)*, Praha 2010
- Ladislav HOSÁK – Eduard PETRŮ – Jan SKUTIL (edd.), *Boskovice v dějinách, sborník příspěvků k dějinám města a okolí*, Boskovice 1969
- Irena HRABĚTOVÁ, *Erbovní pověsti v českých spisech Bartoloměje Paprockého z Hlohol*, Brno 1992
- Jana JANIŠOVÁ, *Šlechtické spory o čest na raně novověké Moravě*, Brno 2007
- Josef JANÁČEK, *Ženy české renesance*, Praha 1996
- Tomáš KAHUDA, *K moravské zemské berní správě v době předbělohorské*, in: Bronislav Chocholáč – Libor Jan – Tomáš Knoz (edd.), *Nový Mars Moravicus, aneb, Sborník příspěvků, jež věnovali prof. Dr. Josefu Válkovi jeho žáci a přátelé k sedmdesátinám*, Brno 1999, s. 307–318
- Jan KNIES, *Vlastivěda moravská. Blanský okres*, Brno 1902
- Jan KNIES, *Vlastivěda moravská, Boskovský okres*, Brno 1904
- Tomáš KNOZ, *Karel starší ze Žerotína, Don Quijote v labyrintu světa*, Praha 2008
- Tomáš KNOZ, *Středověký původ moravské šlechty v Zrcadle Bartoloměje Paprockého. Ke konstrukci minulosti ve vrcholně renesančním dějepisectví*, in: Tomáš Borovský – Libor Jan – Martin Wihoda (edd.), *Ad vitam et honorem Jaroslav Mezník. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám*, Brno 2003, s. 149-165
- Tomáš KNOZ, „... s pomocí boží dosti mírně se mám ...“ *Zdraví a nemoci Karla st. ze Žerotína*, Časopis moravského muzea, Vědy společenské 82, 1997, s. 183–199
- Tomáš KNOZ, *Šlechtická paměť v uměleckém ztvárnění moravských renesančních zámků*, in: Václav Bůžek – Petr Král (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2008, s. 23–36
- Marie KOLDINSKÁ, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha 2001
- Miloš KOUŘIL, *Diplomat a humanista Tas Černohorský z Boskovic*, in: Libor Jan – Zdeněk Drahoš (edd.), *Osobnosti moravských dějin*, Brno 2006, s. 155–162
- Čeněk KRAMOLIŠ, *Vlastivěda moravská. Bučovický okres*, Brno 1900
- Augustin KRATOCHVÍL, *Dějiny Bučovic od nejstarších dob až po smrt pana Václava z Boskovic (1554)*, pokračování 1, Bučovice 1919

- Augustin KRATOCHVÍL, *Dějiny Bučovic do roku 1554 až do smrti pana Jana Šembery z Boskovic*, pokračování 2, Bučovice 1920
- Augustin KRATOCHVÍL, *Dějiny Bučovic za prvních Lichtenštejnů*, pokračování 3, Bučovice 1923
- Augustin KRATOCHVÍL, *Vlastivěda moravská. Pohořelský okres*, Brno 1913
- Augustin KRATOCHVÍL, *Poměr pánů Albrechta a Jana Černohorského z Boskovic na Bučovicích k Jednotě Bratrské*, Časopis moravského muzea zemského 6, 1906, s. 313–315
- Jarmila KRČÁLOVÁ, *Centrální stavby české renesance*, Praha 1976
- Alois KUČÍK, *Dvě vraždy v renesanční šlechtě moravské*, Vlastivědný věstník moravský I, 1946, s. 161
- Martina KUDLÍKOVÁ, *Minoritský klášter a kostel sv. Janů v Brně. Období středověku*, (= nevydaná diplomová práce, Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně), Brno 2007
- Karel KUČA, *Brno. Vývoj města, předměstí a připojených vesnic*, Praha – Brno 2000
- Milada LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, *K tematice nástropních maleb Zaječího sálu státního zámku v Bučovicích*, Umění 7, 1959, s. 271–275
- Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích (1471–1526). 2 šlechta*, Praha 1994
- Petr MAŤA, *Svět české aristokracie (1500–1700)*, Praha 2004
- Zdeněk MĚŘÍNSKÝ, *Černohorští z Boskovic na Vídeňské univerzitě v pozdním středověku a raném novověku*, in: Bronislav Chocholáč – Libor Jan – Tomáš Knoz (edd.), *Nový Mars Moravicus*, aneb, Sborník příspěvků, jež věnovali prof. Dr. Josefu Válkovi jeho žáci a přátelé k sedmdesátinám, Brno 1999, s. 285–306
- Jaroslav MEZNÍK, *Lucemburská Morava 1310–1423*, Praha 1999
- Karel MLATEČEK, *Páni z Boskovic*, nevydaný rukopis
- Karel MÜLLER, *Některé staré příběhy, které se staly v Třeboni aneb na panství třeboňském sepsané*, Časopis českého museum 32, 1858, s. 358–374
- *Ottův slovník naučný* XXIV, 1906
- *Ottův slovník naučný* XVI, 1900
- Jaroslav PÁNEK, *Dva typy českého šlechtického mecenátu v době Rudolfa II.*, Folia Historica Bohemica 13, 1990, s. 159–178
- Jaroslav PÁNEK, *Podíl předbělohorského českého státu na obraně střední Evropy proti Osmanské expanzi*, Český časopis historický 36, 1988, s. 856–872

- Jaroslav PÁNEK, *Stavovství v předbělohorské době*, Folia Historica Bohemica 6, 1984, s. 163–205
- David PAPAŽÍK, *Nejvýznamnější šlechtické rody na Moravě podle zemských desk*, in: Tomáš Borovský – Libor Jan – Martin Wihoda (edd.), *Ad vitam et honorem Jaroslav Mezník. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám*, Brno 2003, s. 519–532
- Pavel POKORNÝ – Pavel PALÁT, *Bartoloměj Paprocký a jeho význam v české heraldice*, in: Heraldická ročenka, řada II., sv. 1. Praha 1979
- Václav Jan POKORNÝ, *Pan Jan Šembera z Boskovic na Bučovicích a pověsti o něm*, Brno 1919
- Josef PILNÁČEK, *Paměti městyse Černá Hora*, Černá Hora 1926
- Josef PILNÁČEK, *Paměti města Blanska a okolí*, Kyjov 2005
- Josef PILNÁČEK, *Rodokmen s obrazy starých památek rodu z Boskovic*, Brno 1925
- Josef PILNÁČEK, *Staromoravští rodové*, Vídeň, 1930
- Josef PILNÁČEK, *Staromoravští rodové*, Velehrad, 1. vydání 1930, reed. 2004
- Bohumil SAMEK, *Umělecké památky Moravy a Slezska I*, Praha 1994
- Bohumil SAMEK a kol., *Renesanční zámek v Bučovicích*, Brno 1993
- Jan SKUTIL, *Bartoloměj Paprocký z Hlohol o pánech z Boskovic*, in: Boskovice v dějinách. Sborník příspěvků k historii města a okolí, Boskovice 1969, s. 22–40
- Jan SKUTIL, *Dvě rodiny pánů Černožských z Boskovic*, Listy genealogické a heraldické společnosti v Praze. Acta genealogica ac heraldica 1974–1976, seš. 2, s. 19–24
- Fabián SLABÝ, *Príspevky k dejinám Bučovic*, svazek I., Bučovice 1940
- Karel STLOUKAL-ZLINSKÝ, *Karel z Lichtenštejna a jeho účast ve vládě Rudolfa II. (1569–1607)*, Praha 1912
- Lenka ŠABATOVÁ, *Zámek Bučovice, stavebněhistorický průzkum*, Brno 2006
- Eva ŠAMÁNKOVÁ, *Architektura české renesance*, Praha 1961
- Alois Vojtěch ŠEMBERA, *Historie Pánů z Bozkowic a hradu Bozkowa w Morawě: s popsánym panstw a města*, Brno, 1936
- Alois Vojtěch ŠEMBERA, *Páni z Boskovic a potomní držitelé hradu boskovického na Moravě: Přidáno popsání hradu, města a okresu boskovického*, Vídeň 1870
- Alois Vojtěch ŠEMBERA, *Jan Šembera z Boskovic*, Časopis Matice moravské 9, 1835, s. 79–88

- Ludmila URBÁNKOVÁ, *Albrecht Černohorský z Boskovic – podporovatel renesanční literatury a malířského umění na Moravě*, in: Příspěvky ke starší literatuře na Moravě III, Blansko 1967, s. 27–28
- Josef VÁLKA, *Česká společnost v 15.–18. století, 1 Předbělohorská doba*. Praha 1972
- Josef VÁLKA, *Česká společnost v 15.–18. století, 2 Bělohorská doba. Společnost a kultura „manýrismu“*, Praha 1983
- Josef VÁLKA, *Dějiny Moravy I. Středověká Morava*, Brno 1991
- Josef VÁLKA, *Dějiny Moravy II, Morava reformace, renesance a baroka*, Brno 1996
- Josef VÁLKA, *Morava v habsburské monarchii a turecká hrozba*, in: Tomáš Knoz. (ed.), *Morava v době renesance a reformace*, Brno 2001, s. 8–16
- Josef VÁLKA, *Moravská zemská správa a svoboda v 15. a 16. století*, in: Tomáš Knoz (ed.), *Morava v době renesance a reformace*, Brno 2001, s. 17–30
- Josef VÁLKA, *Stavovská Morava (1440–1620)*, Praha 1987
- Josef VÁLKA, *Tolerance či koexistence?*, in *Husitství na Moravě, náboženská snášlivost, Jan Amos Komenský*, Brno 2005, s. 238–248
- Petr VOREL, *Rodové heraldické pověsti jako prostředek mezigeneračního přenosu informace ve šlechtickém prostředí českých zemí v 16. století*, in: Václav Bůžek – Petr Král (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2008, s. 61–67
- Petr VOREL, *Velké dějiny zemí koruny české VII*, Praha 2005
- Zdeněk VYBÍRAL, *Politická komunikace aristokratické společnosti českých zemí na počátku novověku*, České Budějovice 2005
- Thomas WINKELBAUER, *Fürst und Fürstendiener. Gundaker von Liechtenstein, ein österreichischer Aristokrat des konfessionellen Zeitalters*, Wien 1999
- Metoděj ZEMEK – Adolf TUREK, *Regesta listin z lichtenštejnského archivu ve Vaduzu z let 1173–1526 (2. část 1491–1526)*, Sborník archivních prací 33, 1983, s. 149–296
- Jan ŽUPANIČ – Michal FIALA – František STELLNER, *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Praha 2001, s. 130–139

Seznam příloh

1. Rodokmen pánů z Boskovic (zjednodušený)

Trnavsko-bučovická linie vývod od Oldřicha Trnavského z Boskovic a boskovická linie od jeho bratra Ladislava z Boskovic a na Třebové.

Klíčové zdroje: Josef PILNÁČEK, *Rodokmen s obrazy starých památek rodu z Boskovic*, Brno 1925

Alois Vojtěch ŠEMBERA, *Páni z Boskovic a potomní držitelé hradu boskovického na Moravě: Přidáno popsání hradu, města a okresu boskovického*, Vídeň 1870 a další.

2. Znak pánů z Boskovic vypočtený u Bartoloměje Paprockého z Hlohol

Autorem je slezský rytec Jana Willenberg

Zdroj: Bartoloměj PAPROCKÝ z HLOHOL, *Zrcadlo slavného Markrabství moravského*, reed. Ostrava 1993

3. Rytiny boskoviců podle Bartoloměje Paprockého z Hlohol

Václav Černohorský z Boskovic, Jan Šembera Černohorský z Boskovic, Anna Marie a Kateřna Černohorské z Boskovic

Zdroj: Bartoloměj PAPROCKÝ z HLOHOL, *Zrcadlo slavného Markrabství moravského*

4. Albrecht Černohorský z Boskovic

Neznámý autor, obraz vystavený v Lichtenštejnském archivu ve Vaduzu jako portrét Jana Šembery, čeští historikové jej považují spíše za Albrehta.

Reprodukce poskytnutá ze zámku v Bučovicích

5. Anna Marie Černohorské z Boskovic provdaná z Lichtenštejna

Neznámý autor, obraz vystavený v Lichtenštejnském archivu ve Vaduzu

Reprodukce poskytnutá ze zámku v Bučovicích

6. Kateřina Černohorská z Boskovic provdaná z Lichtenštejna

Neznámý autor, obraz vystavený v Lichtenštejnském archivu ve Vaduzu

Reprodukce poskytnutá ze zámku v Bučovicích

7. Pečeť Jana Šembery Černohorského z Boskovic

MZA Brno, fond A7, karton 12, sign. 17

8. Zámek Bučovice – podoba v roce 1757

Zdroj: Lenka ŠABATOVÁ, *Zámek Bučovice, stavebněhistorický průzkum*, Brno 2006

Obrazová příloha

9. Zámek Bučovice – pohled na západní průčelí

Zdroj: Lenka ŠABATOVÁ, *Zámek Bučovice, stavebněhistorický průzkum*
Fotodokumentace

10. Zámek Bučovice – arkádové nádvoří

Zdroj: Lenka ŠABATOVÁ, *Zámek Bučovice, stavebněhistorický průzkum*
Fotodokumentace

11. Zámek Bučovice - dobová podoba

„Ideální rekonstrukce renesanční podoby zámeckého areálu podle ing. arch. D. Menclové z roku 1953.“
Zdroj: Bohumil SAMEK a kol., *Renesanční zámek v Bučovicích*, Brno 1993

12. Zámek Bučovice – heraldická výzdoba

Znak pánů z Boskovic, Krajířů z Krajku a Šliků z Passau
Vlastní foto
Znak boskovického rodu v císařském sále Bučovického zámku
Zdroj: Jarmila KRČÁLOVÁ, *Centrální stavby české renesance*, Praha 1976

13. Zámek Bučovice – císařský sál

Karel V.
Zdroj: František FIŠER - Milada LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, *Renesanční nástěnné malby ve státním zámku v Bučovicích a jejich restaurace*, ZPP 16, 1956

14. Zámek Bučovice – zaječí sál

Zdroj: František FIŠER – Milada LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, *Renesanční nástěnné malby ve státním zámku v Bučovicích a jejich restaurace*, ZPP 16, 1956

15. Závět' Jana Šembery

Zdroj: Lenka ŠABATOVÁ, *Zámek Bučovice, stavebněhistorický průzkum*
Archivní přílohy č. XVII

16. Karel z Lichtenštejna

Zdroj: Karel STLOUKAL, *Karel z Lichtenštejna a jeho účast na vládě Rudolfa II.*, Praha 1912

17. Maxmilián z Lichtenštejna

Zdroj: Thomas WINKELBAUER, *Fürst und Fürstendiener. Gundaker von Liechtenstein, ein österreichischer Aristokrat des konfessionellen Zeitalters*, Wien 1999

18. Erb Karla z Lichtenštejna

Moravská větev pánů z Lichtenštejna, Karlova linie

Znak doplněný o boskovický erb

Zdroj: Jan ŽUPANIČ – Michal FIALA – František STELLNER, *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Praha 2001

19. Karel Eusebius z Lichtenštejna

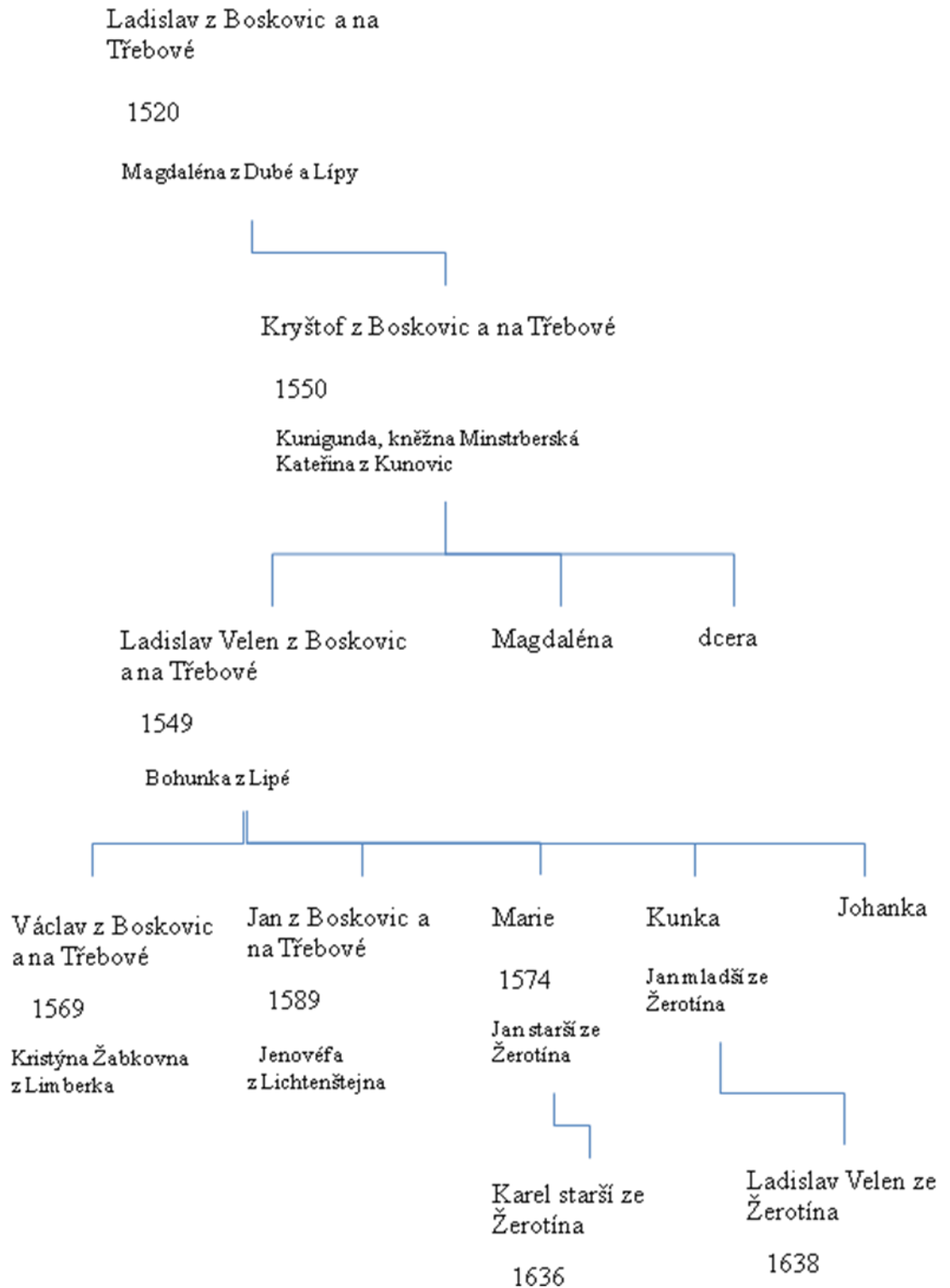
S lichtenštejnským erbem, v levém horním rohu znak pánů z Boskovic

Zdroj: Thomas WINKELBAUER, *Fürst und Fürstendiener. Gundaker von Liechtenstein, ein österreichischer Aristokrat des konfessionellen Zeitalters*, Wien 1999

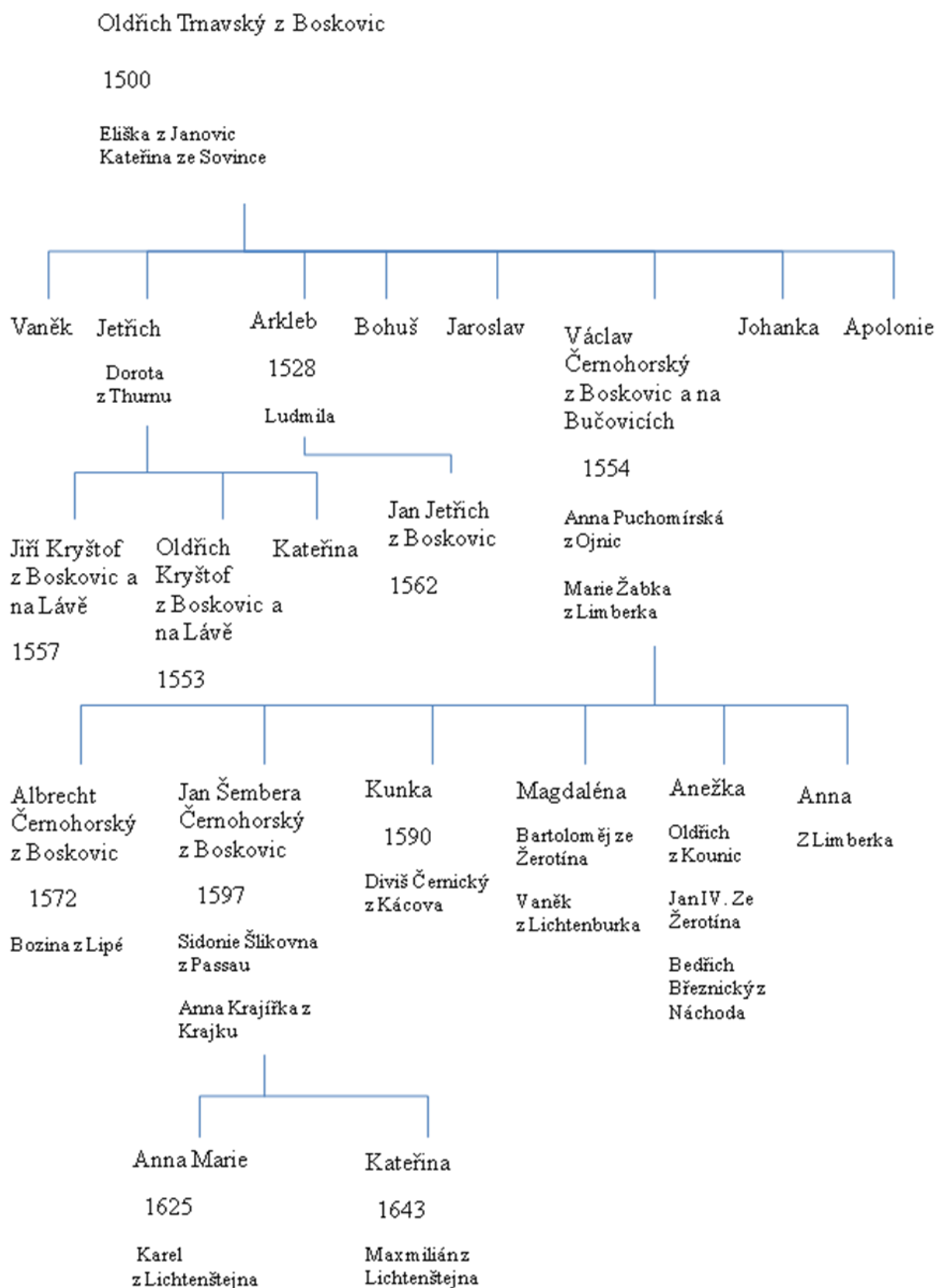
Příloha č. 1

Rodokmen pánů z Boskovic (zjednodušený)

1. Boskovická linie

2. Trnavsko-bučovická linie

Příloha č. 2

Znak pánů z Boskovic vypočtený u Bartoloměje Paprockého z Hlohov

Příloha č. 3

Rytiny boskoviců podle Bartoloměje Paproského z Hlohol

Václav Černošský z Boskovic

Jan Šembera Černošský z Boskovic

Anna Marie a Kateřina
Černohorské z Boskovic

Příloha č. 4

Albrecht Černožorský z Boskovic

Příloha č. 5

Anna Marie Černohorské z Boskovic provdaná z Lichtenštejna

Příloha č. 6

Kateřina Černožorská z Boskovic provdaná z Lichtenštejna

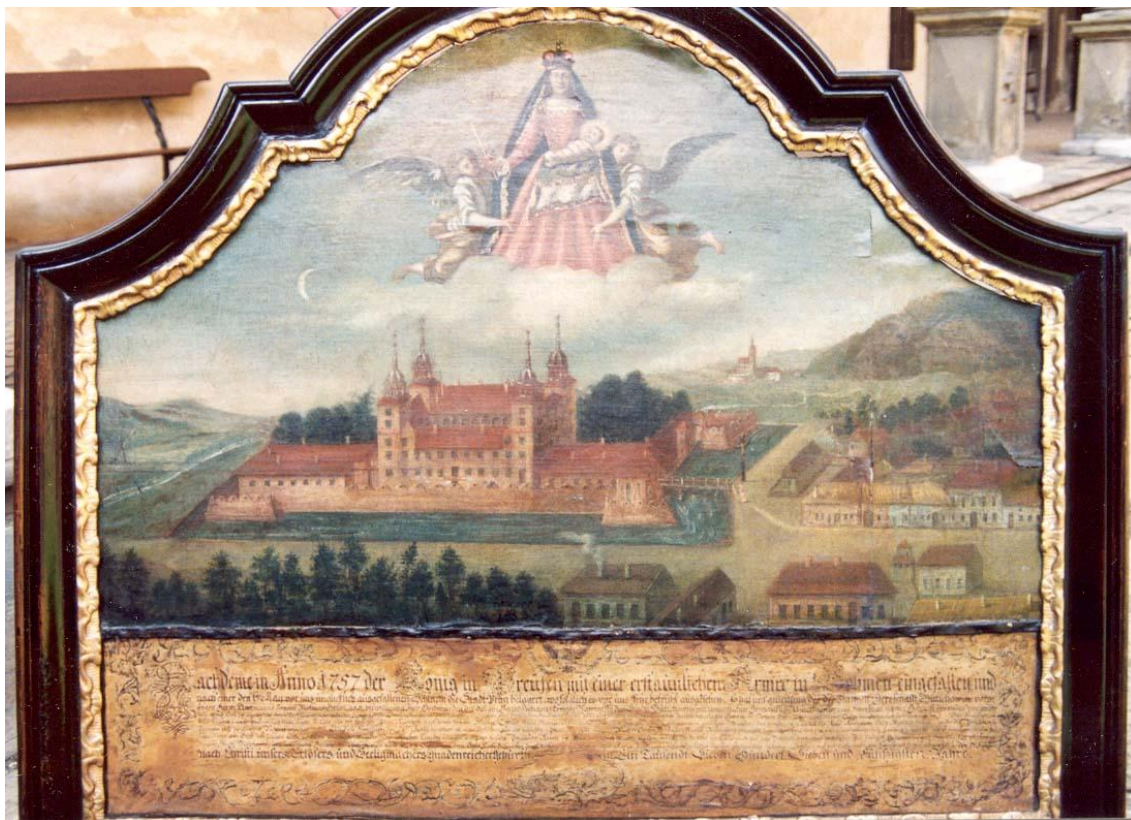
Příloha č. 7

Pečeť Jana Šembery Černoorského z Boskovic

Příloha č. 8

Zámek Bučovice – podoba v roce 1757

Příloha č. 9

Zámek Bučovice – pohled na západní průčelí

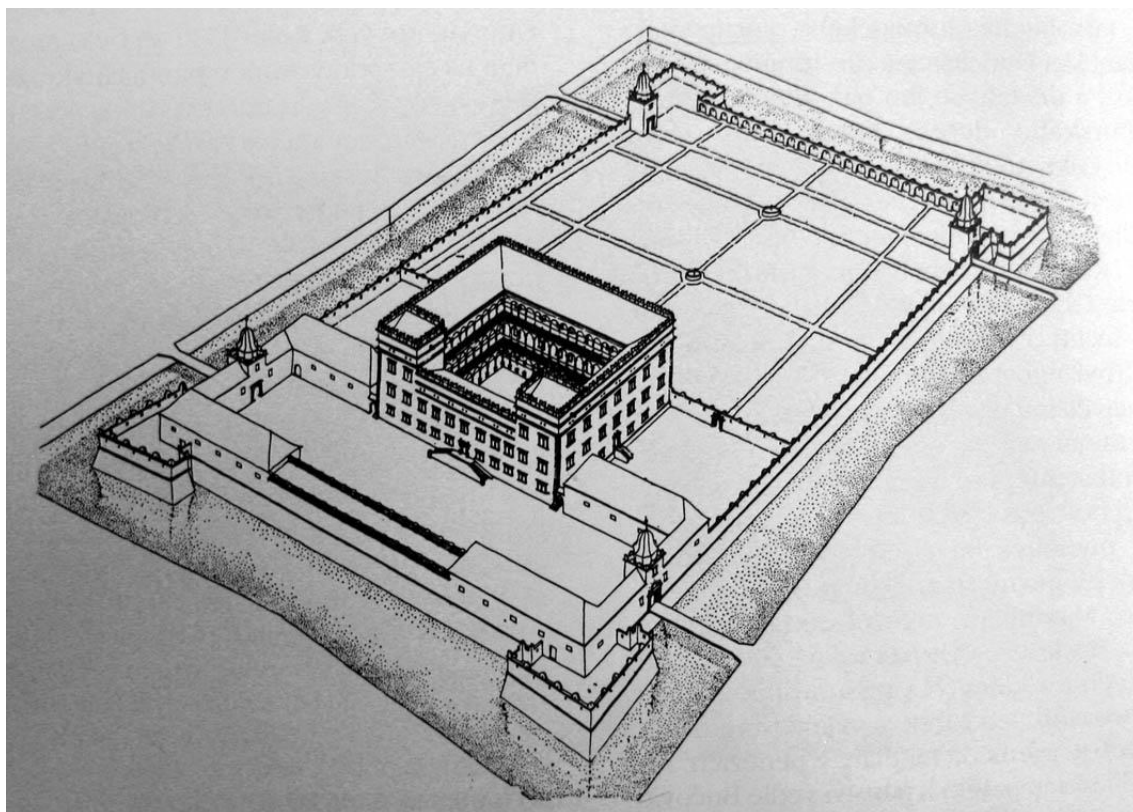
Příloha č. 10

Zámek Bučovice – arkádové nádvoří

Příloha č. 11

Zámek Bučovice - dobová podoba

Příloha č. 12

Zámek Bučovice – heraldická výzdoba

Průčelí nade dveřmi

Císařský sál

Příloha č. 13

Zámek Bučovice – císařský sál

Příloha č. 14

Zámek Bučovice – zaječí sál

Testament „na papíře“ Jana Šembery Černohorského z Boskovic, 1596

[illegible]

[illegible]

James J. ...
to the ...

Příloha č. 16

Karel z Lichtenštejna

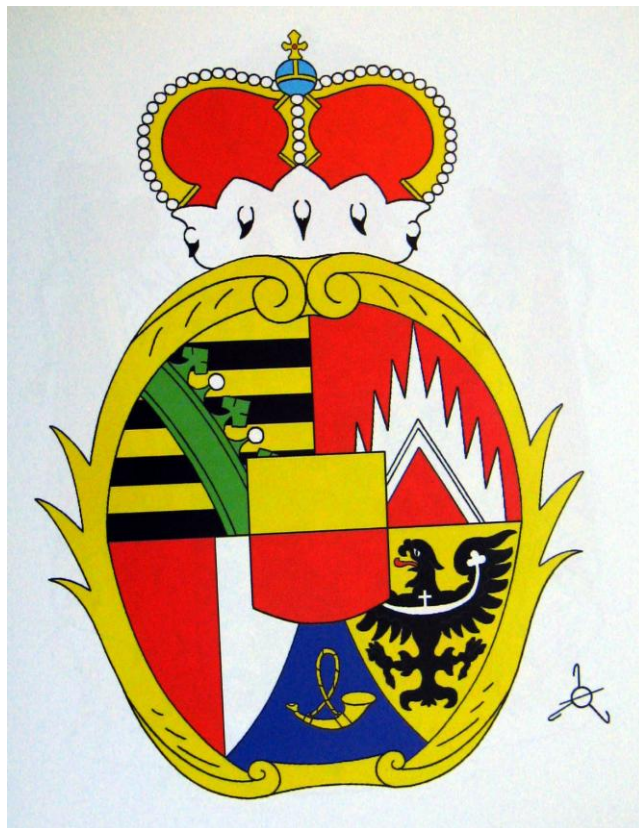
Příloha č. 17

Maxmilián z Lichtenštejna

Příloha č. 18

Erb Karla z Lichtenštejna

Příloha č. 19

Karel Eusebius z Lichtenštejna

